1000

4° Y
571

SERV.

1000

Y
71

V.1-1

in-4°

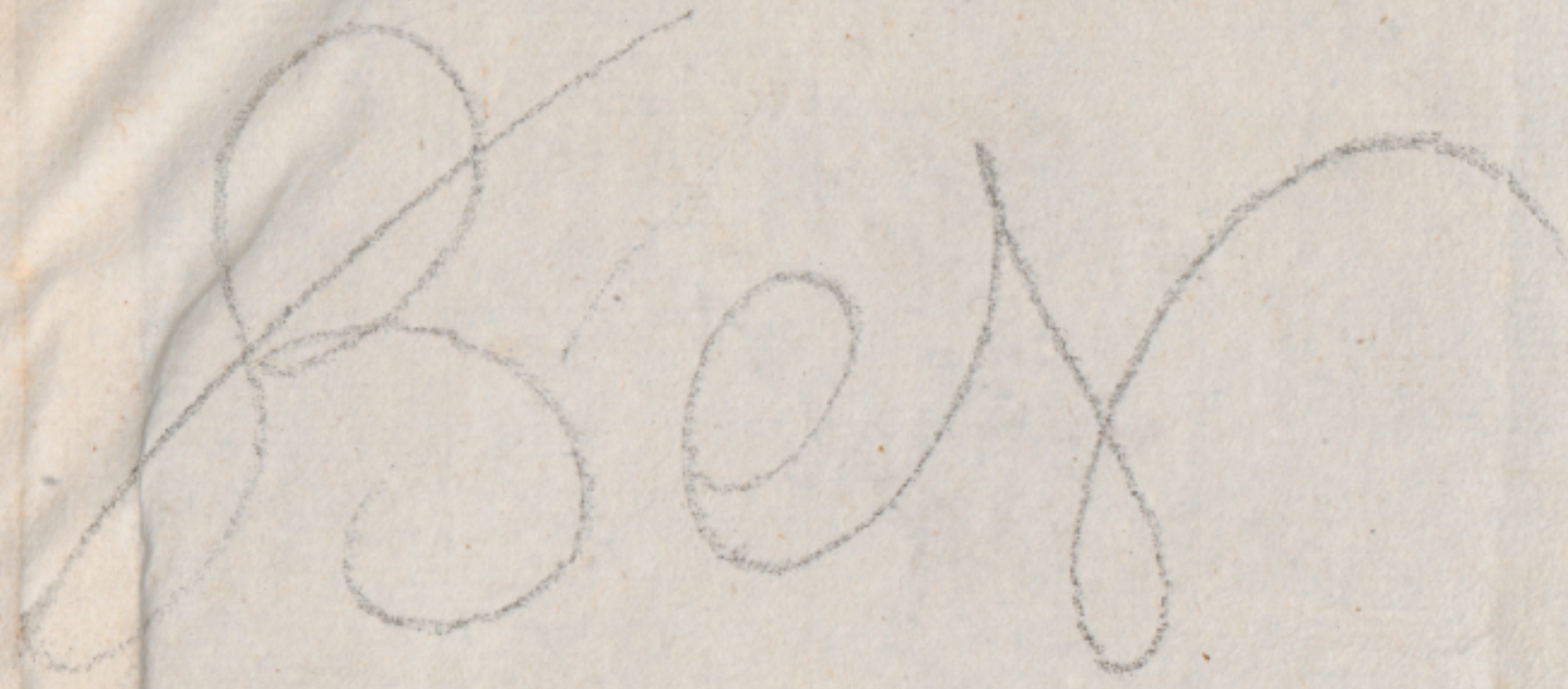

P85

Y. f. 2.
571.

INV. 1000

Rés.

micrt

Fabule Aesopi cum commento

Seneca de quattuor virtut. care.

(anno 1500 Liber Cathonis (manque le fol. 1.

Facetus (

Jehan 1er Treppereel

Paris 1491-1508)

Prohemium.

et benignitatis [Esto] inq̃ [blandus] tribus modis. s. corde/ voce/ et opere. blandus. id est humilis corde. quia non cogites malum contra proximum: sed potius bonum. dulcis ꝛ suauis voce: vt non murmures contra deum murmurando: sicut alii qui faciunt propter aliquam aduersitatem que eis euenit. sed sis mitis benedicendo potius q̃ maledicẽdo: vnde infra [Sacerdotes dignos noli tu furterre moleste] Sis fauorabilis et benignus opere. auxiliando potius aliquem inopem q̃ ledendo. Unde thobias. Nec facias alijs que fieri tibi commoda. ꝛc. Et alibi. Aue tibi vis fieri michi fac. ꝛc. vñ q̃dã Hoc facias alijs q̃ tibi vis fieri [Fraterni abs re noli] id est sine rationabili causa. homo enim iratus nescit viam discernere veritatis. iuxta illud infra. [Impedit ira animũ ne possit cernere verum]. Et illud. In nullis rebus videt iracundia verum. Unde. Ira enim est subita animi tempestas. que inordinate se concutit et cor hominis ad infamiam trahit et etiam sepe corpus. Et bene dicit ad infamiam. Nam ex ira sequitur odium iuxta illud. [Ira odium generat]. ꝛc. Ex odio generatur vel nascitur iurgium: et ex iurgio generatur prelium: ex prelio fit homicidium: ad quod sequitur tam corporis q̃ anime detrimẽtum. Propter homicidium enim quidam incurrerunt exilium/ quidam autem ad carceris ergastulum/ alij autem ad laqueum/ alij ad incendia/ alij ad diuersa mortis genera compelluntur. Patet ergo q̃ ad iram sequi potest opprobrium sempiternum. [In iudicium adesto] voluntate spontanea. nõ coactus. Mali enim protrahuntur ad iudicium coacti: boni vero sponte: vel in iudicium adesto quia: in iudicio non sis peruersus: sed obediens iudicio vel iudici. vel (Iudicium) vt des contrarium iudici: vel in iudicium ne permittas aliquem periurare/ nec aliquem iniuste iudices. vel desinas iudicari. [Mutuum da] quasi dicat si aliquid datur tibi. danti retribuas. vel [mutuum da] id est mutuare et alternate redde: et crede si necesse fuerit. Et est mutuum: quando de meo fit tuum/ et econuerso secundum Isidorum. Unde vsualiter dicitur. Mutua vice dando sunt filia mater amice. [Cui des videto] dico q̃ des mutuum: sed inde [Cui des videto] id est cum quo habes hanc vicissitudinem dandi vtrum sit ingratus aut non: vtrum sit memor beneficii accepti nec hoc si officiperdi. vel [Cui des] bona tua [videto] vtrum dignus. Debes enĩ dare pauperibus et egenis. quia si das leccatori: uel histrioni: sacrificas dyabolo. vnde illud. Mimo donare thus est dare demonis are. quia histrionibus dare nihil aliud est q̃ demonibus immolare. licet in euangelio inueniatur. Omni petenti tribue. Sed ibi tantummodo de bonis et dignis intelligitur. Unde illud in thobiade. Panem tuum ꝛ vinum tuum super sepulturam iusti constitue: et noli ex eo comedere cum petentibus. Unde illud. Respicias dando quid vel cur quomodo quando. [Iusurandum serua] sacramentum firmum et stabile facias vel teneas ne periurio reprehendaris. [Iusurandum serua] id est considera q̃ illud sit iustum et honestum et verum et de quo et pro quo iurabis: quia aliter non licet iurare. qz si iurares de re nesciens: posses inde publice diffamari. quia periurium est pro se vel pro aliquo gratia veritatis abnegatio. vel periurium est mendacium sacramento confirmatum: quod est deo et hominibus odiosum. Qz vir linguosus non dirigetur in terra. et cetera. Ouidius. Non bene mactato celestia munera gaudent. Sed que prestenda est et sine teste fides. Unde quidam. In iuramento fidus satis esse memento. Et si tu iures: quod verum sit dicere cures. [Conuiua raro] id est sis conuiua raro. Unde illud. Fili noli esse auidus in cibo: neq̃ te effundas super omnem escam. Tria sunt enim que beatam vitam hominis faciunt. scilicet victus tenuis / toga vilis / et mensa sine arte. quia visitatiũ frequẽs conuiuiũ: generat fastidiuz/ sanitatẽ extirpat/ cpilentiã nouercat

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE

et attrahit infamiã / damnum parat: libidinem prouocat. Dicit enim ysido⸗
rus. Ubicunq; saturitas ibi dominatur libido. Et galienus dicit. Ciborum con⸗
cupiscentie anime sunt detrimenta. quia quanto magis impletur venter: tan⸗
to magis anima minoratur. vel [Conuiua] id est comede. ita q; sit verbum: et
est antiqua grammatica. quia antiquitus dicebatur conuiuo conuiuas. sed mo⸗
do dicitur conuiuor conuiuaris. vnde. Sume cibum modice: modico natura foue⸗
tur. Sic corpus refice ne mens ieiuna grauetur ¶ Unde hieronimus. Modicus
cibus et temperatus corpori et anime est vtilis. vnde infra. Morbi namq; mali
causa est quecunq; voluptas. ⁊ cetera. [Uino te tempera] id est modice vtere vi⸗
no: quia in illo luxuria vt febris in ãguilla est. Ebrietas enĩ mentis inducit exiliũ
et veneris incitat incentiuum: per quam menti quedam obliuio sui generatur ex
superfluorum potum indulgentia. Unde in alexandro. Rixasq; et bella moueri
imperat: et suadet rationis vile sepulcrum. Ebrietas: vnde Salomon. Uinum et
mulieres apostatare faciunt sapientes: et arguunt senatores. vel fiat ypallage.
[Uino te tempera] id est admixtione aque [Pugna pro patria] id est pro legibus
et consuetudinibus et libertate patrie conseruabis. vel [Pugna pro patria] id est
ab insultibus inimicorum eam defendendo quia mori pro patria dulce est: et pa⸗
trie impendere vitam et curam. Uel moraliter. Pugna pro patria. id est pro
celesti regno. Regnum enim celeste per bona opera debemus acquirere. Hec
enim terrena habitatio: non est nostra habitatio: sed locus nostri exilij et pere⸗
grinationis nostre. quia non sumus ciues: sed aduene. Conuersio enim nostra
est in celis. Unde beatus paulus. Non habemus hic certam mansionem: sed
vitam futuram inquiramus. et cetera. [Quod satis est dormi] Sensus est. Quod
sufficiens est tibi dormi. non quantum ad naturã corporis: sed plus vigilas q̃ dor⸗
mias. ita q; plus ad salutem anime q̃ ad corporis voluptatem. Sopor
enim nutrit pigritiam: et animi torporem siue accidiam. Et est accidia tedio⸗
sus animi torpor: hominem quilibet a bono cepto faciens resilire. Unde dicit
[Quod satis est dormi]. id est sufficienter: ne piger efficiaris. Unde dicit scri⸗
ptura de pigro. Sicut hostium versatur in cardine suo: ita piger in lecto suo.
¶ Unde versus. Non datur regni celestis premia regni. Illis iungeris: quo⸗
rum nunc facta sequeris. [Nil temere credideris]. id est audita ne credideris an⸗
teq̃ probes illa. quia ille dicitur maledictus qui credit omni spiritui. Nam cre⸗
dere quandoq; regit accusatiuũ casũ sine p̃positione: vt demones credunt deum.
scilicet q; est: et tunc notat informatam qualitatez. Unde beatus iacobus in epy⸗
stola. Ecce demones credunt et contremiscunt. Quandoq; datiuum: vt credo tibi
id est scio q; tu es verax. Quandoq; accusatiuum casũ cuz prepositione: vt cre⸗
do in deum. et ita ibi notat inherculentiam dei: vel certitudinez rei. Unde beatus
apostolus. Scio cui credidi. id est certus sũ. Quandoq; notat responsionẽ certi
non in futuro. et hoc modo respondet patrinus pro puero: dicendo Credo.
Quandoq; notat fidem operam per dilectionem. ¶ Unde in euang lio. Qui
crediderit et baptisatus fuerit: saluus erit. Unde credo deo vel credo deum: plus
credere dico. Si credis in eum q̃ vel ei vel eum. [Tu te consule]. Hec vox tu⸗
te potest esse aduerbium. Unde sensus est. id est tutũ consilium da: quod sit secu⸗
rum et honestum Uel sunt due dictiones tu te consule. id est consule primo con⸗
scientiam tuam si vis a quid facere: et tuam rationem dicendo et deliberando
quid vtile sit et honestum. Uel. Tu te consule. id est potestatem tuam: non ali⸗
quid incipiens quod non possis perficere vel finire. Unde infra. Quod potest
id tenta. ⁊c. [Meretricem fuge]. id est accessum meretricis, et locum in quo habi⸗

era pro nobis. Aliqs informatiue. vt hic nomẽ significat substãtiã cũ qlitate: Aliqs tps vt hic. Cũ locus affuerit te pco: esse virũ. et in hoc loco. ¶ Cũ aiaduerterẽ ¶ ic. Aliqs notat causã vt hic. Cũ tu iis meus amic⁹ debeo te diligere. Aliqs notat instrumẽtũ: vt hic pcutio te cũ baculo. Aliqs notat habitũ vt hic cum gladijs et fustibus exierũt obuiã dño. Aliqs notat dominiuz vt hic. Iste vadit cũ rege et rex cuz eo. Aliqs vtilitatẽ notat: vt cũ dñ pacẽ feci cũ aduersario meo. Aliqs notat habitationem: vt iste moratur cuz magistro in domo Aliqs notat cõtrarietatem vt hic. ¶ factum est silentium in celo dum coluber id est draco pugnaret cum michaele. i. contra michaelem Aliqs notat cõcomitantiã in loco. vnde in euãgelio. Et tu cũ illo eras dixerũt iudei ad petruz q̃ calefaciebat se adpuinas cũ ceperunt iesũ. Xv⁹. Copulat/associat/dat formã tempora/causam. Instrumenta notat habitum simul et dominatur Prodest aut habitat/dat contra/cõcomitat. In hoc aũt loco notat tẽpus hẽ. dictio cũ et precedit verbum: quia habet vim relationis in se inclusam. item eniz ẽ cuz animaduerterem. i. in illo tempore quo animaduerti Vel potest teneri causatiue: quia tangit causã suscepti operis sicut patet. His visis littera videatur.

Liber S. Joannis de Varia

Cum animaduerterẽ q̃ plurimos boies errare grauiter i via morũ. Succurrendũ et consulendum opinioni eorũ fore existimaui: maxime vt glorioſe viuerent et honorem contingerent

¶ Id est cum animo meo perciperẽ. i. sepe ꝓsiderarẽ vl cogitarẽ. Et nota q̃ aiaduerto/tis. hz duas significatões qz aiaduertor/ris put ẽ deponẽs idẽ est q̃ punio/is. vñ apls. Aiaduertẽdi sũt facinorosi. humanũ enĩ peccare est: sed diabolicũ pseuerare. ꝛ ibi. Lex aiaduertit. i. punit. Et aiaduerto/tis. neutruz idẽ est q̃ cogitare [q̃ plurimos]. i. valde plurimos. qz multi sũt vocati: pauci vo electi Et notãdũ q̃ hec dictio q̃ multiplicit sumit. Aliqs associatiue: qñ qs augmẽtatiue: qñqs ꝓpatiue: qñqs negatiue. Xvi⁹. Associatiue q̃ ponit vt probat ille. Verbula qui tulit: hic currit tam vir mulier q̃. Denotat augmẽtũ q̃: testatur Catho dicens. In mores grauiter nunc vir q̃ plurimus errat. Comparat interduz velut hic exempla probabunt. Fortis alexander clarius q̃ fortis extat. Abnegat interdum sicut dauid probat esse. Res bona sperare domino stat principibus q̃. Aliqs augmẽtatiue: vt q̃ plures. i. valde plures. Sed cum dico q̃ plurimos ibi capitur q̃ tantũmodo ad ornatum: quia vltra superlatiuuz gradum non est augmentatio. [Homines] dico. qz debent esse rationales sed per prauam vitam facti sunt brutales [Errare] id est erroribus vacare et vicijs: et a via veritatis ꝛ virtutis et rationis discedere [Grauiter] id est ad grauamen anime sue. Et per hoc innuit illos nõ tantũ venialiter sed etiam mortaliter delinquentes [In via morum] id est cum deberent esse in via bonorum morum. et in ratione et in scientia et in noticia veritatis. Et notandum est q̃ aliud est errare in via morum et fidei. et aliud extra viã moruz et fidei. In via morum errant illi qui qnandoqs vicijs inherent. Extra viam morum errant illi qui semper vicijs inherẽt. Potest ergo dici q̃ pagani errãt extra fidem catholicam. christiani vero peccantes in fide catholica Cum ergo ita eos perciperem a virtutibus et erroribus deuiantes [Existimaui] id ẽ in corde meo bonum esse proposui: et valde vtile cogitaui. ꝛc. [Fore]. id est

me futurum esse. vnde illud. Dic de venturis fore de presentibus esse. Et ouidius. Ecce quoq; in fatis reminiscitura fore tps. i. futur esse [Succurrēdum] id est subueniendum per aliquē tractatū: et auxiliandum q̄tū ad tps [Et cōsulendū]. i. consiliū prebendū q̄tū ad aīam et q̄tum ad corpus: qr vtriusq; indiget cōsilio. [Opinioni]. i. praue existimatiōi [eor] taliter deliquētiū: qr credebāt se bñ viuere: et nō beneviuebāt/ꝛ sic fallebātur. qr fallitur insipiens cū se putat esse sciētē. Similiter putabāt bona esse mala. xo. Stult⁹ stultitiā semper putat esse sophiā. Qr opinio est rerū incertaruz sub nulla forma rōnis existimatio. vñ opinioni. i. fame eor: vt recuperarē p mea documēta siue dogmata bonā famā [Maxime]. i. precipue [vt gloriose viuerent]. i. vt viuerent virtuose ꝛ honeste in hoc seculo. qr dicit philosophus. ille q̄ viuit inhoneste non viuit. vnde ifra. Nam sine doctrina vita est quasi mortis ymago [gloriose]. id est glorificando in deo. quia dicitur. Qui gloriatur in dño glorietur. [Et honorem ptingerent]. id est secularem dignitatem consequerentur p bonos mores: et honorem vite eterne per bonam famam vel vitam.

Hunc te fili carissime docebo quo pacto mores tui animi cōponas. Igitur mea precepta legito: vt itelligas. Legere enim et non intelligere negligere est.

Hic incipit secunda par huius prohemij in qua filiū suū alloquitur: ꝛ sub psona filij auditorē quēlibet eidē bene viuendi insinuās rationē. vl sic Actor iste more alioz poetarū bene scrutātiū tria facit. Preponit vbi dicit [Cū animaduerterem] Inuocat vbi dicit [Hūc te fili charissime]. Narrat vbi dicit. [Si deus est animus] Finite ergo propositione accedit ad inuocationē inuocans filiuz suuz et sub persona filij oēs alios alloquentes in hunc modum. [O chcarissime fili]. Per hoc q̄ dicit charissime/captat beniuolentiā. p hoc q̄ dicit fili/ostendit se habere cuz eis amicicias ampliorē. Quod patet. quia filius alicui⁹ est aliqñ charus vicinis/charior cognatis. charissimus vero patri et matri. Et sic loquitur expressiue [Docebo te]. i. tibi cōsulā [quo pacto] id est quo ordine vel qua ratione. vel quo pacto. i. quo pacis actu. qr pactum est non pluriū: sed vnor idem consensus et conuentio: vel pactū est inter diffidentes affectu gratie conditio diffinita [Componas]. i. ordines adaptes et informes [mores tui animi]. i. cogitationes tui animi: vel motiuū. i. aīm tuuz ad hoc vt sis moriginatus et virtuosus. Vel sic [Docebo te] id ē instruā. [quo pacto] id est quo ordine ꝛ quomodo [componas] id est simul ponas [mores animi tui [id est oēs virtutes cardiuales. per quas mores ꝛ alias virtutes acquirimus. per quas etiam debent tam cogitationes animi q̄ operationes et locutiones corporis dispensari. Et bene dicit componas id est simul ponas. quia quattuor virtutes cardinales scilicet iusticia/prudentia/fortitudo/tēperantia sunt sorores talis nature q̄ nunq̄ se deserunt. et qui habet vnam. habet reliquas: et qui caret vna: alijs omnibus spoliatur. [Igitur] quando quidem ita est q̄ filius meus es/ꝛ volo te docere: quia peccata patris bona sunt ad filium [legito] id est colligito. vel legito. i. per lectiones discito. [mea precepta] id est mea documenta [ita]. i. in tali modo et tali aspectu [vt ītelligas] id est intus legas et retineas. et ad memoriaz reducas/et noli obliuioni tradere [Legito] dicit quantuz ad litteram: vt intelligas quantum ad sensum: qr littera occidit: spūs aut ēviuificat. Unde thobias. Perimit puersa legētez

littera:viuificatspiritualis honor.[Legere]id est lectiones audire et litteraz exterius et corticem[enizt]id est certe[et non intelligere]id est non capere.legere sensum qui latet in littera:nec memorie cõmendare imo obliuioni tradere:sicut pueri[negligere est]id est audita vilipẽdere.quia dicit phũs q lectio lecta non intellecta:est res neglecta Unde paulus. Lectionẽ doctrine noli negligere:et gratiam que vite est.Quasi dicat.ille ẽ cõtẽptor lectionis:qui animum suum ad instructionis documentũ non applicat.Et qui doctrinã ꝓtẽnit: seipsum decipit et seducit.Dicit ysidorus.q advirtutes difficile ꝓsurgim⁹:ad vicia vero sine labore vilabimur[Itaq; deo supplica].Termiata secũda particula in qua filiuz suũ et quẽlibet sub persona filij ad legendũ et intelligedũ sua documenta allicit.In hoc loco tertiã aggreditur particulam huius phemij in qua agit de cultu diuino.t dat principale mandatum de dei obseruantia:ita dicẽs[Itaq;].i.ideo[deo supplica].i. supplicabiliter deum deprecare et animum tuum da deo omnipotẽti:vt pote creatori summo/qui te ad ymaginem suam;et similitudinem creauit/et qui te pascit/et qui te viuere facit/et qui pro te sanguinem suum fudit/t qui ad eterna premia te expectat. Et hoc est summũ preceptuz:et concordat satis scripturis theologicis: quia dei dilectio precipuũ preceptum est in lege.Unde . Dilige dñm deuz tuũ ex toto corde tuo:t ex tota anima tua.Et alibi.Primũ querite regnum dei:et oĩa adijcientur vobis.Et psalmista dicit optime.Initiũ sapiẽtie timor dñi.Time ergo deum et mandata eius obserua:et bene erit tibi.Unde timentibus deũ nichil deest:et deum nosse est viuere:et ipsi seruire regnare est . Supplica ergo deo et non diis.Unde deus per os psalmiste sic dicit.Uidete q ego sum solus : et non est alius deus preter me.Subiungens.Ego occidam et ego viuere faciam.Patet ergo ex predictis q sit colendus:quia in manibus eius mors t vita.De deo dicitur in lucidario.Deus est tam admirabilis suauitatis/tã incstimabilis pulchritudinis:vt angeli qui speculo solem sua pulchritudine vincunt:in eo iugiter desiderant aspicere.Nec est mirũ si eius pulchritudine vel visione melliflua glorientur. Nam deus est summũ bonũ quo nichil melius nec fuit nec erit.Nemo mortaliuz deuz vidit vnq;:quia homo non posset frui tam subtilima t clarissima visione: donec clarificet post mortẽ in carne t spũ Deus scoz theologos est vita iustor:et gaudiũ bonorum . spes eterne beatitudinis.Secundũ philosophos vero deus est cuius centrũ est vbiq;:circunferentia vero nusq;.Et dicitur deus:quasi dans eternam vitam suis.[Parentes ama] Promonito filio suo ad amorẽ sũmi patris q totius pater est creature:in hoc loco monet ipsum ad amorem patris carnalis. Primuz enĩ preceptum est deum diligere. Sunt vero decẽ precepta legis que ꝓtinẽtur in libro decalogi:que tradita fuerũt moysi in veteri lege. Dicitur aũt decalogus a decas qđ est decẽ:t logos qđ est sermo. Inde dicit decalog⁹.i.liber ꝓtinẽs decẽ prepta dñica.Sunt ergo ista que cõtinentur in his versibus. Unuz crede deũ:nec iures vane p ipm. Sabbata sanctifices;et venerare patres. Non sis occisor/fur/mechus/testis iniquus Nõ desiderabis rẽ primi:nec concupisces vxorẽ ei⁹ Dicit ergo[Parentes ama]Et nota q parẽtes sũt superiores et inferiores/et a latere descendentes:t oẽs teneris amare:sed dispari rõne . Superiores sũt pater et mater:quos amare teneris cũ maximo affectu t maxima reuerentia Inter omnes patrem:quia te genrauit/quia tibi necessaria ministrauit/quia te docuit t doceri fecit. Matrẽ:qui a te peperit t lactauit/t dolores pertulit/t miserias cõportauit. Preterea quia mandatũ est in lege:

Honorare patrem et matrem. ꝛc. vt supra. Et in thobiade dicitur. Et patris ꝛ matris potiaris honore. ꝛc. Preterea alibi dr Si qs patri vel matri maledixerit morte morietur. Inferiores sunt filij et filie: qui debent amari cū magno appetitu ꝛ magna reuerentia: et a patre ꝛ matre ñ deliter erudiri. Et fratres et sorores sunt a latere descendentes: et isti debent amari. ſ pari affectu et pari reuerentia: ꝛ mediocriter affectari. Sed nota q̄ pater et mater parentes proprie nuncupantur. Pater. qr causa est prolis ꝛ efficiens. Mater quia parit. et ē causa recipiens. et ideo sic glosandū est [Parentes ama] i. patrez et matrem cū omni appetitu et reuerentia. Unde sanctus blasius. Parētes nostros et propria viscera diligamus. Et alibi. Honora patrem ꝛ matrem vt veniat tibi beatitudo a dño. Unde [Cognatos cole]. Modo docet nos actor cognatos ꝛ proximos venerari. Et nota q̄ non solū de cognatis carnalibus et consanguineis intendit: sed etiā de quibuscūq̄ christianis ꝛ primis qui cognati et fratres nostri sunt quo ad deū et in deo. iuxta illud. Qui facit opera patris mei: ipse est michi pater et soror et frater. Et dr cognatus a con qđ est simul ꝛ natus: quasi simul natus. i. natus consanguinitate. Dicit enī Hieronimus. Omnē hominē fratrem tuū esse iudica. Memento q̄ vnus artifex cōdidit nos: ꝛ oēs sum⁹ ab eodē patre nati. scilicet ab adam: et ab eadez matre scz ab eua. ꝛ ab eadē materia. s. limo. et ab eodē creatore; creati sumus: vnde oēs adinuicē sumus cognati. Dicit ergo [Cognatos cole] id est p̄ximos tuos dilige et venerare si sint sapientes. vel cole. i. ornа vestibus et cibarijs: si sint panperes et nudi. Unde qđā. Si modos veltis: sanctis potieris amicis. Ille verbū colo est verbū equiuocum. vñ. Colo deū. i. honoro. colo amicū. i. diligo. Unde versus Agros/rus/formaz/superos colit atq̄ parētes. Hos arat/hoc habitat/ornat/honorat/amat [Datū serua] Hic incipit quinta pars ꝛ vltima huius prohemij: in qua agit de virtutibus et morib⁹ ꝛ cautela multiplicivicium: ita dicens [Datū serua]. i. rem tibi dispositam ꝛ cōmissam scias bene ꝛ fideliter custodire. vel [datū serua). i. rem tibi dataz ab aliqua antiqua plona diu in memoriā dantis habeas. vt libentius tibi detur aliud. vel [datū serua]. i. substātiā tibi datā p̄digaliter nō expendas. Quidā enī expēdūt largi⁹ res sibi datas non labore p̄prio acquisitas. vel datū serua. i. illū qui tibi dederit munera in memoriā habeas. vt eidem retribuas in tpe opportuno. qr munera sūpta ligant. Vel Serua i. caue datū. i rem quā vult aliqs dare tibi qr dr in thobiade. Nōnunq̄ fuge qđ dabit suscepto doni. Arbitri vendit liberioris opes. Preterea dr. Si plurimū datū non respue. ꝛc. vel datū serua. id est quod vis dare serua/et cōsidera anteq̄ des. quia dicit infra [Cui desvideto] Datū enī dr anteq̄ detur: donū vero cū datur. vel Datū. i. q̄nq̄ sensus corporales quos deus tibi ꝓtulit: et scientiā quā tibi dns erogauit: vt eā multiplices et reliquis distribuas diligenter: vt cū in die iudicij oportebit te villicationis tue reddē rationē: vt possis dicere. Dñe, quinq̄ talenta tradidisti. ꝛc. dicat tibi Euge serue bone. ꝛc. [Foro te para]. Nota q̄ duplex est forū. scz. causale: vbi tractātur cause. Et venale: vbi vendūtur merces. Unde sensus ē. Pda. a te foro. i. negotijs forēsib⁹: vt sis facūdus ꝛ sapiēs. qr illic quattuor sūt necessaria scz accusare/respondere/iudicar et testificare. Sic igit in foro te in actib⁹ ꝛ morib⁹: vt in foro causax non accusaris ab aliquo inhoneste: vt scias si accusatus fueris prop er delictū aliqđ respondere: vt si in iudicio elect⁹ fueris scōz rationis calculū arbitreris: nō ira vel odio precib⁹ vel munerib⁹ vacuat⁹: vt non sit apud te acceptio personax. qr dr. Judicis ē recti nec munere nec p̄ce

flecti. Judicij recte tu librã dirige: nec te Judex electe precio nec pro prece flecte. Vel para te foro. scz rerũ venaliũ i. sic vẽdas ⁊ emas vt neminem decipias nec propter ĩprudẽtiaz tuã inscius detrimentũ incurras vel. Foro. id ẽ dei iudicio. vnde. Estote parat .q; nescitis horã neqꝫ diez. [Cũ bonis ambula] id est cum bonis hominibus et sapientibus obseruationẽ habeas: vt quorũ iniunctus fueris consortio: eorũ proficias exemplo: vñ salomon in ꝓuerbijs Qui cum sapiente graditur: sapiens efficitur. Similiter qui cũ prauis ⁊ stultis: prauus et stultus efficitur. vñ dauid. Cũ sancto sanctus eris. ⁊c. Et alibi Tu peruerteris si peruersis socieris. Si sanctum sequeris: tu quoqꝫ sanctus eris Ergo [Cum bonis ambula] id est vade. ⁊c.

Ante ꝙꝫ voceris ad consilium ne accesseris. Mundus esto. Saluta libenter. Maiori cede.

¶ Anteꝙvoceris. ⁊c. Id est ad consulentes et loquentes tacite ⁊ secrete noli accedere nisi prius ab aliquo appelleris: ne tue reputari possit arrogantie ⁊ ascribi: vel tue ignorantie. q; ex quo aliquis accedit ad consiliũ non vocatus videtur ꝙ illud sine sua non possit perpetrari sapientia. Et etiaz ne tibi dicatur. Amice retrocede a nobis: nã colloquimur res arduas. Et sic cum pudore deceat te reuerti. Vel ne dicat. Lupus est in fabula. Vel ne turbes cõitatẽ quod est malũ vel ne reus alicui⁹ criminis videaris. Unde infra dr [Ne cures si quis tacito sermone loquatur? Mundus esto]. i. honestus vita ⁊ ꝓscientia honestate triplici. s. cordis / oris / ⁊ ꝓuersationis: vt sic placeas deo ⁊ hoĩbus q; legit Beati mundo corde: qm̃ ipsi deũ videbũt: vel ? Mũdus id ẽ mũdo ꝓtrarius / mundanã despiciẽs vanitatẽ q; mundus non mundat. ⁊c Mũdus enĩ est suo nomini cõtrarius: totius fraudis ac nequitie repletus: misericors et pauperes vilipendens / maioribus reuerentiã inferens / de peiore in peius quotidie labens. vel [? Mundus]. id ẽ mundo similis: vt perficiaris, quattuor virtutibus cardinalibus: sicut mundus ex quattuor perficitur elementis. [Saluta libenter] id est affectuose. non adulationis causa: sed cum bone deuotionis voluntatis. scilicet ꝙ alterius salutem vt tuam propriam consideres et affectes. vel [Saluta libenter]. id est illum a quo salutaberis. licet dicatur. Neminem in via salutaueris: sic intelligitur. neminez saluum dixeris in hoc mundo [Maiori cede]. id est locum da et obedi in verbis ⁊ in alijs [maiori] supple in scientia: sicut magistro tuo. vel maiori etate: sicut seni / vel potenti sicuti domino seculari. vel religiõe ⁊ sanctitate: sicut cordelarijs ⁊ manachis et alijs religiosis. vel dignitate sicuti parentibus et etiam epyscopis ⁊ alijs magnatibus. Semper enim debet inferior maiori insurgere et eidem seruire. Unde in euãgelio. Qui se humiliat exaltabitur. et qui se exaltat humiliabitur [Magistrũ metue] id est cum timore venerare ⁊ diligẽ. quia non est dilectio sine timore. iuxta illud. Est amor et species: timor vt genus. Ergo timore destructo: sequitur ꝙ nos careamus amore. Est amor ergo timor: sed non conuertitur. Ergo concludi poterit est amor: ergo timor. vel sic. Hic amat: ergo timet. Preterea vt dicit Salomon. Tres sunt claues sapientie. Prima amor et timor dei et dilectio proximi. ¶ Unde psalmista. Initium sapientie timor domini. Secunda studium discipline et sapientie. Sub hac autem continentur due. scilicet assiduitas legendi / ⁊ frequẽs et discreta ĩterrogatio et de his omnibus dicit horatius. Inter cũcta leges et perscrutabere doctos

Et alia quedã similiter continentur:que est memoria retinendi:vnde seneca. Inter humana nature cõmoda nihil dignius memoria reperitur. Tertia tangit hic cũ dicit[Magistrũ metue]qz qui magistrũ non diligit neq; timet: ipius dogmata vilipẽdit. Qui doctrinã ptemnit/seipsũ seducit. Scdz alios aũt qnq; sunt claues:que in his versibus ptinentur. vnde Clauis prima datur si lectio continuatur. Mente tua funde quicquid legis:ecce secunda. Tertia q̃ sequitur stimulãdo frequenter additur. vel agatur. Quarta datur mores. sic rapis semper honores. Quinta caducaz despectio diuitiaz [Verecũdiaz serua]i. sis pudibũdus ⁊ verecũdus ⁊ caue ne sis ventosus vel effrons:q̃li sine fronte. i. sine pudore In fronte enĩ cognoscit pudor. vel[Verecundiã serua] id est caue ne facias aliquid pudibundũ:vt furtũ/aduleruz/vel homicidiuz propter,qd incurras verecũdiã et pudorẽ.qz vt dicit salomon. Melius est nomen bonũ q̃ diuitie multe. Et alibi. Fama repleta malis velocius volat alis [Rem tuã custodi]id est possessionem tuã ne in prauis vsib⁹ dissipes ⁊ expãdas.qz dr infrã. Qui sua consumunt .ꝛc. vel[Rem tuam custodi] in tẽpore fertilitatis:vt possis expendere in tpe caristie qz dicit. Non minor est virtus q̃ querere parta tueri. Preterea dicitur infra. Labitur exiguo qd partũ est tpe longo. vnde quidã. Si p subtiles sensus sis cognitor nil es. Sicut aristoteles sine diuitijs quasi nil es vel[Rem tuã].i. facultates i pñti seculo pauperibus eroga.et sic custodies rem tuam.i. celestẽ patriaz. Erogare enim est infideli custodia cõseruare.qz q̃ hoc facit in celestis thesaurisat[Diligentiaz adhibe].i.curã ⁊ sedulitatez appone tuis neg ocijs perpetrãdis: ne ydoneis actib ⁊ ho⁹nestis per pigriciã retraharis. vnde ita dr[Segnitiẽ fugito].ꝛc. [vel adhibe].i.ostende[diligentiam].i.amorẽ amicis:et etiã inimicis. Vnde in euangelio dr. Diligite inimicos vr os.ꝛc.[Familiã cura].i pasce ad sufficientiam:non ad superfluitatem. nam per superfluitatẽ esset prodiga ⁊ luxuriosa. Nec ad sufficientiã qz scdz philozophũ:impossibile est indigentẽ bene operari;sed ad sufficientiã.qz sufficientia est virtus media et ẽ in omni medio scilicet inter parũ et nimis. Vnde mediũ tenuere beati. vnde sicut in offe qd est mensurã ponere,prodest:sic sine mensura deperit offe qd est.[vel familiã cura].i. pcurã tanq̃ paterfamilias: bonos pmouendo/malos corrigendo/incorrigibiles includendo[Cõiugẽ ama]non qz pulchrã vel nobilẽ vr diuitẽ sed,qz castã ⁊ honestã ⁊ sapientẽ.qz dicit salomon. Sapiens mulier edificat sibi domũ. Preptera[Coniugẽ ama]non causa libidinis sed causa pls habende:et peccata fugiendi. Vnde in thobiade. Nõ incẽtus ueneris.ꝛc. Cõiugem inq̃ tuã ⁊ non aliã.qz q̃ ingreditur ad vxorẽ primi:nõ est mũdus. Scriptum est enĩ.nõ cõcupisces vxorẽ primi tui.i.non adulterabis. qz fornicatores et adulteros iudicabit deus. Propterea qd deus cõiunxit hõ nõ separet vñ thobias. Spõsã nõ cupiã.ꝛc[Liberos erudi].i extrã eruditatẽ pone filios plus q̃ seruos.qz meliorus sunt cõditiõis vel[liberos erudi].i.illos q̃ sunt de legitimo matrimonio pcreati qz liberti sũt. vel[liberos erudi].i.erudiendo disiplinatos redde. qz q̃ diligit:instãter erudit. vnde salomon. Qui parcit virge odit puerũ.q̃ aũt diligit instanter erudit eũ. Vñ q̃dã. Natuz virga docet:⁊ moib⁹ instruit ergo. Qui parcit tergo nõ amat:imo nocet. Liberoz.caret singulari. vel erudi,liberos.i.artib⁹ liberalib⁹ vel mechanicis: vt possint per artes suas corpis iope si necesse fuerit subuenire. vñ infra. Si tibi sint nati nec opes tũc artibus illos. Instrue:quo possint inopẽ deffendere vitaz. [Blandus esto].i.mitis ⁊ affabilis.nõ causa adulatiõis:sz causa curialitatis

Jrascimini et nolite peccare id ē in ira pseuerare: qđ est mortale pectatum. Unde ira est oim victoꝝ ianua : iracundia vero ē libido vlciscens in euꝫ qui te videat lesisse iniuria. Et infra dr[Litis preterite. ꝛc) quia iracūdia est ira inueterata que non potest apud actorem suū veniā accipere. Unde horatius Qui non moderabitur ire in factū volet esse dolor quod suaserit et mens. Et Et alibi Jra furor breuis est animum rege : qui nisi paret. Jmperat. ꝛc. id est impetuosam voluptatem repume Hec in horatio (Virtute viere) ita ē viriliter agas rem. vñ Salomon. Qui dissolute agit rem suam: opus suu dissipat. vel Virtute. id est teipsū bonis operibus et virtute instrue. vel viere et exercere. Sunt enim quidam in aliquo virtuosi qui se tamen non exercent: ꝛ tales nō vtuntur virtute: quia non vtimur re dum est actu. Uñ virtus est habitus mentis bene constitute Unde thobias. Jnsere virtutes. ꝛc. quia dicit vtere ꝛ non abutere: quia qui se simulat esse virtuosum et non est: vel fingit se vti propter laudem virtute abutitur. virtute vero vtitur qui appetit virtutē propter seipsam: qꝛ ꝓpter seipsam appetēda est. Est enim preciū suiipsius. Virtus enim bonis operibus est preciū eterne beatitudinis [Troco ludie [i. ioco simplici q̄ nullam gerit infamiam siue damnū. Et est trocus lignū volubile et rotundus quod pueri pautiētes scuticis ꝛ gyrū huc et illuc voluūt. Et dr̄ atrocos quod est volubile. et per hoc genus ludi et simplicia ꝛ venialia esse sequēda. viciosa vero et damnosa quelibet esse fugiēda. vnde subiungit [Aleas fuge]. id est ludum alearū. ꝛ ꝙ hoc genus ludi imitat quelibet vānosa. et criminalia esse fugienda: Exercitiū enī aleay decioꝝ ꝛ cōi similiū viramat hominē: pecuniaꝫ spoliat / bursam euacuat / rixas ꝛ pugnas excitat / homicidia properat. Dicit ergo [Aleas fuge] id est omne ludū vānosū vbi pecunia ꝓditur / visus caligat cupiditas excitatur / deus ignoratur / negociū et vtilitas posiponit / iracūdia prouocatur / homicidioꝝ properatur / dyabolus inuocatur. Jgitur fili mi ꝓpter ista oīa fuge aleas qꝛ decretū dicit Clericus aleator aut cesset aut deponatur vel degradet. Et sic patet qualiter per specialia dat intelligere generalia: qꝛ per trocū dat intelligere omnē ludū simplicē. generaliter. per aleas oēꝫ ludū vanosū intelligit per que possūt iactura / rixa ꝛ inimicicia ꝛ mala alia procreari. Et dr̄ alea ab aleo milite greco qui huiusmodi ludū inuenit i obsidione troiano Uñ dr̄ ab aleos quod est alienū. quia ludentes a rebus suis alienat [Minorem ne cōtēpseris] id est si sis maior illo etate vel corpore qꝛ filio polet cui vim natura negauit. quia quāto maior es: tanto humilia te in cibus quia qui se humiliat ex altabit. ꝛ econuerso. vel minorē ne. ꝛc. i. dignitate vel ordine / potestate / nobilitate / diuitiis / vel parentela: qꝛ tantuꝫ potest ascēdere ꝙtum ascendisti. vnde. Cū fortuna volet fiet de rhetore consul. Preterea tñ nō es securus: qñ inferius illo possis descendere. Quia dicit galterus in alexandreide. Tolluntur in altū. ꝛc Et alibi Parcite mortales animos extollere fastu. collectis opib⁹. ꝛc [Miserū noli irridere] Actor specificat qđ dixerat dicens ꝙ homo miser vel in miseriā redact⁹: minus est cōtēnendus ꝙ alī⁹ qꝛ dicitur. Est misero peius derisio ꝙ dolor ei⁹. Dicit ergo. Miserū noli irridere: quia creatura dei est quicūq; sit. ꝛ ꝙ deus scit qđ de te et illo sit facturus Debes enī cogitare ꝙ tibi similia possunt accidere: vel etiā grauiora vñ Cultus fortune variatur ymagine lune. Crescit et decrescit in eodē stare nescit [Nil arbitrio viriū feceris] id est in fortitudine tua nimiū non confidas. Unde scriptum est. Maledictus qui cōfidit in multitudine viriū suay Et seneca. Nulti ignorauerūt vires suas q̄ credunt tam magnos se esse ꝙ audent attentare

superflua bella'et discrimina venienda vel ventura ĩmo arbitrio rõnis' q. d. Vires tuas nõ cõstituas iudices operũ tuoꝝ. qr dicit vanid. Nõ saluabit rex per multam virtutem neq; gygas saluabit in multitudine virtutis sue[Pa tere legem quã tuipse tuleris].i.legẽ quã ĩposueris ꝛ scieris. Vñ in seqntibꝰ Turpe est doctori. ꝛc. Itẽ dogma tuũ sordet:si te tua causa remordet. vel pa- tere legẽ.id est tu legẽ ĩponas alijs:quã velles vt tibi ĩponeretur. Vñ legem quã tulerꝭ de iure tenere teneris. Quã si respuerꝭ:iure puerilis eris: qr mors est pauida.[Alienũ noli cõcupiscere].i.rem alienam: qr cõmitteres in legem Unde quidã sapiẽs. Frustra legis auxiliũ inuocat:q̃ cõmittit in legem. vñ in lege scriptũ est. Alienã messẽ ne transferas de agro in agrum. quia radix est omniũ malorũ cupiditas. quã quidã appetentes errauerũt a fide. Ex cõcupi scentia enĩ aliene rei multotiẽs puenit furtũ. Unde alibi. Noli fili cõcupisce- re diuitias que cũ labore acquiruntur cũ timore possidenť:cũ dolore amittũť Unde quidam. Diues diuitias non aggregat absq; labore. Nec tenet absq; metu:nec desinit absq; dolore[Pauca in cõuiuio loq̃re]qr in multiloquio nõ deest peccatũ. Unde infra. Inter conuiua. ꝛc. vel sic. Quere pauca in conuio lo.i.in paruo conuiuio nec quere supflua fercula:sed sume grate q̃ dabitur tibi. vñ infra[Exiguũ munꝰ cũ det tibi pauper amicus. ꝛc] Et sic est sẽsꝰ. q̃re pauca in conuiuio.i.si sis ĩuitatꝰ ad paruũ prandiuz modico sis ꝯtẽtus: qr vt dicit salomon. Melius est vocari ad olera cũ gaudio: q̃ ad vitulum saginatũ cum odio. Et alibi dicit salomon. Melior est buccella sicca cuz gaudio sũpta q̃ domus plena victimis cũ iurgio. ꝛc[Parentes patienter vince]id ẽ patrẽ ꝛ matrem si sint irati cõtra te:qr eis sustinendũ est. Nã modica est virtus quã non patientia firmat. Et alibi Virtutes animi patiẽtia dirigit oms. vñ infra [Verbera cõtuleris. ꝛc] vñ alibi Nobile vincendi genus est patientie virtus ꝛc. vel parentes. id ẽ obediẽtes tibi. q. d. sis benignior erga huiles q̃ erga re belles. vñ in aleran. Non minus est postq̃ cepit miserabilis esse. Parcere cum frangere posse rebellem[Beneficij accepti memor esto] ne vi- caris in ꝛratus. Gratidinẽ enĩ decet obseruare ꝛ habere in memoriam quod datum est tibi:et retribuendum in tempore oportuno. qr de ingrato dr illud prouerbium. Littus aro /laterẽq; lauo:dũ seruio prauo. vñ seneca. Beneficij ac cepti ne obliuiscaris:qr munera sumpta ligant[Minime iudica]. i. raro vel minime vro non. id est noli iudicare:id ẽ quasi fuitꝰ iudica. Et itaq; si accide- rit q̃ iudices iudica equũ:ne iudiceris a deo. Quia scriptũ est quo iudicio iu dicaueritis:iudicabimini. vel Minime iudica. i. nõ aliquẽ condẽna Judicare enim ponitur vro condẽnare. vñ nolite iudicare:ꝛ non iudicabimini Qui enĩ iudicat dñs est [Illud stude agere quod iustũ est].i.nõ aliud:vt in ieuniis et bonis oꝝib:s Et nota q̃ sñ elemosinis nunq̃ est pfectũ ieiuniũ. Sed cũ fit cũ elemosinis ꝛ orationibꝰ tunc transit ad celũ:et ad curiã dei peruenit. Itez ieiunia sũt fortia tela aduersus luxuriã carnis. Caro enĩ p abstinẽtiaz vincitur vnde illud. Luxuriat raro non bene pasta caro. vel stude. ꝛc. i. qz iurĩ'conso- num est ꝛ honestũ. scz dilectionẽ dei ꝛ primi conseruare. ꝛ ĩ hoc stude ꝛ fige cor tuũ:et volũtatẽ tuã firma / ꝛ sic opus tuũ expende:quia in his versibꝰ vt testaturveritas euangelica tota lex pendet. et ita docet fugere oẽz iniuriam ꝛ veritati et iustitie adherere. Illud idẽ per mandatũ subsequẽs conformatur quod ẽ tale[Libẽter amorẽ ferto]erga deum et proximũ: amicũ et etiã inimi cum. Vñ in euangelio dr. Diligite inimicos vestros. vnde paulus. Vita est amor ergo mors ẽ odiũ. vñ Libẽter amorẽ ferto. i. libẽti aĩo ex affectu cordis et in charitate non ficta ams illũ a quo amaris. Quia dicit beatus augustinꝰ

Qui amat rem non amatā seipsum et amorem suum perdit. vel sic. terto. i. pa tere libenti. id est libenti animo: amorem. i. si in amore sis alicui⁹ q̄ placet tibi illum patere. iuxta illō. Si quis amat quod amare iuuat feliciter ardet. Gaudeat et vento nauiget ille suo.

Si deus est animus nobis vt carmina dicunt
Hic tibi precipue sit pura mente colendus

¶ Finita parte phemij in qua actor tetigit causā icepti operis et huius libri materiā sub breuiloq̄o ꝓsaice ꝓpilauit hic aggredit actor partē executiuā vt tractatū q̄ idē est In quo eandē materiā quā promisit prosaice exequit stilo merito propter vtilitatē/delectationē/ꝛ ornatū: vt ꝓmēdetur meōrie firmiori Possumus ergo subtiliter ītueri q̄ actor ille poeta ꝓbene scribentiū. sequēs vestigia tria facit. Proponit: vbi dicit. Cū animaduerterem. Inuocat vbi dicit. [Hūc te fili carissime] Narrat vbi dicit [Si deus est anim⁹] Sed ad maiorē rei euidentiā presupponēdū ē q̄ phīa diuidit in tres partes. s. in phisicā/logicam/ꝛ ethicā. In phisica disputat de rerū natura. nā phūs grece: natura latine inde phisica q̄si scientia naturalis In logica de ſmocinali scia. q̄ logica scia ſmocinalis dr̄. In ethica ꝙo tractatur de virtutib⁹ et moribꝰ animi q̄ aiam deo copulāt et temporalē vitā cuiuslibet hois ordinat et adornat. Vtā autem moralitatē sequitur actor iste ī hoc tractatu. q̄ diuidit in quattuor distinctōes q̄ vbi incipiāt satis patet. ꝛ q̄libet distinctio per vestigia distinguitur: quia in duobus versibus semp vna scientia vel vnū mandatū ethicū copulat. Vestigium enī dr̄ a via q̄ est duo ꝛ stigos quod est versus: quasi per duos versus distinctum. quia q̄ō in primo versu ponit: in secundo certificat ꝛ explanat. Hic ergo incipit prima distinctio ī cuius prima distinctōe tractat actor de cultu diuino: inuitans filiū suū ꝛ oēs alios ad diuinū cultū. Nec īmerito. q̄ deus fōs est siue principium oīm bonorū: in quo et aquo et per quā omīa bona: et sine quo nullū bonū. Ideo hanc primā ethicā ad honorē sūmi principis: ꝛ ad īstructionem oīm ponit ꝓcordās cū theologicis scripturis q̄ ad salutē petinēt ꝛ de moribus instruūt. s. cū moyse in decalogo: vbi dat primū mandatū de cultu diuino dicens Diliges deum tuum ex toto corde tuo: et ex tota aīa tua. ꝛc. Cōcordans inq̄ cū dauid psal. qui dicit initiū sapiētie timor dñi. cū beato bernardo vbi dicit. Vnū crede magistrum habem⁹ ī celis quē semel vidisse totū est desse. Et cū salomōe cōcordat etiā in puer. qui dicit circa principium. Timor dñi ē principiū sap.. ꝛc Sicut enī salomon fuit ītes ita catho sapiēs fuisse legitur. Catho enī grece latine sapiens dr̄ vel cautus. q̄ catho ille fuit sapiens et ingeniosus. Dicit ergo sic. Deus est animus. ꝛc. Hic incipit primus liber cathonis. bñ dicit primus: q̄ sequitur secund⁹. Sūt enī quattuor libelli Et nota q̄ hec dictio animus plura significat. vñ in ēquocis. ꝙ⁹. Est animus ratio/sapiētia/vita volūtas Sit ꝙ⁹ aīa spes dispositio circa Impetus/ingenium ꝓponit/ꝓsulit/audet Cogitat/excusat/ precōcipit eē futura: redde singula singulis. Dicit ergo [Si de⁹ est anim⁹] Isti versus multis modis pñt legi. ꝛ prīo sic scōm antiquos q̄ vnū deū ignorātes: sapientē hoīem videtes in maxima reuerentiā aīm suū in scia ꝛ virtutibus ornatū pro deo habebāt ꝛ colebant. in hac lege sic [Si alm⁹ tu⁹ est deus vt]. ꝓ sicut. sicut [caria]. i. scripta poetica [dicūt]. i. tradūt iuuenalis sūpple et lucani ꝛ alioꝝ. Vñ iuue. Nullū numen abest si sit prudentia tecū. Lucanus. Nullus numen adest si sit prudētia. longe [Hic ergo] id est animus tuus [sit colendus] id est ornandus virtutib⁹

et scientijs [tibi]id est a te [pura mẽte]'.i.tota intẽtione(p̃cipue).i. pre oĩb⁹ alijs vt habeatur a te pro deo.ꝛ vt ab alijs honoreris Scõo ethice sic:ꝛ forte melius.et legit̃ si pro qꝛ: et ponitur causatiue ꝛ nõ dubitatiue sic(⁊i)pro q̃a [anim⁹)id est sapientia patris(est deus).i.filius dei[vt carmina]sctõꝝ dicũt nobis Et nota q̃ sicut dicũt theologici pater dr̃ potẽtia filij:fili⁹ sapiẽtia pr̃is spũssanct⁹ vero bonitas ꝛ sapientia vel potẽtia ꝛ gratia vtriusq;.vñ [hic animus].i.hec sapientia.s.fili⁹ dei[sit colẽdus] i.amãdus ꝛ honorãdus(tibi)a te[pura mẽte.i.pura mẽtis intẽtione et deuotione[precipue]. id ẽ pre oĩbus alijs rebus. Sed hec lectura est potius ethica q̃ grãmatica vl̃ moralis. Tertio lege sic et forte melius. Si ꝓ qꝛ deus.i.pater ꝛ fili⁹ ꝛ spũssanct⁹ in q̃b⁹ est vna diuinitas/equalis gl̃ia.ꝛc.est colẽd⁹ pura mẽte vt carmĩa dicũt. hic aduerbialiter ponitur.i. in deo colendo sit anim⁹.i.tota intẽtio tua p̃cipue.i.potius in deo colendo q̃ in aliqua re. Quarto sic et forte meli⁹. Si deus est.vel si ꝓ quia:qꝛ deus est cuius esse est eternũ ĩmutabile ꝛ pmanẽs. Unde dauid. Ipsi pibũt tu aũt dñe pmanes:et oẽs sicut vestimentum veterascẽt. Et sequitur in alio versu. Tu aũt idẽ ipe es:et anni tui nõ deficient.i. eternitas tua est indeficiens et impmutabilis:vt pro sicut animus.i.ratio animi ꝛ intellectus dicit.i.sentit.ꝛ facit scire nobis non brutis:sed nobis in q̃bus ratio viget:ꝛ vt prosicut carmina philosophoꝝ ꝛ sacre scripture et oẽs alĩ libri in quibus fit mentio de deo:dicũt id est asserũt ꝛ declarent nobis: hic scilicet de⁹ q̃ et vbiq; intellectualiter demõstrat̃ per oẽm diuinitatis sententiã ꝛ potentiã. ꝛ hoc ꝓnomẽ hic est demonstratiuũ ad intellectũ. sit colẽdus.i.amandus ꝛ venerãd⁹ tibi.i.a te pura mẽte.id ẽ pura ꝛ recta intẽtione ꝛ sine simulatione: q̃ nõ faciunt hypocrite:de quibus dr̃. Amẽ dico vobis:receperunt mercedem suam Item pura mente.i.mẽte non maculata et cõscientia non remordẽte de pctõ quia dicit ouidius. Non bñ celestes ipia dextera colit. Et alibi dr̃. Fecũdat ab aris et dedit extrema gaudia nocte ven⁹. precipue q̃ alia creatura anim⁹ et carmina dicit.philosophi de natura oĩm rerũ terrestriũ nature p̃cepta pro suoꝝ ĩdustria animo rerũ animi rationẽ supra lunarẽ globũ supius erigebãt vt naturã rerũ supcelestiũ inueitigarẽt. quarũ rerũ natura subtili inq̃sitiõe cõprehẽsa:vnã causam causalissimã a qua oĩs creature sũt create ꝛ hñt suuz esse/suũ sentire/suũ vegetari/et suũ ratiocinari:de necessitate ꝓbabãt.s. deum esse illũ quẽ inuocabãt suũ creatorẽ. sine causã causalissimã oĩz rerũ ꝛ ideo dicit anim⁹ ꝛ carmĩa. Itẽ nota q̃ esse ꝓprie ꝙuenit deo:et deesse peccatori. Uñ esse dñr q̃ sine intentione crescũt:nec retractione minuũtur:nec varietate ꝓmutantur:sed seipsa custodiũt. Et ideo bñ dicit de⁹ est.ꝛc. Et describit̃ vt dicit beat⁹ Berñ.sic. Deus est sp̃era ĩcircũscriptibilis cui⁹ centrũ est vbiq;:circũferentia vero nusq̃. Et dr̃ per ethymologiã deus quasi dans eternã vitã fol⁹. vel suis Et credo q̃ hec lectura vltia sit optĩa ꝛ oĩbus alijs preferẽda. Quito sic. Si anim⁹ nr̃.vel si ꝓ qꝛ de⁹ est.i.diuinus.i.a deo. habet originẽ vt carmĩa dicũt Dicũt enĩ philosophi q̃ corp⁹ ex quattuor elemẽtis ꝓtraxim⁹:aĩa vero a deo hic.i.anim⁹ sit tibi colẽd⁹.i.a te pura mẽte.i.cũ mũdicia cordis ꝛ opis p̃cipue q̃ corp⁹ qꝛ dignior est.vñ illõ. Ut p̃ciũ ps hec corpe mai⁹ habet s.anim⁹.vñ illõ Mentẽ ad diuina celestẽ traxim⁹ ĩformare:ꝛ q̃si q̃busdã floribꝰ exornare vñ illõ Insere ⁊tutes decisis sentib⁹ orto. Purgato potest fructificare ros e et hec ẽ bona. Sexto sic.qꝛ pagani dubitãt de deo.ꝛ forte aliqs laic⁹ ſplex ꝛ fatu⁹ posset dubitare: ꝓpterea dicit actor supi⁹ [Itaq; deo supplica]ꝛ nõ dis a posset fili⁹ su⁹ q̃rere vl̃ aliqs obijcere/est ne vn⁹ deus colẽdus tñ vl̃ plure s

Ad hoc rñdet actor ⁊ dicit q̄ tu es certus tam rōne animi q̄ cognitione scripturarū q̄ vnus solus deus est ops benign⁹ misericors ⁊ puncipiū sine principio ⁊ incōmutabilis. ⁊ [si] pro q̄ hoc est liquidē vn⁹ deus: sicut ipe ait de seipō Videte q̄ ego sū de⁹: ⁊ nō est deus preter me. et [hic]. s. vnus de⁹ tāt⁹ ⁊ talis [sit colēdus] i. venerādus cū gl'ia p̄dicatiōis [tibi]. . . nō brutis [pura mēte] i. pura intentiōe discreta iuūtate ꝑsciētia te p̄cō nō remordēte. [precipue] q̄ plures dy illū qui est omps [vt anim⁹] i. vt ratio [et carmine]. i. scripta [dicunt nobis]. i. affirmant et testantur. Hec lectura similiter est bona / ꝑ credo q̄ quarta prevalet omnibus aliis. ⁊c. X. Lingua paterna sonat quod ei sapiēcia donat. Exaudi fili: mentesq̄ repone cubili. ℣ Principio cultū domini tu dilige multum. Si bene cultura fiet mens crimine pura.

℣ Plus vigila semper ne somno deditus esto.
Nam diuturna quies vicijs alimenta ministrat

¶ Vigilare est equoctū ad plura. ꝓprie idē est q̄ nō dormire. Ytē vigilare dr curā adhibere. vñ ait dñs. Vigilabo sup pp'lm meū. ⁊c. Et hic [℣ Plus vigila] Similiter vigilare est sibi cauere. vñ in euāgelio. Vigilate ⁊ cauete q̄ nescitis qua hora fur veniet dicit dñs. Ytē vigilare idē est q̄ laborare. vñ dr de pescatore. Ipse ad sepulchra ducetur in congerie mortuor⁹ et vigilabit. i. laborabit. dico ergo [plus vigila] q̄ dormias vel [plus]. i. multū in bonis op'ib⁹ [ne esto vedit⁹ sōno]. i. pigriciei vel segniciei: q̄ homo se debet exercere ⁊ laborare. Homo enī natus est ad laborandū sicut auis ad volādū. vñ illud. Qui nō laborat nō mādducat. Ue enī ocioso. vñ dō. Labores manuū tuar⁹ q̄ mādducabis. ⁊c. Et thobias. ℣ Pane tuo vesceris liber eris. vñ q̄dā. ℣ Pane tuo ceteris vescere liber eris. ℣ Per sōnū intellige pigriciā et torporē vicior⁹ quibus quasdā sōnolentia siue violētia vincimur et torpem⁹. ℣ Per vigiliā vero bona opa intelligim⁹. vñ. Beat⁹ seruus ille quē cū venerit dñs inuenerit vigilantem in bonis op'ib⁹. Amen dico vobis sup omia bona sua ꝓstituet cū [℣ Vigila] inq̄ plus q̄ dormias [nā quies diuturna]. i. lōga ⁊ diu durans [ministrat alimēta vicijs]. i. fomenta. longa enī quies facit hoīem segnem ⁊ pigrū: et ad ea que agenda sūt deficientē et impotentē. Dicitur autē diuturna a diu aduerb. ñ tēporis. Sed d. urnus / na / nū. nomē mobile dr a die. vñ dr ℣ Parca man⁹ labor assiduus designat habere Larga manus / labor insolitus desinit habere [Ne sōno vedit⁹ esto] vñ supra quod satis est dormi. Et dr deditus a dedo / dedis q̄d est expono / is. et est x̄bū actiuū [vicijs apponit fomēta. nā sicut terra que nō colit ꝓfert herbas viciosas: ita corpus ociosū vicia gñat: qñ virtutib⁹ nō exercetur et faciliter a vicijs expugnatur. vñ ꝓ. hie. Ociose mēti maligni sp̄s prauos cogitationes inferūt: ⁊ si desecat ab op̄e non quiescit a malor⁹ dilectione. vel [℣ Plus vigila]. scilicet ī bonis operibus. ne te dyabolus iueniat ociosum. Versus. Ne timeas vane desomno surgere mane. Longa quies somni vicio sit fomes in omni.

Virtutem primam esse puta compescere linguam
Proximus ille deo qui scit ratione tacere!

¶ Hic docet actor excellentē ⁊ summā virtutē esse se retrahere a garrulitate Modice ei loq̄ est ꝓ̄ma prudētia: q̄ est prima inter quattuor x̄tutes p̄cipales. Et describit sic: virt⁹ Virt⁹ est habit⁹ / nature venerario / mor⁹ pietas / cult⁹ diuinitat⁹ / honor hoīs / ex ne bītudis meritū. Alr x̄t⁹ describit a phīs Virtus est bene cōstitute mētis hītus. vel virtus est viuere ꝓ natura et vicis [primā virtutē]. i. optimā. Prim⁹ ei q̄ñq̄ dr rōe ordis vt ille sedet prim⁹ cuj

abbate vel rege. Prim⁹ etiã dr̃ qñq; rõe eternitatis: vt ego lũ prim⁹ & nouiſſim⁹ Et qñq; dr̃ poptim⁹ vt hic [Virtutẽ primã]. i. p optimã. Icõz verã expõez Lingua ſic deſcribit. Lingua ẽ ppie mẽbrũ i ore carneũ: formãs x̃bũ diſcernẽſq; ſermones. vel lingua idẽ eſt q falſa doctrina. vñ ait dñs ad Iob de dyabolo. Fune. i. fide ligabis linguã eius. i. falſã doctrinã ei⁹. vel lĩgua idẽ eſt q ſimlitudo. vñ ſpũſctũs appuit i diuerſis lĩguis. i. i diuerſoz ydiomatũ ſimilitudinibus. vñ Loq̃bant varijs lĩguis. vl lĩgua. idẽ ẽ q pena inflicta p pctõ lingue. vñ aĩa diuitis loq̃bat ad lazarũ vt refrigeraret linguam eius. i. penam. O fili [Virtutẽ primã. ꝛc]. i. poptimã excellẽtẽ bonã pcipuã & pricipalẽ Copeſcere. i. frenare & ſedare multiloquiũ: q; in multiloq̃o nõ deeſt pctm̃ Vñ dauid Vir lĩguoſ⁹ nõ dirigit in terra. Et idẽ Prohibe lĩguã tuã a malo: & labia tua ne loquant dolũ. vñ q̃dã. Qui ſcit frenare linguã ſenſũq; domare. Fortior eſt illo q̃ frangit viribus vrbes. vel [Cõpeſcere linguã. q; nimiũ loq̃ nocet. vnde Oſſa terit lĩgua careat ſz oſſib⁹ illa Litz lĩgua parẽs: os terit oſſe carẽs Et iõ vide qñ loq̃ris q illud ſit bonũ & honeſtũ qd̃ dices: ne idẽ poſſit dãnũ euenire vñ horati⁹. Quid & q̃q; & cui dicas ipe videto. Cũctatorẽ fugito. nã garrul⁹ idẽ ẽ. Nec retinẽt te patule ꝛmiſſa te fideliter aures Et ſemel emiſſũ nõ ẽ reuocabile x̃bũ. vñ illd̃. Sis hõ quacũq; domo q̃ ſede morat Prouideat qñ tacet & vl qñ loq̃t [Proxim⁹ ille deo ẽ]. i. vicin⁹ & dilect⁹ a deo ẽ. [q̃ ſcit rõe tacere. i. ſcõz rõez. q. d. q̃ qñq; ſcit tacẽ & qñq; loq̃ Per hoc inuẽs q tacere ẽ malũ ſi neceſſe ſit dicẽ x̃itatẽ: ne q̃s iſamet. vñ dd̃. Pone dñe cuſtodiã ori meo. ꝛc. ſap̃. Tps ẽ loq̃ndi & tps tacẽdi. q; ſicut oſtiũ aliq̃ apit & qñq; claudit: ita os hois debet claudi tempore & ad tẽpus aperiri. et ydoneus. Tempore cõgruo loquere & tẽpore cõgruo retine q; breuẽ ſermonem facit ſcientia. multum loqui eſt ſtulticia. Hiero. Silentiũ eſt ſignũ ſapiẽtie. loquacitas ſignũ ſtultitie Et iaco. Ille perfect⁹ eſt qui regit linguam ſuam. vnde quidã. Tpe multiloquã locus eſt cõpeſcere linguã. Si potes extingue vitioſa ſeria lingue. Alibi. Si cupias pacem linguã ꝓpeſcere loquacẽ. Cũ rõe ſile dñm ſi queris adire.

Sperne repugnando tu tibi contrarius eſſe
Conueniet nulli qui ſecum deſidet ipſe.

¶ In hoc loco catho ĩſtruit filiũ ſuũ ne ſit incõſtãs vel duplex. q; dicit Jacobus. Vir duplex aĩo incõſtans ẽ in oĩbus vĩs ſuis. Hõ incõſtans dr̃ q̃ modo vult vnũ modo aliud: ſicut faciũt pueri. ſz in pueris nõ eſt viciũ vel incõſtans dr̃ ille q̃ modo petit vnũ cibũ & mõ aliũ: ſicut guloſi faciũt vl incõſtãs dr̃ ille q̃ habet vnũ in corde & aliũ in ore. ſicut falſi hypocrite. vñ q̃dã. Quilibet hypocrita ſpecieten⁹ eſt heremita. Mẽte tñ tacita latet anguis his aconita vl incõſtans dr̃ ille q̃ mõ dicit vnũ mõ aliud: ſicut garruloſi. & oĩs talis ĩcõſtantia eſt vitãda. Cõſtrue ſic [Sperne]. i. noli eſſe [ꝯrari⁹ tibi). i. ꝯtra teipz. repugnãdo vel aliter [ſperne repugnãdo). i. intẽdendo & contradicendo in cõſtãtie mẽtis tue [eõ cõtrari⁹ tibi]. i. ne cõtradicas ſñie a te plate. ita q̃ mõ vis aliud & poſtea velis ecõuerſo. & ſupradictis mõis: q; [Conueniet nulli q̃ ſecũ deſidet] id eſt diſcordat ſecũ. q̃ eni diſcordat ſecũ: mõ põt conuenire alĩs. q; q̃ ſibi neq̃ eſt: cui bonus eſt? q. d. nulli. Unde. Qui ſibi non parcit: tibi vel michi quõ pcet? Et alibi. Qui ſua vulgat: mea vel tua quomodo celat. Et alibi. In tota vita diſcors tibi viuere vita. Nulli ſe iungit ſua quẽ diſcordia pũgit. Sperne. ꝛc.

Si vitam inſpicias hominum ſi denicq; mores
Cum culpes alios: nemo ſine crimine viuit

¶ Iſtud preceptũ precipue ptinet ad prelatos q̃ alioz extirpãt vicia licz ſint

penitus vicioſi:ꝛ alios condẽnant in venialib⁹ vicijs.licet ipi ſint in'mortali bus intricati ꝛ etiã inuoluti.vñ ſalomon. Maledict⁹ q̃ videt feſtucã in oculo alterius vl̃ ocko fratris ſui.i ſuo sũt trabẽ nõ videt.Vñ in aurora. Tollere feſtucã ſi vis de ffis ocello.Que pi⁹ exturbat luĩa tolle trabẽ.Et alibi Qui vult alteri⁹ oculoꝫ tergere labẽ.De ꝓpꝛijs cit⁹ eruat ãte trabẽ.vñ dicit[Si inſpicias].ſ.i ſcripturis diligẽter Et dicit notabilit ĩpic.as.i.intus i aĩo tuo [vitã hoũm].i.vitã humanaꝫ.ꝛ ſi inſpicias deniqꝫ.i.ad vltimũ/mores hoiꝫ.i. hũanas actões ꝛ q̃litates:cũ culpes alios.i.reꝓhendas de pctis[nẽo ſñ crie viuit]ſaltẽ ſñ crie veniali.q.d. hoc ſcias q̃ nemo viuit ſine crĩe.nec etiã infãs vnius diei cuius vita eſt ſup terrã.hꝫ enĩ originale pctm̃ q̃cito naſcit. vñ dõ. Ecce enĩ in iniq̃tatib⁹ cõcept⁹ sũ:ꝛ i pctis cõcepit me mr̃ mea.q̃ multiplex ẽ laq̃us dyaboli.iõ miſer hõ cadit multiplicit i pctm̃.Laq̃us dyaboli ẽ ꝓpe la que⁹ quo aliqs ligat delectatõe carnis.vñ dõ Laque⁹ ꝯtrit⁹ ẽ:ꝛ nos liberati ſum⁹.Et laq̃us ẽ doctrina hereticoꝫ.vñ dõ. Pluet ſup pctõres laqos ignis ſulphur.ꝛc.Et laq̃us idẽ eſt q̃ fraus.vñ dõ Parrauerũt vt abſcõderẽt laqos i.fraudes.Et laq̃us idẽ eſt q̃ affectus terrenoꝫ.vñ ſlr dauid. In laqueo iſto quẽ abſcõderũt ꝓprehẽſus eſt pes eoꝫ.ꝛc.Et iõ cũ tot ſint laquei:bene poteſt dicere[Nemo ſine crimine viuit]quia quis ingreditur ſine macula:et operatur iuſticiam:certe nullus.Unde verſus. Quãuis cũcta notes que luſtrãt regna boetes.Vix repe..re potes quem ſine labe notes.ꝛc.

Que nocitura tenes q̃uis ſint cara relinque
Utilitas opibus ꝓponi tempoꝛe debet.

¶Sicut ſeruiẽtẽ neq̃ q̃ nõ recipit correctionẽ vl̃ filiũ prodigũ ꝛ luxurioſũ indiſplinabilẽ.relĩque ꝓſortiũ qui hoĩs.licet ſit amic⁹ tu⁹ vl̃ deparẽtela:ꝛ ſup oẽs diuitias hui⁹ mũdi q̃ nocẽt aĩe.q̃ dr̃ i euãgelio.Sicut ĩpoſſibile ẽ itrare camelũ p foramẽ ac⁹:ita ĩpoſſibile ẽ diuitẽ intrare in regnũ celoꝫ.vñ quidaꝫ Poſſe foramẽ acus citi⁹ tranſire camelũ.Credo q̃ valeat hõ diues icandere celũ. Vel poſtpone delitias carnis/quas licet habeas p caris:tñ nocent aĩe vñ.Abſtinete vos a carnalibus deſideriis.ꝛc.Et i euãgelio. Si ocul⁹ tu⁹ ſcãdaliſet te:pice et erue eũ a te.q.d.relinq̃ diuitias q̃ nõ proſũt i die vltiõis.Et in hoc loco ocul⁹ ꝓ qualibet re cara accipit q̃ nocere põt Et bñ dicit reliq̃ nocitura q̃uis ſint cara.q̃ vtilitas.ꝛc.Et notandũ q̃ duplex eſt vtilitas.ſ.aĩe ꝛ corpis.Vñvtilitas aĩe ſupple ꝓpõi debet opib⁹.ſ.vtilitati corpis.q̃ caroꝫcupiſcit aduerſus ſpm̃.i. corp⁹ aduerſus aĩaꝫ:ꝛ ecõuerſo.vñ Math. Nemo põt duob⁹ dñis ſeruire.duob⁹.ſ.deo ꝛ mãmone. Et alibi.Vix placet amboꝝ qui vult ſeruire duob⁹.vnde ſap⁹.Meli⁹ eſt parum cũ caritate: q̃ multos fruct⁹ cũ iniq̃tate.vñ quidã.Hic bñ ſe vitat q̃ ſp noxia vitat.Sic bene te vites:vt ſp noxia vites. Nec ſit adoptiuuꝫ q̃ noueris eſſe nociuũ.Dẽ lꝫ cax tibi q̃ foꝛe dꝫ amarũ Eiice nec retine ne ſit tibi cã ruine.ꝛc[Utilitas opib⁹.ꝛc Opis opẽ ab ope denotat auxiliũ in ſingl'ari:i pl'i ꝛo diuitias.vñ Querit pauper opẽ que rit aliq⁹ opes.Tñ aliꝫ apud horatiũ. Implorauit opes hoĩs.i.auxilia Ops opis eſt mr̃ terre:ſcdm actores. Opus opõtis eſt quoddã caſtrũ.Quid. Patroclus opõta reliq̃t. Opus indeclinabile idẽ eſt q̃ neceſſe.vñ ep⁹ ẽ vt modis oĩbus facias illud. Vel q̃nq̃ opus declinat:ꝛ tũc notat opationẽ:ſcdꝫ quod dr̃ actualiter:iſte facit opus bonũ. Q̃nq̃ illud'q̃ venit ex opatione.vñ iob. Operi manuũ tuaꝝ'porriges dexteram.i.hoĩ q̃ prouenit ex opatione dei. Et alibi.Et opa manuũ tuaꝝ ſũt celi. Et idẽ eſt q̃ gen⁹ operis.vnde in geneſi dicitur de dño. Et requeuit ab oĩ opere q̃ patrarat.ꝛc.i. ab omĩ genere operiꝫ

Constans et lenis vt res expostulat esto
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat

¶In hoc vstigio inuitat nos actor ad fortitudinē q̄ ē in ꝓsperitate ⁊ aduersitate eūdē vultū hre i.i ꝓsperitate nō nimis elevari: ⁊i aduersitate nō nimis depmi. Ergo [esto ꝓstās] i aduersitate ne nimis depmaris q̄ ꝓstātia est stabilitas aī firma et in ꝓposito pseverās. lenis in ꝓsperitate: ne nimis sis supb⁹ ⁊ arrogās. vel constans in iudicio vel iudicando. lenis i patiēdo iudicio vl inimicis pcēdo/vl reis ⁊ malis ꝓpatiēdo. Et hoc sat⁊ designat i sacra pagia q̄ leones ⁊ boues q̄ depicti erāt supra i tēpio salomōis. q̄ nūq̄ erat ibi leo in boue/nec bos in leone. qō significat q̄ hō dz eē lenis vt bos. ⁊ seuer⁹ sicut leo. q̄ p leonē designat seueritas. q̄ bonē lenitas ⁊ māsuetudo Et hoc pcipue interest ad prelatos q̄ dēnt eē māsueti ⁊ lenes erga pacificos sibi subditos ⁊ bñ disciplinabiles ⁊ dent eē seueri erga incorrigibiles. vt apparet i baculo pastorali q̄ ē acut⁹ i pte iferiori i signū correctōis erga rebelles: ⁊ curu⁹ desr i signū hūilitat⁊ erga obediētes [vt res expostulat] ꝑdix⁊ aliqs dicē. tu dic⁊: sis ꝓstās aliqñ/aliqñ lenis. ⁊ hoc ē vitiū mobilitatis aī. Ad hoc rñdet [vt res]. i. rei vl tpis exigēcia [expostulat] vel res. i. vtilitas. Et q̄ hoc possis facere sine vicio: oñdit dicens [Sapiēs mutat]. s. mores. ⁊c. x⁹ Quālibet etatē vti decet ad ꝓbitatem Prospero dura pati proprie ꝓpriū ꝓbitati. Et alibi. Lenis ⁊ asper erit sapiens vt res sua querit. Et mores vertet: sic q̄ nil crimine pervet.

Nil temere vxori de seruis crede querenti
Sepe etenim mulier quem coniunx diligit odit

Hic docet quēlibet ne credat sp vxori sue familiā accusāti. q̄ mulier odit seruos mariti sui ⁊ accusat sñ cā ꝓpē duo. Prīo si seru⁹ sit fidelis ⁊ ipa dissipatrix. Scōo si ipa sit adultera ⁊ ipe sit callidus ⁊ fidelis dño suo ī olb⁹: et dōd ipa facit timet ne ipe dicat dño suo/ et tūc iponit seruo falsa crimia et facit in domo sc̄ voluit facē vxor pharaōis q̄ ioseph īmerito accusauit Dicit ei scriptura Si sit fu⁹ tibi fidelis: sit q̄si aia tua vñ ait dōā sapiēs i ō mō mulier Dcc aūt possum⁹ scire q̄ de superbia mulierū et auida laudis elatōe sētim⁹. mulier q̄to est infirmitate exteri⁹ ⁊ nature fragilitate interi⁹: sp aspirat malignis artib⁹ Mulier ne iueniat q̄lis sit totas fores effudit: ⁊ i aliena vita ⁊ iudiciū detractoria loq̄citate disgressura. vñ Sic volo/sic iubeo: sit p rationē volūtas. x⁹ba sūt mulieris accusātis seruos mariti sui. Femia vult sudare seruos: dicitq̄ iubeto. Ue tibi feieo dsq̄s es apta iugo. vñ [Nil temere vxori]. i. pfūptuose vel stulte sñ cā Nā temeritas. i fatuitas. vl temerari⁹/ria/riū. i. fatu⁹ Ytē a temer dr hoc temetū. i. forte vinū. q̄ sepe facit hoiez temere agere [Sepe etei mulier] ⁊c. Mulier sic describit a. ii. phō. Mulier ē hois ꝓfusio/insatiabilis bestia/ continua sollicitudo/ideficiēs pugna/quotidianū pānū/dom⁹ tēpestatis/ipe timētū viri: ⁊cōtinēti naufragiū/vas adulteriū/piculosū prediū/aīal pessimū grauissimū pondus/aspis insanabilis/humanū mācipiū in pugna. Dicit ei mulier quasi mulcens herum! Scōm hoc corripit hanc syllabā e in obliquis sicut corripitur in hoc noīe herus. vnde quidā. Basiat armigerum femia propter herum. Aliū. x⁹. Nil temere credas vxori sepe querelas. Namq̄ tolos nouit: et quem tu diligis odit.

Cumq̄ mones aliquem nec se velit ipse moneri
Si tibi sit carus: noli desistere ceptis

¶ Aliud est preceptū. s. vt si videam⁹ aliquē amicū nr̄m a via veritatis deuiare/ & castigare cepim⁹ et se castigare noluerit: nō iō min⁹ debem⁹ castigare ip̄z: imo sēp ī castigatiōib⁹ pseuerare & īstare: qr assidua correctōe castigabit & sapiēs efficiet. vñ Hutta cauat lapidē nōvi: sz sepe cadēdo Et alibi. Cōsumitur anul⁹ vsu. vñ. Ille os ds amo castigo & arguo: dicit vñs. vñ sap. Meliora sūt amici vbera diligētis: q̄ fraudulēta oscula blādientis. Itē. corrige stultū hēbis ip̄z amicū Itē si moneas carū q̄uis sibi fiat amarū Nō tñ obsistes: dn vba monēdo mīstres. vel [Cūq; mones]. i. corrigis et castigas aliquē peccā tē vl̄ deliquētez [nec se velit ipe moneri]. i. castigari: noli desistere ceptis. ⁊c.

Contra verbosos noli contendere verbis
Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis

¶ Cōtra vbosos. ⁊c. i noli stultz & garrulis rñdere ne eis similis efficiarz: sz postq̄ stulticia & garrulitas exierit rñde eis vt eisdē sua īlipiētia & stultiloqa patefiāt. vñ salomon Honor ē hoīs sapiētis q̄ sepat se a ꝓtētionib⁹ garrulox Itē. noli rñdere stulto iuxta stulticiā suā: sz oñde ei vt se stulte locutum fuisse agnoscat. Sermo dat. ⁊c. qr nō oēs loquētes sūt sapiētes. vñ illud Laudo q̄ vites fili carissime lites. Multi sermonē retinēt: sz pauci rōnez Et ecce q̄re. qr sermo dat. vñ sap. Multi sermonē retinent. sz pauci anī rationem. i. bene fac alīs: ne sis aīe tue īimic⁹. vñ socrates. Sic alienū age negociū: ne tuū obliui scaris et sic benefac quibusdā & nō oībus: ne damnū vel paupertas te sequat

Dilige sic alios vt sis tibi carus amicus
Sic bonus esto bonis ne te mala damna sequātur

¶ Aliud p̄ceptū est. s. ne aliquē amem⁹: vt p ipso piculū aīe vel corpis īcurram⁹. Et ī mādato hoc īuenit q̄ debem⁹ diligere primū. qr in dilectōe dei et proximi tota lex pēdet & pphete. qr dicit ysidor⁹. Ex toto corde nō diligit deū qui hominē odit. Preterea secunduz mandatū est in lege: dilige proximum tuum sicut teipsum. Sed quia quidam sunt qui nescientes modum rebus imponere ex aliorūz dilectione vāna et periculum anime consequuntur: vt pater et filius. ideo ponit moderantiā cū dicit [Sic bonus. ⁊c] q. d. nonvltra nr̄o dum dilige. Diligere vero est motū caritatis in aliquem dirigere. Unde. Dilige dominum deum tuum. ⁊c Diligere est bonum optare. vñ. dilige primū tuum. ⁊c. sicut teipsum. i. ad hoc q̄tum teipsum. s. ad vitam eternam Si enim maius bonū velles primo tuo q̄ tibi: esset magna stulticia. si minus inuidia Sed primo diligendus est deus: secundo propria anima: tertio anima proximi tui. quarto proprium corpus. & est caritas ordinata. Et ita diligimus vere si vnicuiq; quod suum est impendimus Primo debemus deo religionē scdo parētibus & cognatis caritatē. tercio maioribus reuerentiā. quarto paribus auxilium. quinto minoribus doctrinā. sexto cuilibet concordiā. septimo extraneis amiciciā. octauo egris cōpatientiam. Unde ysidorus. Amico tuo ita sis bon⁹: vt nō noceas tibi. Itē. Bñfac alīs ne sis tibi īimic⁹ vel [Sic bon⁹ esto bonis: ne te mala. ⁊c] q. d. noli ita prodige amicis distribuere: vt postea oīb⁹ elapsis cōpellaris mēdicare. qr dicit salomō. Meli⁹ est vt te respiciāt filij tui q̄ respicere in manib⁹ filiox. vñ socrates Alienū sic age negociū: vt nō te obliuiscaris Cū sapias. ⁊c. Esto bon⁹ caris: sic ne tua vāna seq̄ris. Cū sapias iuste: tu nullum dilige plus te. Alibi. Qui melior videt & deteriora sibi detestatio digna dei luia tollat ei. Et alibi. Profice sic alīs. vt ſ. s tibi carus & ipis.

Rumores fuge ne incipias nouus actor haberi

Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse locutum

¶ Rumores fuge. ꝛc. i. rumoꝝ iuestigatões. vel nouas inuẽtiones et fictas. Quia rumor est sermo ambiguus ab incerto actore ꝓcreat⁹: cui malignitas fecit initiũ/fides autẽ adhibuit incrementũ. Vel rumor est sermo hoĩs in honore duplicat⁹. vñ ysidorus. Sermo vanus mentis vane: iudexq; vane conscientie. est. qꝛ qualis sermo ostendit: talis et anim⁹ approbat. ꝛc. [Ne incipias nouus actor haberi]. i. mendacioꝝ nouus inuentor. Et dr actor ab ago agis. ꝛ scribit ꝑ. c. vñ horatius. Quid de quoq; viro et cui dicas ipe videto Tu cunctatorẽ fugito: nam garrulus idẽ. ꝛc. Vel nouus actor. i. rumoꝝ inuẽtor. qꝛ actores vocamus artium inuentores. Et dicit. [Rumores fuge] ꝛ non immerito [Nam. pro quia [nocet nulli]. i. non nocet alicui tacuisse vsq; ad tẽpus aptũ. et [nocet esse locutũ] quasi dicat plures sunt quibus nocet suus loqui vel sua garrulitas. nullivero nocet sua taciturnitas. vñ salomon. Sciens id est sapiens tacebit vsq; ad tempus. lasciuus vero et imprudens non obseruat tempus. Vn ie odibilis eit deo qui procax est ad loquendũ. qꝛ vir linguosus non dirigit in terra: dicit dauid. Et virum iniustũ mala capient in interitu ¶ Preterea nocet corpori: qꝛ ossa terit lingua ꝛc Vnde supra [virtutẽ primã] Alibi. Gratia magnatuz nescit habere statuz. Alĳ versus Fuge rumores: fumul et nouitatis amores. Nam stolidus meret quod non tacuisse noceret.

Rem tibi promissam certam promittere noli
Rara fides ideo: quia multi multa loquuntur

¶ Primo constue sic [Noli promittere] alĳs [rem certã]. i. certe: vollec inuenias vel habeas eam [Rem] dico tibi promissam ab aliquo. Ille enĩ qui tibi promisit potest te decipere: ꝛ ita potest falli ille cui promisisti. et poteris mendax et garrulus reputari. qꝛ dicit quidã. Letificat multuz grandis promissio stultum. vel rem. i. spem. Et debet sic legi [Noli promittere rem certam]. i. rẽ de qua possis habere certam spẽ vel certam rẽ speratã. Et loquitur emphatice [promissam tibi] ab aliquo. vel [spem promissaz]. i. spem rei promisse certam noli expectare quasi certam et quasi certe habendam. qꝛ [rara fides]. i. parua credulitas est in promissione. i. paucis creditur. Quare? [quia multi multa loquuntur]. i. ꝓmittũt multa de quibus nulla aut parua persoluunt: vel psoluere non possunt. vel etiaz si possent: nolunt: quia falacias faciunt ne alĳs credatur. vñ quidam. Mendaces faciunt vt vera dicentibus non credatur. vnde iacobus Fides sine operib⁹ mortua est: sicut corpus sine spiritu mortuum est. Versus. Rem tibi promissam nulli promiseris ipsam Perdit nãq; fidem sic multa locutio prodens.

Cum quis te laudat tuus iudex esse memento
Plus aliis de te ꝙ tu tibi credere noli.

¶ In hoc loco docet nos actor ne superbiam⁹ propter mundanã gr̃iaz: cum sit vana vmbratica ꝛ t. ãsitoria dicẽs [Cum te quis laudat]. i. glorificat et extollat per laudẽ in presentia tua [memento esse tuus iudex. i. redi ad conscientiam tuã et ad teipm inuestiga in corde tuo. et considera si sis dignus illa laude: vel talis qualis ab aliquo ꝓbaris si es dignus humilitate si nõ. corrigeteet emenda. qꝛ laudare est proprie aliquẽ pro magno facto cõmendare vel laudare idẽ est ꝙ glorificare. vnde ĩ psalmo Laudate pueri dñz. i. glorificate Vel boni laudant nõ seipsos: sed alios virtute honestatis. mali laudant se et nõ alios vicio inhonestatis. Vali similiter quãdoq; ludant homines vicio

dicitur. Grãde trahit hoꝛ mortẽ quer ẽs alioꝛ. Et tamẽ filius ante diẽ ꝓmos incurrit in annos. Breuis hui⁹ vite felicitas: vt dicit aug. Quid est vita vt dicit scõs phũs. Vita est bonoꝛ letitia/miseroꝛ mestitia/expectatio mortis Cũ subeãt iuuenẽ funera more senis. Alij xi⁹. Cũ tibi secura mẽs sit de morte futura. Alteri⁹ mortẽ noli tibi ponere tortẽ. Et alibi. Horꝛ ũ trahit funẽ q̃ mortẽ alteri⁹ q̃rit. xi⁹ Est cõe mori: mors nulli parcit honori. Et ia mors tollit oĩa morte cadũt. Mors sic diffinitur a scõo pho. Mors ẽ eter⁹ sõnus dilolutio corpoꝛ/pauoꝛ diuitũ/paupeꝛ desideriũ/icerta pegriatio/hoĩs latro/sõni pater/fugavite/resolutio omniũ: vñ mors per ethimologiam dicitur quasi meta omnium rerum vel a mordendo dicitur.

Exiguum munus cum det tibi pauper amicus
Accipito placide plene: et laudare memento

¶ Hic vocemur ne paruũ donũ refutem⁹ ab amico paupe. imo debem⁹ illud laudãdo benigne accipe ⁊ nõ ꝓliderare q̃titatẽ doni imo amorẽ ⁊ officiũ dãtis et bonã volũtatẽ. vñ i thobia Affect⁹ pretit effectũ: mõ aspice q̃ tũ. Sz fiuat ex q̃ti sedulitate datũ. Alibi ouidi⁹. Hoc facit vt veĩas: grat⁹ q̃q̃ paup ad aras Et plateat celo nõ min⁹ agna boue. vñ [Exiguũ mun⁹] ꝛc. Mun⁹ dr ꝓpe qd q̃d grat⁹ largit. Mun⁹ ei i diuite gr az largit/laudat/ipetrat/odiũ finit domiciũ occultat. vñ alexãder. Mun⁹ ei mores ꝓfert. ꝛc. i. recipiẽtiũ versũ iudiciũ puertit. vñ salomõ Exenia dona excecãt oculos iudicũ ꝛc. vñ dic [Exiguũ mun⁹ cũ det tibi paup amic⁹. ꝛc vñ dr amic⁹ q̃si ai custos. vl a catena caritat⁹: eo q̃ amoris cathena ligãt amici. Isidorus. Illa est vera amicicia q̃ nich; il q̃rit de reb⁹ amici: nisi benivolẽtiã. ꝛc [Accipito placide. ꝛc] q̃ bona volũtas dz reputari ꝓ facto. vñ Brego. Mõ est vacua man⁹ a munere: si arch; a cordis plena ẽ bona voluntate. vñ ouidi⁹. Cup oĩa vult⁹ accessor est boni. ꝛc. vñ xi⁹ lus. Munera dãdo vice sũt filia mater amice. Et aliud. Munera tũpta ligãt. Et alibi xi⁹. Si quis forte velit qd amic⁹ paup habebit. Suniat corde bono: ⁊ huic laus addita dono. Et alibi. Est labor actoris in dono cauta valoris.

Infantem nudum cum te natura creauit
Paupertatis onus pacienter ferre memento

¶ Aliud documẽtũ est: ne desperem⁹ i pauptate: sz etiã benigno aĩo recipiamus vel patiamur. Vñ sciẽdũ ẽ q̃ pauptas en ꝓprie rerũ tpaliũ: vt hic [Pauptatis onus] vñ i esopo dr. Pauper cũ leta venit: tutissima res est. Et alibi Pauptas libera res. Et ideo pauptas ẽ cũ magna patiẽtia sustinẽda. vñ dr Patiẽtia pauper nõ pibit in finẽ. vñ iob. Nudus egressus sũ ex vtero mris mee: ⁊ nudus reuertar i terrã. ꝛc vñ aug. Pl⁹ ꝓdest paupi celũ stellatũ q̃ diuitib⁹ celũ inauratũ. Et dr paup quasi parũ habẽs. vl quasi parum parans Quid est paupertas? Sic ei describit. a scõo philosopho. Pauperta⁹ est donum dei/bonũ odibile/possessio sine culmĩe/mater sanitatis/curaꝝ remotio vel abiectio/sapiẽtie iperatrix/negociũ sine dãno/dñium sine cura. ꝛc xi⁹. Cũ sit inops nat⁹ quisq̃ nudusq̃ creatus. Pauperatẽ grandẽ vincat patientia tãdẽ. Unde. Est xt⁹ vidua quã nõ patiẽtia firmat. Patiẽtia sic describit. Patiẽtia ẽ animi rigor/aduersitas fortũe/xi boꝛ aspitates equanimiter portãs.

Ne timeas illam que vite est vltima finis

Qui mortem metuit:quod viuit perdit idipsum.

¶Aliud ꝑceptū ē.ſ.ne timeam⁹ mortē.viuere enī ꝛ ſemp timere quaſi mors eſt Sed hoc ꝑceptū nobis nō eſt tutū.qꝛ ſemp timere mortē ꝛ habere ante oculos debem⁹.vt citius mala relinquam⁹.iuxta ſalomonē dicentē. Fili in oīb⁹ operationib⁹ tuis memorare nouiſſima vite tue.et ī ęternū nō peccabis. Unde xꝰ. Viue ſine vicio tanq̄ ſis cras moriturus.Diſcevacans ſtudio quaſi nunq̄ ſis moriturus.Alꝯ xꝰ. Nō agit illicite qui cogitat vltima vite.Neſcit homo horā mortis:nec funeris horā. Propter ꝑdicta bonū ē timere mortē in retractionē vicioꝝ et peccatoꝝ. Sed aliter hic ſumit ſcōm gentiles mūdi famā et gl̄iaꝫ appetentes.qꝛ aliter intelligūt. Scōm illos ſic dr̄ [Ne timeas illā].i.mortē que eſt vltima finis vite.qꝛ oīs caro humana ad nichilum redigetur.qꝛ qui metuit mortē.i.timet et dolet iō q̄ mori ſe oporteat [perdit id ipm qđ viuit].i.gaudia vite hūane talē dolorē ante oculos habēdo.i.meditādo de morte. Unde. Dic hō đd eris:đd ages qñ morieris Premeditare bñ nichilū fiet tibi lene Nil niſi terra ſum⁹:et terra quid eſt niſi fim⁹? Et nichil eſt fimus: nos ergo nichil ſumus. Scōm catholicos ſic legit̄ [Ne timeas illaꝫ] id eſt mortē.i.ſis talis ita fructificās /ita iuſtus /tam fidelis tam perfectus:ne oporteat te timere mortē.i.corporis ꝛ aīe diſſolutionē: vt puta confidens de beneficijs precedētib⁹. Cōſcii enī reatus magis timēt q̄ ſanctificati [q̄ eſt vltima finis vite] iuxta illud. Mors vltima linea rerū. Et alibi. vltimus ad mortem poſt oīa facta recurſus. Iſidorus. Quotidie dies vltim⁹ approvinquat et vitā noſtrā quotidie dies aufert. Et merito. quia [qui mortē metuit].i.đ talis eſt qui facit pctā ꝓpter que debeat timere mortē eternaꝫ quia iuſtus non morit̄ [perdit ipm quod viuit].i.bonitatem. quia deus cauſa eſt.ꝛc. vl̄ ꝓpter quod viuit ſcꝫ chriſtū. hic enī eſt vita credentiuꝫ: ſicut ipſe dicit. Ego ſum via veritas et vita. Et alibi. Oīs qui viuit et credit in me:nō morietꝛ in eternum. Dico tibi vere ſi vis de morte timere. Perdere tu queris ī te quod habere videris. Et nota ꝓ finis idem eſt q̄ terminus /cōſūmatio /mors /patria. vñ xꝰ Eſt finis /patria /mors=ꝓſūmatio meta. Sed in greciſmo ponunt alij xꝰ Finis conſumens ꝛ ꝓſummatio finis. Eſt propriuꝫ finis: quādoq̄ eſt actio finis Secundum ysidorum finis dicitur a fune:qꝛ fines agroruꝫ funiculis menſurantur.et eſt dubij generis. dicitur enim hic vel hec finis Unde. Margo dies cortex ſilex pantheraq̄ damma. Funis cum clunis .ꝛc.

Si tibi pro meritis nemo reſpondet amicus: Incuſare deum noli:ſed teipſe coherce.

¶Dic docet nos ne deſperem⁹ accuſādo deū ſi alicui ſeruierim⁹ ꝛ meritū nr̄is cōdignā remunerationē nō reddiderit: nec ab ei⁹ officio nos retrahere debemus. vñ dicit [Si nemo amicus] .i.nullus amicoꝝ tuoꝝ reſpōdet ꝓ meritū.ſ. remunerādo ea q̄ digna ſūt meritis tuis [noli incuſare deū].i.culpare.i. noli litigiū prorūpere cōtra deū dicēdo. ille cui ſeruiui feciſſet bona michi:ſed de⁹ nō permiſit:ego ſū infelix /oēs ingratos inuenio /ꝛ de⁹ odit me /ꝛ me perſequitur.ꝛ hoc faciūt quidā ſtulti [ſꝫ teipm coherce].i.ab hoc retrahe. vel [coherce]id eſt caſtiga te:ne deum culpes vel incuſes. Et nota q̄ aliud eſt incuſare: aliud accuſare.et eſt accuſare alicui crimen imponere in conſortio:dicendo q̄ non debet teſtificare /nec accuſare /nec reſpōdere /nec iudicare . quia infamis

persona est. Incusare vero idē est q culpare. vt hic [Incusare deū noli. ꝛc] Incusare est maiorꝫ accusare minorꝫ. vñ. Incuso dños: accuso sepe minores. vñ dicit [Si tibi pro meritis nemo respondet amicus] Quid est amicus vt dicit philosophus? Amicus est desiderabile nomen/non inuidenda possessio/refugiū infelicitatis/miserie releuatio/indeficiēs quies/indeficiēs felicitas. ꝛc Si manet oblitus meriti nec seruit amicus. Hic non culpādus deus est: sed tu reprobandus. Nec reprobes christum: sed tu serui magis ipsum. ꝛc.

He tibi quid deest tu queritis vtere parce
Vsq; quod est serues semper tibi deesse putato.

Hic docemur viuere parce ꝛ nō prodigaliter: ꝛ obseruare tēperātiā in cibo ꝛ potu. vñ illō. Sume cibū modice modico natura fouet [Vtere] ꝛ nō abutere [qsitis]. i. reb' acqsitis p laborē tuū vt quoꝫ parētū moꝫes heres [pce]. i. modice [ne qd]. i. ne aliqd [deest tibi). i. deficiat: si prodigalit expēdas. vñ quā Magna penus paruo spacio ꝓsūpta gibit: Et illō. Habit exiguo. qō ptū est tpe lōgo. Quidā insipientes ita prodigalit res suas expēdūt: q nō curāt de futuro vt ad quē finē deueniat vita eoꝫ. Cōtra quos dicit boetⁱ. Neq; enī qō ante oculos suos est sufficit intueri: rerū exitⁱ prudēcia metit. Vñ seneca. Liber ꝛ gulosus esse non potes. Et horatius. Seruiet eternū q paruo nesciet vti. Vñ Nⁱ. Viuet seruⁱ vti q quo nescit vti. Seneca. Fortuna vitrea est nunc cū splēdet, vñ Non minor est virtus q querere parca tueri. Casus iesse illis. hinc erit artis opus. horatⁱ. Plus est seruare parcū q querere nouū. Parciⁱ veteris qsitis qñ inueneris. Et rē seruabis: quā tēp abesse putabis. ꝛc [Vtq; qō est serues] sensus talis ē vt parce viuas: nō sis prodigⁱ. iz obscure dicito sic ergo cōstrue. Dico q parce viuas [q;) p et/ad hoc [vt serues tibi] i. opus tuū. i. qō illud est. s. illō quod ponides. q. d. sis parcⁱ. Parcⁱ est tibi seruare res suas auarus vero nequaq; sed ad opus alioꝫ seruat [putato]. ergo id [deesse tibi tempꝰ]. desinere qō est dicere non sis prodigⁱ. Prodigⁱ enī putat res suas nō posse deficere

Quod prestare potes ne bis promiseris vlli
Ne sis ventosus dum vis vrbanus haberi

Hic docet nos euitare dilationē in dono: ne illō qō amicis nīs dare possumus in pñti promittamꝰ nos daturos in futuro. Multi dicūt: vade cras ꝛ post cras reuerteris ꝛ hēbis petitū. vñ dicit tullⁱ. Lex dñi siue bñfici talis dz esse q actor stati debeat obliuiscⁱ: ꝛ capiēs debet eē meōr accepti quⁱ tui data nunq; cogitat: sz accipiēs debet eē meōr illiⁱ q dedit: vt in aliquo tpe reddere possit. vñ qdā. Qui cito dat bis dat: q tardat munera nil dat. vñ alⁱ versⁱ. Vis dare da subito. dādi modⁱ iste petito. Par erit mutuo q dabit absq; cito ꝛ qr dare nō possumⁱ nisi de liberalitate. videdū est qd sit liberalitas. Liberalitas est virtⁱ bñficioꝫ erogatoꝫ quā i affectu benignitatis ꝛ bñficij donum p manere: qr tota hec xtⁱ psistit in tribuēdo. Sz multis mōis dr stare liberalitas. Primo caue qñ dabis ne sis durⁱ/ne frōtē obducas/ne vultū auertas. ne occupatiōes fingas. Secō caue dilationē: qr dandū ē cito. vñ ingratū ē domū qō diu inter manⁱ dātis hesit. vñ illud. Protimⁱ est negāti q tarde dat. Tertio caue ne des ingrat; imo gratis ꝛ multis pcibⁱ expectat;. vñ Nō grat; tulit q nō cū rogaret accepit. vñ thobias. Da cito da gratis. ꝛc Quarto caue ne domū obsit accipiēti: sicut dabat anatrapalⁱ. vñ horatius. Anatrapalus cuicūq; nocere

volebat. Aestimenta dabat. ꝛc. Quinto caue ne beneficium sit maius tua facultate. In tali liberalitate consistit cupiditas recipidi et talis liberalitas nō est bona. Salomon. Melius est nō vouere q̄ post votū promissa nō reddere. Versus. Vandi tolle moras dando cito munus honoras. Mun⁹ dedecoras inueniendo moras. ꝛc. Alij versus. Gratia debetur pro munere si cito detur. Et si tardetur ingratum munus habetur. Item Vis non spondebis qđ mox prestare valebis. Ne similis vento sis: sed bon⁹ esse memento. Et alibi. Pl⁹ valet hoc tribuo q̄ tribuenda duo. ꝛc.

Qui similat verbis ne corde est fidus amicus
Tu quoq; fac simile: sic ars deluditur arte.

¶ Qui similat. ꝛc. i. q̄ fingit vel figurat verbis adulatorijs se esse amicū tibi fidum [nec] ipse est [fidus amicus corde] sed solummodo verbo et tales sunt infideles ꝛ fraudulenti illusores. si inq̄ ita similat aliquis se esse amicū tibi. [Tu quoq; fac simile]. i. finge te esse amicū sibi: cū non sis. vñ Ouidius. Fallite fallentes. ꝛc. Et sic [ars] illius. i. fraus arte maligna progrediens [deludi tur). i. decipitur et repellit [arte]. i. fraude tua vel arte simili. Heu eī est scientia secularis teste salomōe qui ait. Simulator ore decipit amicū suū: ꝛ deiicit eum in spem bonā. vñ. Qui mel in ore gerit: ꝛ me retro pungere querit. Eius amiciciam noli michi sociam. Vel potest esse preceptū catholicū: ꝛ tunc sic lege [Qui similat verbis]. i. q̄ simulatorijs verbis reprehēdit amicū fingendo se esse inimicuz erga ip̄m ꝛ dicit se esse iratum propter vicium eius [nec corde est]. s. iratus. ille enī qui talis est. fidus amicus est. qz meliora sunt amici vulnera' seuiētis. ꝛc. Si inq̄ ita facit aliquis [Tu quoq; fac simile]. i. similiter castiga amicū tuū ꝛ reprehēde verbis amaris ꝛ nō corde [si ars] i. mala operatio⁹ vl' viciū [deludit]. i. repellit [arte] tua. i. artificiosa correctiōe: qz clau⁹ clauo retunditur. i. amator seculi amore dei repellit. Sicut q̄ tyrannuz interficit premiū accipiet. Quid est amicus? desiderabile nomen / non inuidēda possessio / refugiū infelicitatis / miserie reuelatio / indeficiens quies / indeficiēs felicitatis. Verba secundi philosophi sunt: et dicitur amicus quasi animi custos. vel a cathena castitatis: eo q̄ amoris cathena ligantur amici. Versus. Laudat adulator: sed non est verus amator. Tu quoq; commendes et ei sua dona rependes.

Noli homines blandos nimium sermone probare
Fistula dulce canit volucrem dum decipit auceps

¶ Noli hoīes. ꝛc. sensus est [noli probare]. i. laudare nimiū hoīes ī vita sua [blando sermone]. i adulatorie. qz blandus sermo decipit hoīes qñq; : et ne sis sicut fistula: q̄ aures eoz qui eam audiunt delectat: et sibiipsi nō potest vnde fistula dr̄ a phonos qđ est son⁹: et stolos quod est missio: quasi sonus missus [canit dulce]. i. dulciter et suauiter resonat [dū auceps). i. aues capiēs decipit volucrē. Dicitur aūt volucris a volādo: qz volat per aera. vel aliter [noli probare nimium hoīes] quos inuenies blandiloquos [blando sermone) id est ꝓpter sermonē blandū eoz. qz ipi nimiū per blādos sermones decipiunt credulos: sicut fistula decipit volucres. et si tales vis vitare disce virtutē que dicitur cautio per quā vicia vitamus speciem virtutū prestantia. vñ ysidorus Quedā vicia virtutū speciē preferūt. vñ Pernicioſi suos scrutatores decipiūt

qui se sub virtutis specie regũt. vñ. Licero. Mille fũt occultatões insidieq̃ latent in similitudine officij. Uersus. Qui mel in ore gerit. ꝛc Et alibi. Sub facie tincta macie. ꝛc. Ouidius Impia sub dulci melle venena latent. Seneca. Habet suum venenum blanda oratio. vnde Bernardus. Plus nocet lingua detractoris ꝙ gladius persecutoris. ꝛ salomon. Meliora sunt amici verbera ꝙ inimici blandimenta. Uersus. Non bene creduntur nimium qui blanda loquuntur. Decipiuntur aues per cantus sepe suaues.

Cum tibi sint nati nec opes/tunc artibus illos
Instru e:quo possint inopem defendere vitam

¶ Hic docet actor quid debet facere homo oneratus familia cum pauper sit. ¶ Cõstrue ergo sic[Cũ nati].i.filij[sint tibi]nec pro et nõ[ꝛ opes]non sint ita ꝙ sis paup:nec habeas vnde pascas illos[instrue illos artib⁹]mechanicis vel liberalib⁹.qr artes sunt vere diuitie et eterne: q̃ non possunt amitti nisi in morte:qr ars remanet per vitã ꝛc. nisi per mortẽ. vnde Ars est collectio multorũ preceptoꝝ ad vnũ finem tendentiũ. vel ars est nomen illud quod per opus ꝛ per numerũ et per instrumentũ competentis artificis deducitur ad effectũ.Et dicitur ars ab artando . qr artat nos regulis ꝛ preceptis [Instrue] in ꝙ[quo]pro vt:vt[possint defendere inopẽ vitã].i.inopiã vite . Artes enim liberales reperte sunt ad ignorantiã a parte anime releuandam Mechanice vero propter inopiã corporis sublenandã.vñ Salomon. Stulticia colligata est in corde puerorũ:et virga disciplinę effugabit eã.ꝛc. Instrue pupillos pauper si diligis illos. Ne paupertati possint subcumbere nati.

Quod vile est carum : quod carum vile putato
Sic tibi nec cupidus:nec auarus noscaris vlli

¶ Et primo lege sic.si aliquis dederit tibi aliqd:licet ille vel alij reputẽt illud esse vile [putato].i.puta illud esse carum appropiciando ꝛ reseruãdo illõ[et quod carũ est vile putato] quasi dicat Si aliquis amicus petat a te quod carum est[putato] id est, reputa illud esse vile:ꝛ da ei libenter ac si esset vile: et sic non noscaris tibi appreciando ꝛ retinendo quod vile est:nec noscaris auarus vlli.i.illi vel alicui dando quod carum est. Uel aliter talis est sensus . Si aliquis in tẽpore fertilitatis ꝛ supfluitatis aliquod bonũ tibi dederit abũdanter illud debes reseruare ꝛ amare . In tempore vero egestatis cuz alij tenent et reponunt abundanter largiaris:sicut fecit Ioseph quando erat seneschallus pharaonis:et ita amorem mereberis et habebis. ¶ Construe ergo[putato] id est crede illud quod vile est aliis et ab alijs tibi abundanter datum quasi vile[esse carum tibi].i.serua illud quasi esset carũ.i.care appreciandum.ꝛ sic [non noscaris cupidus tibi]id est iudicio tui Item[putato]quod ẽ carũ alijs supple in tempore egestatis[esse vile tibi).i.dato alijs quasi vile[et sic nõ noscaris auarus vlli].i.nullus dicet te esse auarum:cum cara in caro tẽpore largiaris.Uel sic.quia prouidentia mater sapientie est.Quia dicit boetius Dubitante oculos fitum est intueri non sufficit.rerum exitus imprudentia metitur. Loco[quod vile est)modo putato illud futurum esse carum et retine ꝛ conserua ac si esset carum:vt subueniat tibi si necesse fuerit et alijs. vnde Salomon Memento paupertatis tempore abundantie et necessitatis tempore diuitiarum[et quod carum est)modo putato illud futurum esse vile:ꝛ sic large expẽ

de ac ſi eſſet vile ⁊ diſtribuas pauperibus ⁊ amicis tamen cū circūſpectione Eſt autē circūſpectio ſecundū Auguſtinū:contrariox̄ viciox̄ cautela. Effect⁹ autem huius virtutis eſt facultatē ſic ſeruare.q̄ auaricie fuga diſſipationem non incurrat.et ſic non noſceris carus tibi.i.de cupiditate tua conſcientia nō remordebit. Cum ea que vilia ſunt cara reputes in futuro [nec auarus vlli] id eſt alij non habebūt te pro auaro:cū cara largiaris.vel aliter.putato illud quod modo.ſ.in hoc ſeculo eſt vile.ſ.pauperem eſſe carum apud deum. vnde in euangelio.Beati pauperes ſpū:qm̄ ipſorum eſt regnum celorum.⁊c.Et putato quod non eſt carum.ſ.diuitem eſſe:vile eſſe apud deum.vnde quidam.vt iob teſtatur vix diues ſanctificatur.Diuitis eſt raro.Et alibi.O diues diues et cetera.Fac bene dumviuis poſt mortem viuere ſi vis.Et ideo ſi tu ſis diues fac bene pauperibus.verſus.Carus vile putes:rurſus contraria mutes.Sic nec auarus eris:cupidus nec nate videris.

Que culpare ſoles ea tu ne feceris ipſe.
Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum

¶Hic docet nos actor ne arguamus aliquem de aliquo vicio cum poſſumus ſimili maculaꝝ ſimili vicio reprehēdi.quia prius eſt mūdare ſe:deīde alios iuxta illud aurore.Tollere feſtucam ſi vis de fratris ocello Que prius extur bat lumina tolle trabem. quia talis doctrina cederet nobis in dedecus: quod oſtendit per exemplum dicens.Turpe eſt doctori non facere quod docet ſcilicet docere bonum ⁊ facere malum.quia prouerbialiter dicitur. Non meretur diſcipulus erroris argui.ſi magiſter eius dilabitur in errorem:vnde paulus.Cur predicas cum ipſe furaris. Et gregorius.Cuius vita inhoneſta:neceſſe eſt vt eius predicatio contemnatur. Idem Monſtruoſa res eſt manus remiſſa:et lingua maliloqua.vnde yſidorus.Qui bene docet ⁊ male viuit:videtur bonum et malum coniungere/lucem tenebris permiſcere: et veritatem mendacio copulare. Item quod ore predicas:opere adimpleas Et quod per verba doces exemplo oſtende.quia qui non facit quod predicat: ieiunus ſerit quod alius manducat.vnde paulus. In omnibus teipſum prebe bonoꝝ exemplum operum.vnde quidam.Caſtigans alios te caſtiga prius ipſum.Ut caſtigatus ſis caſtigare paratus Et alibi.Si culpare velis culpabilis eſſe cauebis.Dogma tuum ſordet dum te tua culpa remordet.

Quod iuſtum eſt petito:vel quod videatur honeſtum
Nam ſtultum eſt petere quod poſſit iure negari

¶Hic docet catho filiū ſuū que ipſe debeat petere dicens Quod iuſtū ē petito quia cuiuſlibet petitio debēt eſſe iuſta: et habere modum ſecundū poſſibilitatem eius a quo petitur:quia ſicut curialitas eſt in dono:ita curialitas in petitione debet eſſe.Curialitas eſt modus loq̄ndi ſiue petendi quid non deuiās ab honeſto.Ad ſciendū eſt q̄ in petitione quattuor ſunt cōſideranda.ſ. honeſtas/iuſticia/poſſibilitas/et neceſſitas.Honeſta debet eſſe petitio vt aliqs nō petat quod non debet vt filiam vel vroꝛē proximi vel alterius in cōcubinam Iuxta quod ſufficit nō vltra menſurā: vt ſi aliquis peteret ab alio medietatē dom⁹ ſue.poſſibilitas vt alter habeat poſſibilitatem dandi quod petitur:et q̄ non grauetur. Neceſſaria vt quod neceſſe eſt queratur. Alſo de modo petēdi videndum eſt quid ſit honeſtum.Honeſtū eſt quod ſua vi nos attrahit:et ſua

dignitate nos allicit. vnde subiungit[Nam stultuz est petere] i. stulta petitio quod possit iure negari id est que non est iusta ⁊ honesta. vnde salomon Non erigas oculos tuos ad opes: quas habere non potes. vnde illud. Plura petens meritis fraudulatur iure petitis. Alij versus Exige rem iustam: si nõ cupis inde repulsam. Non est donandum quicquid sit iure negandum.

Ignotum tu tibi noli preponere notis
Cognita iudicio constant incognita casu.

¶ Hic docet nos actor ne iudicemus de ignotis qz melius possumus iudicare de notis q̃ de ignotis. vnde dicit[Cognita iudicio cõstant incognita casu] i. euenta. qz de illo quẽ ignoras nõ potes certe iudicare an sit bonus /an non. vñ. Cognito iam constant tecumq; in cognita prestant. vel vt quidaz volunt. [Ignotuz tu tibi) ⁊c. noli plus amare alienũ q̃ proximũ. vnde Rũq̃ priuatis alienos ante feratis. Nam priuata sedent: extranea casibus herent.

Cum dubia incertis versetur vita periclis
Pro lucro tibi pone diem quicunq; laboras.

¶ Cum dubia incertis. ⁊c. i. cũ vita hoĩs sit dubia. i. caduca et miseriis imoluta. In dubio enĩ spacio viuim⁹. vñ bernardus. Nascimur ĩ merore/ viuim⁹ in labore/ morimur in dolore. vnde. Nil nece certius est: nil est incertius hora mortis. ⁊c. [versetur]. i. mutatur. qz multotiens mutatur status hominis de gaudio in triticiam/ de ꝓsperitate in aduersitatẽ/ de sanitate in egritudinez/ de quiete in laborem[Incertis periclis]. i. in dubijs periculis. Euentib⁹ enĩ dubijs agitur vita humana. vñ iob. Homo natus de muliere: breui viuẽs tempore repletur multis miseriis. ⁊c. Ludit in humanis diuina potẽtia rebus et q̃quidẽ vita humana periculosa est caduca et etiã incerta. ¶ Homo quicũq; laboras. i. labore viui: qz homo natus est ad laborandũ: sicut auis ad volandum. iuxta illud Geneseos. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. ⁊c. pone diẽ tibi pro lucro. s. vt quiescas ne nimio labore deficias. ⁊ impotentiã membrorum incurras. quia qui caret altera requie: durabilis non est. vel sic [Cũ dubia]. i. ĩcerta: quia futurum tempus nõ est nobis certũ[versetur in periclis). i. in periculis in quibus homo non cauens sibi cito cadit in paupertatẽ[¶ Homo quicũq; laboras]id est qui es in laborioso negotio[pone). i. cõstrue[tibi diem pro lucro)id est vt aliquid lucreris. ne succumbas paupertati: et ne sis sicut vagi qui currunt tota die huc et illuc: nullum inde lucrum reportãtes. vel aliter[pone diem pro lucro). i. vitam huius diei pro lucro habeas ⁊ reportes et cum deo grates reddas vel pone tibi pro lucro. i. viue in bonis operibus: et sic lucrabere diem eternum qui est deus glorioſus ⁊ sublimis. versus. Vnde superbit homo cuius cõceptio culpa. Nasci pena/ vita labor/ necesse mori. vnde seneca. Precedens dies est magister sequentis. vnde illud. Omnia sũt hoĩm tenui pendẽtia filo. Alij versus. Cũ subito fine spes tibi sit certa ruine. Pro magno lucro mortalem viuere dico.

Vincere cum possis interdum cede sodali
Obsequio quoniam dulces retinentur amici

¶ Vincere cũ possis. ⁊c. i. locũ da Sodales dicũtur a so/qđ est simul ⁊ edo es q̃si simul edentes in mẽsa. Xrus differẽtie Cõsortes piũgit amor: socios labor

vnus. Cõmunis comites reddit via:mensa sodales[Cede] inq̃ aliqñ nõ sem per[cum/.i.q̃uis possis vincere.id ẽ supare ipz in qualibet:et serie. Obsequo qñ dulces retinentur amici.vñ horat us. Flecticur obsequio curuatus ab ar bore ramus. Frangens si.tc.q: dulces amici in amicitia et veneratione: t assensu obsensu obsequij retinentur. Obsequiũ eit alicuius voluntatem sequi. Unde. Licero dicit amicitiã esse icz idem velle et idẽ nolle.vñ beat' philipp' Amicus eit desiderabile nomen/homo vix apparens/inueniens: possessio/ refugium infelicitatis/miserie temperator/indericiens quies/t inopiciẽs fe licitas.vñ in ꝓuerbijs salomonis dr. Uerbũ dulce multiplicat amicos:et mi tigat inimicos. Et ibidẽ. Amic' fidelis protectio fortis. qui aũt inuenit ipm inuenit thesaurũ.amico fideli nulla est ꝓparatio.vnde. Debemus enĩ parce re subiectis:et debellare rebelles. Uincere sepe docet:vincere sepe nocet. Par cendum est animo miserabile vulnus habenti. Nobile vincendi genus est pa tientia virtus. Uerlus .,Sepe pati prestat cui qui superabilis extat. Nulla valet tñ virtus patiencia quantum. Alij verius. Cedas sepe pati q̃uis pos sis superare. Hoc ideo dico quia sic eris aptus amico.

Ne dubites cum magna petas impendere parua,
Dis etenim rebus coniungit gratia caros.

¶Hic intendit catho instruere filiũ suũ ne sit auarus nec cupidus:sed potius liberalis in donando/curialis in petendo.vnde cõstrue[Ne dubites)imo sci as q̃ est verum et q̃ est malum tunc impendere. per hoc enĩ es auarus cũ tu petas magna et non vis dare parua.vñ cupiditas prouenit. Sed ad euitan dum cupiditatem doceo te vt des libentius q̃ petas[his etenim rebus coniũ gitur gratia caros]vnde tu teneris apud omnes/nullus apud te. Alterius su mis pocula.nemo tua:vel tu redde vices vel desinevelle vocari. Dedecus est semper sumere:nil dare. Non capit optatum qui non largitur amatum.vnde seneca. Iniuste petit qui dare nescit. Et vulgariter dicitur. Munera vandovi ce sunt filia mater amice. Et alibi. Dono multiplici plures generantur ami ci. Debes magna dare cupies cuz magna rogare. Et alibi. Sepe solet dici fi unt per munus amici.

Litem inferre caue cum quo tibi gratia iuncta est
Ira odium generat:concordia nutrit amorem

¶Hic docet nos catho vitare odiũ t ꝓseruare concordiã. t agit de cautela et amicitia mixtim De cautela cũ dicit[Litem inferre caue] De amicitia cũ di cit[cuz quo tibi gratia iũcta est]vt enucleat quod procedit ex ira:nisi tẽperet cũ dicit[concordia nutrit amorẽ] Ira idẽ est quod odiũ: sed secundũ q̃d dixe runt.vñ illud. Ira recens furor est:odiũ manet in vetusta.vnde. Ira est repen tina t inordinata animi cõmotio.vel mutatio:ex qua ꝓuenit odiũ Odiũ vo inueterata doloris putredo:ex corde trahẽs originẽ. Uel odiũ est vetusta ira semper de vltione cogitans. Et ira est cõmotio sanguinis circa cor.vñ ouidi' Esse procul lites t amare prelia lingue. Dulcib' ex vobis dulcis alend' amor vñ salomon. Uir iracundus ꝓuocat rixas.qui patiens est mitigat suscitatas Concordia est motus continens cõpatriotas t amicos in identitate institui onum iuris t rationis spontanee vincens.i. ligans t dicit seneca. Nil turpi us est q̃ cum eo bellũ gerere cum quo familiariter.vixeris. Nihil simili' est

actibus demonum ꝙ litigare. vndeversus. Semper deultes cum charo pone re lites. Lis odium gignit: charos concordia stringit.

Seruorum ob culpam cum te dolor vrget in iram
Ipse tibi moderare tuis vt parcere possis

¶ Hic inuitat nos catho ad modestiã. vñ dicit [Seruor ob culpã] ꝛc. Seruꝰ dr̃ multis modis. qr seruus est qui emitur de aliquo. ꝛ tũc dr̃ de seruo/as. vñ infra. Cũ seruos fueris proprios mercatꝰ in vsꝰ. ꝛc. Itẽ seruus idẽ ẽ ꝙ famulus. vñ in euãgelio. Euge serue bone et fidelis. ꝛc. Itẽ seruus est ille q̃ est irretitus pctõ. vñ apls. Qui facit peccatũ seruꝰ est peccati. Itẽ puer idẽ est ꝙ seruus ꝙdiu est sub custodia. vñ apls. Puer ꝙdiu est sub custodia nichil differt a seruo. vñ [cũ dolor vrget te in irã culpa seruor]. i. ppter culpã seruor. [ipse moderare]. i. impone modũ ire tue [vt possis parcere tuis]. i. famulis. vñ scriptũ est. Humanũ est peccare ꝛ irasci: sed iram perficere dyabolicũ est. vñ Horatius. Qui non moderatur ire affectũ volet esse dolor quod suaserit ꝛ mens Item ira furor breuis est: vix iracundia trãsit.. Seneca. Homo qui de hoñie est misericors meminit sui. Unde versus. Cum tibi seruor mouet iram culpa tuorum. Pectore sub mesto tibi tu moderabilis esto.

Anem superare potes interdum vince ferendo
Maxima etenim morum semper patientia virtus.

¶ Hic inuitat nos actor ad patientiã. qr bonus est qui malos põt tolerare cũ patientia: que maxima est virtus. Oñs eĩ alie virtutes a patientia temperãtur. Nam virtus est vidua quam nõ patientia firmat Et alibi dicitur Nobile vincendi genus patientia vincit. Qui patitur vincit: si vis vincere disce pati. Virgilius. Virtutes animi patientia dirigit oñs. Patientia sic diffinit Patientia est vis animi contumeliarum ꝛ oĩs aduersitatis impetus cũ trãquillitate sustinens et in futuro vindictam non querens: sed corde iguoscens.

Conserua potius que sunt iam parca labore
Cum labor in damno est crescit mortalis egestas.

Hic docet nos actor ꝙ cuz maiori cura res labore acq̃sitas ꝙ alias custodiamus. ita ꝙ alias res nõ destruamꝰ [Cũ labor ĩ dãno. ꝛc]. i. cũ amittimꝰ ꝛ male dispẽsamꝰ ea q̃ labore acq̃siuimꝰ [crescit mortal egestas]. i. mltiplicat egestatz miseria ducẽs ad mortẽ. i. ad miseriã fere equalentẽ morti. vñ ecclesiasticus. Labor stultor. i. amatorũ mũdi affligit. Augusti. Sine dolore nõ pereũt q̃ cũ labore acq̃runt. vel [mortalis]. i. humana qr dr̃ Cũ pateris tuarũ rerum detrimentũ quas cũ labore acquisiuisti [crescit mortalis egestas]. i. amarior est. Añ ploratur lachymis missa pecunia veris ꝛ bene dico [conserua] qr non minor est virtus ꝙ querere parca tueri. Alij versus. Plus conseruabis quecunq labore parabis. Cum labor ipse perit paupertas ledere querit.

Dapsilis interdum notis/et charus amicis:
Cum fueris felix semper tibi proximus esto.

¶ Ecce vltimũ preceptũ primi libri: in quo docet nos ꝑcipue vt auariciã fugi

amus.vñ dicit[esto vapsilis interdū].s.qñ erit tēpus:qñ duo sūt genera largorū.quox alij sunt dissipatores/alij sūt liberales. Dissipatores sunt illi qui cōmessationib⁹/ebrietatib⁹/munerib⁹/meretricū hystrionū⁊ lenonū pecuniā suā expendūt Liberales sūt illi q̄ suis facultatib⁹ captos redimūt.aut amici in suis necessitatib⁹ subueniūt In prīs est vicius ꝓdigalitatis: in alijs virt⁹.s. liberalitas bñfactox e⁊ogatrix.vñ[esto vapsilis interdū]qñ locus fuerit largiēdo in bonitate[notis ⁊ charis amicis].i.illis quos noueris amicos tuos amādo eos.vt eos iuues ꝯsilio/foueas bñficio/ꝯsoleris solatio[cū fueris felix sēp tibi ꝓxim⁹ esto].i.ꝑcipue fac tibi bonū Multi ei diuites sūt ita auari q̄ seipsos egere patiunt.Dicit hieremias. Auaro deest tā io qđ habet q̄ io qđ non habet.Ecclesiastic⁹ Auaro nil sceleſti⁹ ⁊ nil nequs q̄ amare pecuniā.qđ ꝓhibet. Noli tanq̄ reliquas pecuniā obseruare.vñ[Cū fueris felix].i. sapiēs diues/⁊ abundās in bonis tpalib⁹[sēp tibi ꝓxim⁹ esto.i. primo ꝯsule tibi q̄ alijs.vñ seneca. Prestabis amicis bona tua:⁊ fidē oībus.vel sēp tibi ꝓxim⁹ esto.i.precipue.bñfac tibi de bonis tuis.de tuo labore proprio acq̄sitis. Faciasq̄ sicut dicit ysidorus.Et michi res:nō me reb⁹ subuenire conor.Ait di. Sidoni⁹ q̄ si res tuas mediocriter colas possides.si nimiū:possideris q⁊ īpat aut seruit fenusta pecunia cuiq̄. Sēp auar⁹ eget:⁊c.vñ Papsil.⁊c. Interdū ignotis tribuas ⁊ suffice notis. Nec tib. charus eris semper dum diues haberis.

Elluris si forte velis cognoscere cultus
t Virgilium legito/q̄ si mage nosce laboras
Herbarum vires:macer tibi carmine dicet.

Actor iste ꝑ diuersas ꝑtes opus suū distinxit:ne lectorib⁹ fastidiū generet post distinctiones primi libri. Hic incipit scđa distinctio hui⁹ operis: in cuius principio nos docet quē doctorē:quē preceptorē in bonis terrenis acq̄rendis debeam⁹ imitari et inuitat filiū suum: ⁊ oēs alios in persona filij sui ad diuersas scīētias.hoc aūt duab⁹ de causis: vt sit sapiēs ⁊ circūspect⁹ circa bona tēporalia. Preterea vt anhelet posteten⁹ ad diuina. Est enī duplex scia pfcta ⁊ impfecta. Impfecta scīa est de terrenis.q⁊ sapiētia hui⁹ mūdi stultitia ē apō deū. Perfecta vero scīētia est de diuinis.s multa bona agere:et laudē mundi nō q̄rere.studēdo cōtra hoc q̄ ꝓcepit de⁹:sic q̄q̄d boni hō fecit: ⁊ seruū inutilem se existimet ante oculū diuine maiestat⁊. Impfecta ergo scīa versat circa terrena.⁊ dr̄ multis modis.⁊ hoc scōm diuersa diuersox scīētias. Dicebat ei quidā:q̄ diuitie erāt summū bonū in vita.q̄ maxime procedūt ex agricultura terre. Unde ad habendā illā scīam inuitat filiū suū ad audiendū georgica virgilij:iuxta illox opinionē q̄ dicebāt diuitias esse sūmū bonū in vita. Alij dicebant sanitatē corporis esse summū bonū in vita:ad quam habendam inuitat nos ad legendū librū macri illi⁹ poete:qui optimus fuit inter philosophos. Alij vero dicebāt famā siue gloriam secularē esse summum bonū invita ⁊ preceteris appetenda:ad quam habendā inuitat nos ad legendum lucanuz qui tractat de bellis:per que gloria acquiritur secularis. Quorūdam enim opinio erat q̄ voluptas corporis erat sūmū bonū:et ꝑceteris alijs appetēda ad quā habendam inuitat nos ad legendum ouidium de arte.quia ibi tractat ouidius de amore:per quem voluptas hoīs acquiritur. Sed q̄ aliquod de supradictis bonis nō sit summū bonum manifestum est:qñ oīa supradicta transitoria

sunt et caduca. Summū aūt bonū est deus / qui incōmutabilis est: nulla corruptio in eo potest esse. Creatura vero sua bonū est: ꝫ non summū. quia cōmutabilis et corruptibilis est. vñ dauid. Ipsi peribūt tu aūt dñe ꝑmanes. ꝛc. Dicit ergo catho ꝙ quibusmodi preceptis q̄ sunt de agricultura terre vel humi: non velimus indulgere: sed sapientie. In hoc preceptore se tribuit et hoc est [Telluris si forte] ꝛc. Et bene dicit forte. qz hec sunt dona fortune vel forte respicit ad diuersitatē animoꝝ hoīmquod enī quidā volunt / non volunt alij: vñ ꝟ. Multe hoīm species ꝛ rerū discolor vsus. Velle suū cuiq̄ est: nec votoviuitur vno. ꝛc. Alij vers⁹. Terre culturas si tu cognoscere curas. Ecce tibi maro describit nomine claro. Si magis herbarum naturam discere earum. [Herbarum vires sit macer: et inde requires. Et est differentia inter tellus et terram Unde versus. Humor humum reddit. ꝛc.

Si romana cupis et punica noscere bella
Lucanum queras qui martis prelia dicet.

¶ Si romana cupis ꝛ punica. i. affricana Affricani sūt ppⁱi quoꝝrex fuit hānibal. q̄ mltotiēs romanos infestauit. de quoꝝ bello ꝛ romanoꝝ lucan⁹ tractauit. Et dr lucan⁹ q̄si luce carēs ꝑ ātifrasim. qz mltū lucid⁹ fuit. Vel dr lucan⁹ q̄si canēs lucē ꝑ ātifrasi: eo q̄ obscure tractauit [q̄ martis ꝓlia dicet] Lucan⁹ eī de bellis tractauit q̄b⁹ preest mars: vt pote de⁹ belli. Et dr mars q̄si mors vl q̄si mares vorās. qz mares facit mori [Vel martis ꝓlia]. i. rōana. qz romani ꝓcesserūt a marte p. remū ꝛ romulū. q̄ fuerūt filij martis ꝛ ꝙlie. Lucan⁹ vero descripsit bella q̄ fuerūt inter iuliū cesarē ꝛ magnū pōpeium q̄ duo fuerūt romani. Ideo dicit [Si romana cupis et punica noscere bella] ꝛc: Unde versus. Aut si lusores belli cupis atq̄ labores. Lucanus dicit qui martis prelia dicit. Qz ipse lucanus de pluribus bellis tractare proposuit: q̄ preuētus morte non potuit. Et nota ꝙ puni et peni idem populi sunt. ꝛc.

Si quid amare libet vel discere amare legendo
Rasonem petito: sinautem cura tibi hec est
Ut sapiens viuas: audi que discere possis
Per que semotum viciis deducitur euum
Ergo ades: et que sit sapientia disce legendo

¶ Dicit actor ꝙ si alicꝫ putet voluptatē esse sūmū bonū: ouidiū de arte amatoria legat vbi tractat de amore. Uñ dictū est ibi. ꝛ lecto carīe doct⁹ amet. ꝛc. Sinautē. Hic docet ꝙ dēdictis nō curem⁹. ꝛ si velim⁹ sapīe adherere. ipius documēta audiam⁹. sapīa ꝑfecta ē. s. deū colere. ꝛ ꝝm mādata diligere ✗itatē Dere eī btūs ē q̄ recte credēdo bñ viuit: ꝛ bñ viuēdo fidē custodit rectā [per q̄ semotū] q. d. audiāt q̄cūq̄ etates dictū. ꝛ a vitijs sepeni Dicit ergo [sinaūt] ꝑ sz. ꝛ ꝑ si: ꝛ ꝑ nō. Sz si [hec cura nō est tibi]. s. de supradictis. i. esse agricola vel phisic⁹ / vl miles vel amator: audi q̄ discere. ꝛc. et audi silr ea per q̄ cuū est semotū a vicijs. Est aūt cuū continu⁹ discursus tp̄m: sz ponitur pro etate, et tp̄e. Vel sic. Sinautē pro sed ꝛ pro si. Sz si hec cura est tibi vt viuas sapiēs: audi que discere possis. ꝛc. Alij vers⁹. Si veneris mores inquiris et ei⁹ amores

Ouidiū noris qui carmē dicit amoris Sed nūc quisquis erit sapiēs q̄ viuere querit. Ille fugit et discat vicijs ne vita fatiscat. ⁊c [Ergo ades]. Inceptiuū est: et est nature exhortātis: vl̄ est illatiuū ex p̄ssis [ades]. i. accesso. tp̄s p̄ tp̄e. et est ibi apocopa decisio dictiōis. ī fine remouet t/⁊ o. ⁊ ita remanet ades. [⁊ dicе legendo q̄]. i. q̄lis sapiētia sit. i. qd̄ ptinet ad supiaz. audivl̄ itelligevl̄ ad hoc q̄ nis sapies / vt ad hoc q̄ aliq̄s sit sapiēs p̄ doctrinā tuā. Sapia dr̄ q̄ficq̄ a sapore: ⁊ tuc multz mōis teneť. Sapia ē iocūda dei cognitio Et hic sapia dr̄ quasi sapida scia: q̄ valde ē sapidū cognoscere deū. vl̄ hic Sapia ē cognitio rerū naturaliū et secularīū. Et hic dr̄ a sape qd̄ ē scire. vl̄ sic. Sapia ē diuinoꝝ ⁊ terrenoꝝ siue hūanoꝝ quasi certa cognitio et itegra ꝓhensio. Et fm hoc sapia ita large sumit q̄ q̄libet scia a sapia dicať. vñ in libro sapie. Dis sapia a deo est. Itē sapia dr̄ ꝓhensio vitaz rex q̄ sūt. vñ boeti⁹ Sapia ē ꝓhensio vitatis rex q̄ sūt: ⁊ q̄ imutabilē inlequunť subāz: vt decē p̄dicamēta. Itē sapia sic describit. Sapia est p̄ cām altissimam verissima largissima certaq̄ cognitio. Sapia idē est q̄ dei filiꝰ vñ ī libro sapie. Sapia edificauit sibi domū i. domū spūs scti. vñ in esaia. Et reḑelcet sup eū spūs sapie. ⁊c. Sapia idē est q̄ callidi tas. vñ apl's. Sapia hui⁹ mūdi stultitia est apud deū. i. callidītas. Sapiētia idem est q̄ scia. vñ apostolus. Sapientiam loquimur inter perfectos. i. sciaz Item sapientia idē est q̄ angelica natura. vñ salomon. Primo enī creata est sapientia. i. angelica natura Unde quidē. Effectus sapientie est deum timere et mandata eius seruare [legendo]. vnde, ꝑ sicomus. Lectio docet qd̄ caueas multuz; proficies cum leges: si facis que legis. Unde versus. Ergo veni ꝓpe re sensum si queris habere.

Si potes ignotis etiam prodesse memento
Utilius regno meritis acquirere amicos.

Ecce de illis q̄ ptinent ad sapiam. s. vt si possis bñfacere bñfacias notis et ignotis. ⁊tāgit rōem dicēs [Utilꝰ regno]. i. ptāte. q⁊ melius potes acq̄rere amicos meritz tuis q̄ ptāte. q⁊ si exeas a ptāte ꝓtēnēt te amici ꝑ tāte acq̄siti. Amici vero acq̄siti meritis tuis nūq̄ deficiēt. vel [regno). i. diuitijs terrenis que labunť ⁊ deficiunt. amici ꝛo nunq̄ [regno] q̄ regnare vl̄ q̄ terrenuz amicus protectio fortis. q̄ aūt inuenit eū: inuenit thesauru. Idē Melior ē amici thesaurus ī corde: congregatio auri ī archa. Ān vers⁹ Prosis ignotis ⁊ non tantū modo notis. Quare? Res est mendicus cui non est vllus amicus.

Ditte archana dei celum inquirere quid sit
Cum sis mortalis que sunt mortalia cura.

Hic admonemur ne secreta celestia solliciti simꝰ inq̄rere vl̄ iuestigare. et ē preceptū ad sapientē ptinēs. vel intēdit remouere filiū suū a curiositate. Luz igiť curiositas sit vicium nō magne vtilitatis: nullꝰ dz ei operā nimiaz adhibere. Et fit curiositas duobus modis. Prīo qñ aliq̄s relicta vtili facultate trāffert se adꝰ inutilē ⁊ ingenio suo altiorē. vñ seneca Melius ē scire pauca sapie precepta si illa prōpta ⁊ in vsu tibi sint: q̄ addiscere multa ⁊ illa nō habeas ad manū. Secōa curiositas est qñ aliq̄s de secretis diuinis q̄rit: de q̄bꝰ nō est q̄rendū. vñ sap̄ Altiora te ne q̄sieris. Itē dicit quidā q̄ mysteriū fidei dz credi sz nō iuestigari. q⁊ scriptū est. Qui scrutator ē diuine maiestatis opprimeť a gl'ia Ān sap.

Nō voluit natura hoiez tot tātaq; scire. Quid possēt celi num ia nescit hemo rc. [Mitte]. i. dimitte. ꝛ ē q̄dā figura. s. auferesis. i. ablatio in principio dictionis [inq̄rere]. i. inuestigare. [archana]. i. secreta [dei ꝛ qa sit celū]. i. celestia. Sed [cū sis mortalis]. i. terren⁹: de terrenis sis curiosus ꝛ nō de supracelestibus inquirendis. ℞⁹. Tu secreta poli dilectoꝛis inq̄rere noli. vel sic. Ad secreta poli curas extēdere noli. Sed de terrena mortalis quere camena. rc. Celū est spera volubilis/culmen immensum. i. sine mensura: q̄ mensurari non ꝓ cest.

Linque metum leti: nam stultum est tempoze in omni
Cum mozte metuis: amittis gaudia vite.

¶ Hoc p̄ceptū consonat p̄cepto supius dato. i. Ne timeas illā. rc. Dicit ergo [Linque metū leti]. i. noli facere ea q̄ ducūt ad mortē. s. ad pcm̄ mortale. q̄ q̄ peccat mortaliter: amittit gaudia vite eterne. ꝛ est pcm̄ met⁹ instantis periculi/trepidatio mētis/timoze future rei suspectio Et ꝓtinet metus ad semū: si moꝛ vero ad coꝛpus. Et dr̄ letū a letoꝛ/ris. per ꝓtrariū. vel a leo les quod est deleo les. q̄ oia delet. s. vitā ꝛ memoriā [Nā stultū est in oī tēpoze]. s. ip̄ amittere gaudia vite. i. perdere: q̄ qui semp timet n. ortē: nō pōt aio gaudere. noli ergo mortē timere. Vel legaꝛ theologice sic [Linque metū leti] rc. i. dimitte facere pcā per que timit: a non timeas mortē. imo illam accipe benigne q̄n volūtas dñi affuerit [nā stultū ē tēpoze in oī amittere gaudia vite]. i. vitā eternam] Cū mortem metuis] Ex timoze enī sequitur amissio gaudii: et qui semper timet: nunq̄ gaudet. Unde Horatius. Qui cupit aut metuit: liber tibi non erit vnq̄: q̄ vita est contraria morti/sufficientia egestati [gaudiū doloꝛi/felix hītatio pacis exilio. Sed eqtas debet preponi oīb⁹. q̄ qui iustus est: hec oīa non timet. Unde philosophus. Vita est beatoꝛ leticia/miseroꝛuz mestitia/expectatio mortis. Et econuerso mors est eternus somnus / dissolutio coꝛpoꝛuz diuitū pauoꝛ/pauperū desideriū/ineuitabilis res. ℞⁹. Mortis linque metus si tu vis viuere letus. Stultitiam seruas: si vite gaudia perdas.

Iratus de re incerta contendere noli.
Impedit ira animum ne possit cernere verum

¶ Hic docet nos actoꝛ ne de facili et sine causa irascamur de incertis. q̄ ira impedit animum irascentis: ne possit discernere veritatem. Et sciendū q̄ ira sci dicitur multis modis. Deus dicitur irasci homini q̄n peccat: et homo irascitur deo q̄n blaphemat nomen dei: et culpam propriam redundit in ipsum quando euenit sibi aliquod malum. ꝛ hoc est peccatū. et irascitur homo peccato: et hec est iusticia. Irascitur homo homini duobus modis Primo si peccat: et ita iuste. Secundo sine causa/et hoc est peccatum. Unde quocunq; modo irascit peccat: nisi zelo iusticie irascit. vnde apostolus. Irascimini ꝛ nolite peccare. vnde dicit. Tu iratus. id est ad iracundiam commotus de re incerta id est dubia: noli cōtendere. id est litigare. q̄ ira impedit animū. id est discretionem animi ebetat: ne possit cernere verum. id est veritatem. Vel sic Iratus de re. id est noli turbari de aduersitate: sed tuipse famam retine. Si ergo res id est mysteria diuina fuerint alicui incerta: non debet irasci. id est ad verecundiam non debet commoueri. Alij versus. Iratus rerum nescit discernere verum. In dubia causa certare nec ergo sit causa. In nullis rerum videt iracundia verum. et cetera.

Fac sumptum prepone cum res deside rat ipsa:
Dandum est enim aliquid cū tēpus postulat aut res.

¶Hic agit actor de officio dispēsatoris. Est igitur dispēsator q̄ preest domui sue in negociis faciēdis.q; dispēsator debet esse largus cū parcitate:parc⁹ cū largitate.ne p nimiā largitatē viciū incurrat prodigalitatis:& p nimiā parcitatē viciū incurrat auaricia.vnde dictū est in diuina pagina. Datorē hylarē diligit deus.¶Q; dator debet esse hylaris cū sollicitudine:sollicitus cū hylaritate:ne p nimiā hylaritatē familia sua dissolutionē incurrat:et ne per nimiaz sollicitudinē et per nimiā tristiciam:familiā tediū afficeret:et fugaz arriperet Item debet dator esse hylaris in necessaria ministrādo/ curialis in loquēdo/ precepta tradēdo.Sumptus est quod expendit familia. Diarū est qđ expēdit seruus in die. Stipendiū:quod dat militi pro aliquo facto. Tullius.¶Qui abutendo res suas dilapidat:aliena petendo mendicat[Fac sumptū ppere].i.expensas tuas velociter et leto animo: vnde illud. ¶Si quis leto vultu da vel retineto:et nō retrahendo manū tuā.iuxta illud.Da'cito da gratis gratū: ne gratia fiat.¶enalis.grato munere gratus eris [cum res].i.exigentia[expostulat].i.exigit[dandū aliquid est].i.expendedum est.iuxta honestatē loquitur[cum tempus).i.oportunitas temporis[aut res].i.euentus amicoruz expostulat aut requirit.¶nde in diuina pagina vt supra. Datorem hylarem ꝛc.¶nde versus.¶Nō facias vt ebes:quando dispendere debes.Sed cum debebis expendere rem retinebis.

Quod nimium est fugito:paruo gaudere memento
Tuta mage est pupis modico que flnmine fertur.

¶Hoc loco actor inuitat filiū suū ad temperantiam. Cum igitur tēperantia sit.dñm in libidine & in alios motus importunos:hec virtus appetenda est: qm̄ totius vite ornatus est. Ista enim sedatrix pturbationumvirtus consistit in impetuose voluptatis refrenatione:in loquendi curialitate/in operis considerande vtilitate.in pecunie'et denariorum ad vsuz necessarium acquisitione/in cultus honestate/in prelationē et dignitatē abiecta ambitione De prio dicit Horatius Ira furor breuis est:animum rege.ꝛc. Itē quod non morabitre.In factum volet esse deo quod senserit esse mens.De scdo in hoc libro legitur[Inter conuiuas fac sis]ꝛc. Item[Quod puoeat socios]ꝛc.ecce curialitas.De tertio legitur in hoc libro[Nō potes in tenta]ecce tēperantia: operis ne pōdere pressus. Sucūbat labor.ꝛc.ecce moderatio vtilitatis.De quarto dicit Horatius. Est modus in rebus:sunt certi denicz fines.¶Quos vltra citraq; nequit consistere rectum.De quinto legitur hic[Inuidiam nimio cultu vitare memento.¶Que si non ledit]ꝛc.Seneca de eodem.¶Malus enim exterior ornatus/male composite mentis nuncius est. Item Tullius Adhibenda est nuncia non odiosa:neq; nimis acquisita tantum que fugiat humanam et agrestem negligentiam.De sexto dicitur supra.[Conuiua raro]vnde.Sume cibum modice:modico natura fouetur. Si corpus refice ne mens ieiuna grauetur.De septimo dicit q̄ temperandus est prelatorum appetitus. quia quanto gradus altior.tanto casus grauior.q; quidā sunt qui appetūt dignitates:et quādoq; ruūt in ima propriis pctis.vnde lucanus. In se magna ruunt letis huic munera rebus:res certi posuere modū. Itē iā nō ad culmina rerū.

Iniustos cernis si queat tollunt in altū. Aut lapsu grauiore ruant. ꝛc. Alij sut dia hoīm. vnde boetius. Sepius ingens agitat Ite sūt quidā quos ꝓcipitat subiecta potentia magne iuuate, Lege sic[Quod nimiū est fugito) i. oīne illd quod nimiū est. Unde illud. Oīne quod est nimiū vitium [fugito] dicit ii sit nimia cupiditas. nimi⁹ corporis ornatus, nimiū epulis vacare: nimia prelationuz ambitio[memēto gaudere paruo). i. parua subitātia sit sufficiēs imediocritate. qz maiores q̄ maiora possidēt nō ita sūt tuti sicut minores qui minora possidēt. ꝛ hoc ostēdit ꝙ methaphorā dicēs. Tuta mage est pupis q̄ fertur modico flumine. q̄ illa q̄ fert magni fluminis ꝓfūditate. Pupis ē posterior pars nauis: sed ponitur pro tota naue per synodochē. Ite pupis hic methaphorice sumit pro vita hoīs ꝛ hoc valde bene: qz i naue sunt duo. s. ps prior q̄ dr̄ prora. q̄ precedit. posterior q̄ dr̄ pupis. Per proā aiam intellige q̄ prior ꝛ dignior est corpore. per pupim corp⁹. quod seq̄ debet aie voluntatē Item in naui sunt malus/velū/remi/funes/ꝛ anchora. Per anchoram prio que tenet nauem intellige fidē q̄ firmat hoīem et radicat. ꝙ malū longā perseuerantiam. ꝙ velū intelligit angelus. Et velū dr̄ quasi volans: qz facit nauē volare. et ꝙ hoc intelligit prudentia que ꝓsistit in trib⁹. s. in cōtritione /cōfessione/et penitentia que ducunt hoīem ad portū salutis cum aliis virtutibus Per foramina intelligit memoria siue quinq̄ sensus hoīs vel corporis: per quos rationabiliter et discrete debem⁹ vicia sentire ꝛ cauere. Per funes dilectio dei ꝛ ꝓximi intelligitur. ꝙ nautā intelligit xp̄s: qui dñs et magister est sup oēs dcos. vñ. Vos vocatis me magister. ꝛc. Ite nauis dr̄ a nay s qđ est humor. qz homo nō potest ducere vitā suā: nisi per humorē gr̄e dei: vel a nay s quod est aqua. qz inter aquas et tribulationes huius mundi oportet nos viuere: et per multas tribulationes oportet introire in regnū celoz. Unde dicit [Quod nimiū] ꝛc. Uersus. Nil modicū pelias: nimiū fugiendo repellas Fit secura magis in paruo flumine nauis. Et tamen dr̄. Non credas vndam placidaz non esse ꝓfundā. ꝛc. Pupis dr̄ a post: qz posterior pars nauis est. prora vero est prima pars Ar̄ grecismus facit differentiam inter proram/ꝛ pupim et ratem/et carinam/ꝛ classem. dicens ita. Prora prior pars est nauis: pars vltima puppis. Dic latus esse ratem. ventrem dic esse carinam. Haues collectas poterit cōprehendere classis. ꝛc. Classis dicitur a similitudine soni quez facit aqua. ꝛ dicitur prora a prothos quod est primū: quasi prima pars nauis Vel dicitur a prorūpo/is. quia per partē prorūpit impetuose viam. Ratis dicitur quasi rata. i. firma in latere ad fluctus repellēdos. Carina dr̄ quasi carnis ruina et dicitur de curro/curris. ꝛc.

Quod pudeat socios prudens celare memento
Ne plures culpent id quod tibi displicet vni

Hic docet nos actor ne aliorz vicia vel turpia publicem⁹. ꝛ maxīe nostrorz sociorz. Sūt aliqui q̄ palā reprehendūt castigādo: vt vicia manifestent. Clā argue/palā lauda/et nullatenꝰ reuelare. Ar̄ lege sic[Prudens celare memēto illud qđ. pudeat socios]. i. de quo habeāt verecūdiā: qz quod semel est emissū non est reuocabile verbū. vnde salomō. Melior est q̄ celat insipientiā suam ꝙ ille qui abscōdit sapientiā suā Et ꝙ debeat celare oñdit[Ne plures culpēt] id quod displicet vni. qz signū ꝓditiōis ē socios diffamare. ꝛc Alij x⁹ Pauca celabis quod amicis turpe putabis. Ne culpēt plures qđ sol⁹ pādere cures

Nolo putes prauos homines peccata lucrari
Temporibus peccata latent:et tempore parent.

¶Hic ostēdit actor nullū malū esse impunitū Sic ꝓ litrue[Nolo putes hoies prauos).i.pctōres prauitati deditos[lucrari peccata].i. de suis pctis ipunitos remanere.vñ scōm opinionēvulgarē dr ille lucrari peccata q̄ peccata sua tim scōz excessū debitū nō punit. Sed docet actor ne hoc putes: qr tandē manus dñi apprehendit eos.hoc est quod dicit[nolo putes prauos hoies peccata lucrari].i.euadere penā de peccatis.qr dicit apostolus. Nullū malū impunitū:t nullū bonū irremuneratū. Unde noli dicere apud te talis perpetrauit tale forefactū/et inde habuit talē penā:t ita lucratus est pctm siue penā:t ita tu facias similiter. Ad hoc dicit[pctā latent tēporib⁹] statuis a deo qr expectat hoiem ad penitentiā. Non enī vult deus mortē pctōris:sz vt magis conuertat t viuat et agat penitentiā. Vñ illud. Pena venit seroueniens a iudice vero. Penā sero rei iudicat ira dei[t tpe parent].i.apparent vel in hoc seculo:et post obitum suum in alio Preterea oia peccata nisi a deo fuerīt remissa in die iudicij apparebūt. Vñ quidā sanctus dicit q̄ districtū iudiciū:in quo nō solū de factis:sed de oī verbo ocioso quod locuti fuerint hoīes reddituri sunt rationē:in quo vsq̄ ad nouissimū quadrantē exigit debitū cū vsuris. O quantus pudor/quanta confusio erit in peccatorib⁹:cū eor̄ nephandissima crimina cunctis erunt liquide manifesta. Beati quor̄ remisse sūt iniqtates. ꝛc. Pctm ergo dr latere:cū homo nō punit de pctō.si puniat dr patere. Nr. Tantū portatur ad aquā vas q̄ laniat. Frangitur ad latices vas iterando vices. Absit opinari prauos peccata lucrari. Primū se celant pctā:sed inde reuelāt vt sic Quāuis celantur primor̄:inde tamen sciuntur. quid est peccatuz? Est spreto bono incōmutabili.commutabilibus et transitoris adherere.

Corporis exigui vires contemnere noli:
Consilio polet cui vim natura negauit.

¶Aliud preceptū est et ꝓsonat p̄cepto dato in prologo.s.[Minorē ne cōtempseris. Dicit ergo[noli cōtemnere).i.contēptu habere[vires exigui corpis] i.pue stature:qr dicit horatius. Maior in exiguo regnabit corpore virt⁹. Regnat in exiguis p̄clara potentia reb⁹. Qr nemo in oī parte beat⁹ [corpor] ꝛc. Corpus dr illud quod corrūpi potest. Itē corp⁹ idē est q̄ xp̄us. vñ in euāgelio. Ubicūq̄ fuerit corp⁹.i.christ⁹.ibi ꝓgregabūtur aquile.i.apli. qñq̄ dr ecclesia. Apostolus. Nos sumus vnū corpus in christo. Qñq̄ dr bonū opus vñ in euāgelio. Si oculus tu⁹.i.si intentio tua simplex fuerit:t totum corpus tuum.i.opus tuū lucidū erit. ꝛc. Itē dr cōprehēsio multor̄ voluminū vt cū dicitur totū corp⁹ iuris ecclesiastici. Itē dr vniuersitas pctī. vñ apls. Destruit totū corpus pctī. Qñq̄ significat cōiugē. vñ apls. Qui fornicatur in corp⁹ suū peccat.i.in coniugē[Consilio polet].i.splendet.qr multotiens viget sapientia in hoīe paruo cui natura.i.naturalis dispositio negauit vim.s.fortitudinem. vnde. Ingenio redimi corpora parua solent. Et hoc apparet in brutis. vnde. Mel tibi pro paruo corpore prestat apis. Quod non facit camelus qui est magnū aīal. Itē dicit ouidius. A cane nō magno sepe tenetur aper. Xsirs Neue putes viles in paruo corpore vires. Ingenio plenus qui virib⁹ extat egenus. Et econuerso. Vix erit immensus in magno corpore sensus

Quem scieris non esse parem tibi tempore cede:
Victorem a victo superari sepe videmus.

¶ Hic docet nos actor cedere illi qui nō erit nobis par tpe vel etate. Tēpus habet mltas significatiões. vñ xp̄. Signat opportunu: vocales ꝓtrahit/heret dictis ps hois venalia tpa signat. Annū designat: aera dicꝫ vicꝫs. Ān qđ Quē tibi nescieris similē de iure teneris. Cedere: nam. nato ꝓcipit ista catho. Et alibi. Nobile victe gen̄ est ignoscere victo. Si venīa tribuas: nō latis tut̄ eris. vñ. Circū terre pelagiꝫ potētē. ⁊c. In bellis feia fregit. Dicit ergo [cede]. i. locū da [tpe] i. tm exigētia tpis illi. i. [quē scier̄]. i. intellexeris [nō cē parē tibi). i. eq̄lē [videm̄ sepe victorē). i. maiorē ⁊ fortiore [superari. i. vinci a minori. vt sic. cede tpe illi. i. vince cū patiētia: quē scier̄ nō esse parē tibi. i. quē cognoueris esse minorē. ⁊c. vt supra. Nil arbitrio viriū fecer̄. qz videm̄ sepe victorē. i. illū quē putam̄. vincere superari a victo. i. ab illo quē putabam̄ vinci. Alij xp̄. Spernere tu noli quin cedas sepe minori. Contra victorē tenui iam victus honorem. Et alibi dr. Quem tibi nescieris similē. ⁊c. vt supra.

Aduersus notum noli contendere verbis
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

¶ Hoc p̄ceptū respicit ad illud supius dctū. s. litez iferre caue. Dicit ergo [noli ꝓtēdere). i. litigare [xp̄bis] aspis [aduersꝰ ꝓtū]. i. ꝓtra amicū tuū bn notū qz cū extraneis ⁊ ignotꝫ litigare ⁊ ꝓtēdere vicīū cit. ergo mittomagꝫ notꝫ tuis qz ex xp̄bis venit lis/⁊ ex lite bellū/⁊ ex bello mors. vñ ieqt. Lis minimis xp̄bis interdū maxīa crescit. i. solet crescere. īterdū. i. aliqñ minimis xp̄bis. i. p minima verba. vñ xp̄. Verba parāt litē/lis p̄lia/p̄lia mortē. Mors lachrymas: lachryme numina/numiē opē. Pirithous bacchū/bacchꝰ vedit ebrietatē Ebrietas venerē/venus iras/ira ruinā. Et horatius. Rudus eni genuit sirepitū certamen/et irā. Ira truces/amicicias i funere bellū. ⁊c. Dicit ergo [Aduersꝰ notum et Lis] ⁊c. Lis dr a limitibꝰ campoꝝ. ⁊ hoc tractū est ab antiqs qui litigabant p limitibus discernendis. Alij. versus. Nō tibi det notos verbi contentio motos. Pro verbis paruis crescit lis vsq;. ⁊c.

Quid deus intendat noli perquirere sorte
Quid statuat de te: sine te deliberat ipse.

¶ Sors est ꝓprie diuinatio de rebꝰ futuris: et ita accipit hic. qz q̄dam fatui p sortes ⁊ p̄nostica nituntr scire futura. vñ supra dr [Mitte archana dei] ⁊c. Et subiūgit [Cū sis mortalis) ⁊c Dicit ergo [Noli ꝓquirere]. i. īuestigare [sorte]. i. p sortē vel sortilegia [quid deus intendat]. i. volūtatē quā deus habet. i. q̄d velit facere: qz deus [deliberat). s. diffinit/p̄nosticat/ vel p̄destinat quid faciat [sine te]. i. sine auxilio tuo. [Quid statuat]. i. q̄d velit facere de te. quia p ipm oīa facta sunt sine auxilio tuo [Quid statuat) quid velit facere de te. quia per ipsum omnia facta sunt: et sine ipso factū est nichil. vnde quidā sctūs. Quis nouit sensus eius: aut quis consiliarius eius fuit? Et sapiens dicit. Nemo est certus an amore: vl odio dignus sit. quia omnia in futuro abscondita reseruā tur. vñ thobias. Sūt tua iudicia iustissime rector abyssus. Multa nec humana cogitationis egēt. vel conditionis. ⁊c. Sors autē est equocū ad plura. Est enim diuinatio de rebus futuris. vt dictum est. Multi enim dicūt sortē nō esse

malum:qz sortibus vsi sunt apostoli. ℳ Quandoqꝫ significat capitale. vñ ℳ Quid quid capitur vltra sorté vsura est. ℳ ñqꝫ dr̃ sors coniectura vetulaꝫ: vt cuz dr̃ uta vetula icit multū de sorte. i. de coniectura. ℳ ñqꝫ rñsū y doli. vñ dr̃ q̄ apollo rñdebat per sortē ꝛ then'. ℳ ñqꝫ idē est q̄ calus. vñ primus amor phebi dafne. pe. qua non sors ignara dedit. ꝛc. ℳ ñqꝫ pollictio. vnde legit q̄ beniamin tuit de sorte. i. de pollicitione. ℳ ñqꝫ fortuna. vñ lucanus. ℴ miſere sorti ℳ ñqꝫ dr̃ series. vñ. noctē sors eduxit.. ꝛc. ℳ Quid de' ipe velit tua sors inqrere querit. Te sine disponit quidq̄d tibi reddere nouit ℳ el aliter. ℳ ui tibi dat sine te deliberat ipse perite. ꝛc ℳ Et est de' vt dicit ieus phūs mens īmortalis / incōtemplabilis celsitudo / forma multiformis / multiplex spūs / incogitabilis ingſtio / inſopitus ocui omnia cōtinens / lux perennis / summū bonū / creator oīm craturarum. ℳ Et dicitur a theoron quod est videre: quia omnia videt.

Inuidiam nimio cultu vitare memento
Que si non ledit: tamen hanc sufferre molestum est

¶ Sciendū est q̄ duplex est mot' animi. ſ. cogitatio rōnis ꝛ appetitus volūtatis: ſcōm q̄ est liberū arbitriū humanū. ſ. ad bonū et ad malū. ℙ er cogitationē rōnis mouetur hō ad bonū loquēdū et ad operandū. ℙ er appetitū voluntatis mouetur animus hoīs q̄ñqꝫ ad irā / q̄ñqꝫ ad inuidiā / ad odium / ꝛ ad detractionē. ℑz oportet q̄ in hoīe rōnali appetitus volūtatis ſubiiciat cogitationi rōnis: ꝛ ab ira tēperetur. vñ horati'. Ira breuis furor est: animū rege. q. d. ſi animus mouetur per appetitū volūtatis ad irā: rege. i. corrige illū p cogitationē ꝛ luīa rōnis. Similiter hic. ſi anim' mouet̄ p appetitū voluntatis ad inuidiā: memēto vitare ipam nimio cultu. Et qz inuidia procedit ex motu cordis et appetitu volūtatis. videndum est quid sit inuidia. Inuidia est dolor mentis corrodēs animū ex aliena felicitate proueniēs: nocēs naturaliter inuidenti. Et bene dicit ex aliena felicitate. ℳ añ horati'. Inuidus alteri' rebus marcessit opimis. ℙ ocet naturaliter inuidēti. Unde illud. Iuſti' inuidia nichil est q̄ protinus ipm. ℳ actorem ledit: excruciatq̄ ſuū. ℳ el ſic. Inuidia est passio animi cū dolemus alios meliores esſe vel equales nobis. ℳ el ſic. Inuidia est labor nascens ex alterius felicitate: aīz torquēs. ℳ el aliter. Inuidia est mentis egritudo ex felicitate alterius proueniens: naturaliter nocēs inuidenti. vñ [memento vitare]. i. ne ſis inuidus [nimio cultu]. i. nimia cultura et intentione et diligentia caueas ne alīs inuideas [que]. ſ. inuidia ſi non ledit illos quibus inuides. qz inuidi non possunt semper alīs nocere [tñ molestū]. i. ponderoſū et malū et graue est tibi vel illis sufferre hanc: qz nocet inuido: vt dictū est. vel ſic [memento vitare īuidiā] conflatā in te ab ablīs [nimio cultu]. i. ppt̄ nimiū cultū ꝛ appatū corpis tui. qz nimi' cultus incitat alios ꝛ incutit ad īuidiā. Unde Tullius. Incultu cauendū est quia a forma remouetur animus. ꝛc. [que ſi non ledit]. ſi pro q̄uis: q̄uis non levit. [tamen molestum est sufferre hanc] quia qui patitur inuidiā semper est in timore et ſuſceptione. vnde Iuſtinus inuidia. ꝛc. Et alibi. Inuidiā perfidi non inuenere tyrānī. Maius tormentū. ꝛc. Et ouidius. Riſus abest: niſi quem veri fecere dolores. ꝛc. Et dr̃ inuidia ab inuidendo. i. contra videndo. quia illū cui inuidem' habemus odio: nec rectis oculis intuemur. ſed illū quem amamus rectis reſpicimus. qz vbi amor ibi oculus / vbi dolor ibi digitus / vbi theſaur' ibi mēs Unde verſus. ℙ roxima langori manus est et ocellus amori. Unde. ℳ uod cor agnoſcit. oculus diſcernere neſcit. ꝛc. Unde dicit. [Inuidiam nimio cultu

vitare memento]et ammonet nos actor ne vermen inuidie in latibulo mētis nutriamus. Juxta dictum senece qui ait. Vitemus inuidiaz q̄ nos inquietat. Dicit ergo[Inuidiā nimio].ꝛc.Añ versus. Inuidie cultum fugias charissime multum. Nocet namq; parum quam ferre videtur amarum.ꝛc.

Esto animo fortis cum iis damnatus inique
Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo

¶Hic tangit actor patientiā dicēs vt patienti mente fortiter et virtuose sustineam⁹ si iuste iudicemur vel cōdēnemur.vñ[esto fortis aio]id est patienti[cū] p q̄uis:q̄uis iis[damnatus inique].i.contra iusticiam.esto fortis ne prorūpas in iram.ne dicas iudici cōtumelias:sed sapienter abnega iusticiam tuaz Multiplex est iudiciū.Equitatis.Añ.Beati qui eque iudicāt.iniquitatis:vnde.pater dedit filio oīne iudiciū.discussionis.vñ.Non intres in iudiciū cū seruo tuo.imperationis:vñ cū fecit iudiciū ꝛ iusticiā.iudiciū manifestatiōis.Añ pater non iudicat quemq̄.q̄ male iudicat iudicabitur a deo et in extremo sui gladij luct⁹ occupabit.Tūc vīcit iudex qñ ē cōpos sui voti ꝛ p sua iudicat voluntate.Sed quidā dicit.Non habet euētus sordida preda bonos.Et hoc est qui vincit alium iniquo iudicio:diu gaudere nō potest. q̄ qui gaudet alteri⁹ ruina:impunitus non erit.Unde versus. Si fortis factus iniqua lege creatus.Non gaudet multum quem lex magna seruat inultum.

Litis preterite noli maledicta referre
Post inimicicias iram meminisse malorum est.

¶Hic docet nos actor ne cōtētiones sedatas ad memoriā reducam⁹. Juxta illud.Non memineris ire vel odij.vñ[noli referre].i. ad memoriā reducere.[maledicta].i.ꝯtentiōes te q̄b⁹ facta est p̄x inter te ꝛ aliū:q̄[malor̄ est].i. ptinet ad malos[meminisse irā].i.reducere ad meōriā[post inimicicias]pacificatas supple.vel inimicicias meminisse post iram sedatā.hoc aūt pertinet ad malos.vñ dñs.Non queras vltionē:nec memor eris maledicti.Ꝛ alibi dr.Qui in hoc mūdo vlciscitur:non vlciscitur a deo.Alexan.Nec meminisse velis odij post verba.ꝛc.Alij versus.Quisquis sit oblit⁹ litis iam fact⁹ amicus.Nam memor irarum malus est homo preteritarum.

Nec te collaudes nec te culpaueris ipse:
Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis.

¶Hic admonet actor ne nosmetipsos collaudemus vel vituperem⁹ dicens. O fili tu[nec te collaudes].Quidā sic rīdit cuidā querenti si sapiēs erat.Me stultum nō existimo:sapientē me esse non confiteor.Alter quidaz cū eligeret in episcopū dixit.vtrū sim dignus nescio/me aūt dignū non esse. nentrū confiteor.Unde[Nec te|collaudes]et si aliquis laudet te:taceas.Scriptū est enī Laudent te labia vicini tui:et non tua labia. q̄ laus in ore proprio sordescit. Unde.Sum similis stulto:si laudem forte michi vo.[nec te culpaueris ipse] quasi dicat:non facias aliquod malum per quod videaris culpari.vel sic. nō credas te culpabilem.quia nimia humilitas est superbia[hoc faciunt stulti: quos gloria vexat inanis].i. qui seipsos laudant et magnificant: vel seipsos culpant et callide ad modum palpantis alios laudant: vt per cautelam ab alijs laudantur.Versus.Nemo sibi culpā vt laudem cōferat vnq̄.Conuenit

hoc vanis:quos gloria vexat inanis. Item Si laudator tibi laudem det: gloria sordet.

Utere quesitis modice cum sumptus abundat
Labitur exiguo quod partum est tempore longo

¶Hic docet nos actor modeste viuere duplici de causa. vel ꝓpter sanitatē corporis. vñ illud. Sume cibū modice:modico natura fouet. Sic corp⁹ refice. ne mēs ieiuna grauet. Vel ꝓpt̄ iopiā ⁊ pauperiē euitanda:ō dicit Utere q̄sitis. i. acq̄sitis. vñ Hora. Est mod⁹ i reb⁹ sūt certi denig fines [Labit exiguo) vñ illō Res q̄sita mox qua ꝓsumit hora. Hora Seruet eternū q̄ quo nesciet uti. vñ qda. Viuet seru⁹ uti q̄ paruo nesciet uti. Alij versus. Parce dispēsa cū possit crescere mensa. Durat nāq; parum nimis vsus diuitiarum. ⁊c.

Insipiens esto cum tempus postulat aut res
Stulticiam simulare loco summa prudentia est

¶Ñquidā sunt q̄ ꝓpter sapientiā suā detrimētū incurrūt: ō nos admonet actor vt loco ⁊ tpe stulticiā simulem⁹ dicēs [esto insipiēs). i. eē videar] vt ibi. Fertilior seges est alienis semp in agris est. i. videt esse. similiter esto id ē videaris esse [cū tps). i. tpis apportunitas [aut res). i. rei exigentia vel vtilitas: expostulat. i. requirit. q̄ dicit salomon. Melior est ad tps stulticia q̄ inepta sapientia. vñ quidā. Malo ad tps esse stultus q̄ inepte sapiens. vñ legitur de bruto qui se stultū simulauit: vt nequitiam superbi dani euitaret. de quo in fastis. Brutus erat stulti sapiens simulator vt esset. Tutus ab insidijs dane superbe tuis. Summa prudentia est hoc facere. s. fingere se stultum esse loco et tempore. et non semper et vbiq;. vñ [Insipiens esto]. inter socios et amicos honeste maneas: ludendo cum ludentibus / flendo cum flentibus. iuxta illud apostoli. Flere cum flentibus gaudere cum gaudentibus. dicit ergo [insipiēs esto] ⁊c. Vnde versus. Te stolidum finge quando res admonet esse Esse loco stultum: fit sepius vtile multum.

Luxuriam fugito simul et vitare memento
Crimen auaricie: nam sunt contraria fame

¶Hic docet actor agi de trib⁹. Primū est fuga luxurie. scdz docet nos vitare auariciā. terciū est ex primis duob⁹. s. cōseruatio fame et honestatis. vnde videndū est quid sit luxuria et vnde dicatur: et qualiter sit fugienda. Luxuria est ardor animi mouēs hoīem ad carnis illicitū faciendum. vel aliter. Luxuria est inordinata carnis petulantia / dulce venenū / importuna lues / pniciosa potatio que corp⁹ humanū delibitat / et virilis animi robur eneruat. Et dicit luxuria a luo / is. quod significat plura que habentur per hos versus. Ere luo pign⁹ / cruce penas / luce tenebras. Dicitur et luere quando salit ouis: et dicitur ab ista vltima significatione luxuria. vel a luxu. i. a superfluitatate. vl a luxus / xa / xū. qđ idē est q̄ motus / ta / tū. vñ luxa mēbra dicim⁹ mota mēbra et inde luxuria. i. ardor motiu⁹ ad turpe officiū faciēdū. Itē sciendū est q̄ luxuria hoīs ꝓsistit in renib⁹. Luxuria vero mulieris in vmbilico. Et cōstat in trib⁹ in esu / coitu / et vestitu. Et iō fugiēda est trib⁹ modis. per cibos abstmētiā et illos q̄ ad corp⁹ id faciūt. Vnde phisici dicunt q̄ oua vel megaris ⁊ alia cibaria calidissima sunt multū nocius castitati. qz sunt luxurie. vñ ouidius in

remedio. Vamus a libicis missus tibi bulb⁹ ab horis Adueniat megaris no xius ois erit. Añ et bernardus dicit. Venter cibo meroq; estuãs de facili spu mat in libidinẽ. Sz ecõuerso dr. Luxuriat raro nõ bene pasta caro. Itẽ ad cõ seruãdũ castitatẽ vitandus est nimius apparatus corporis. vñ illud Beat⁹ ei qui cũ nouis tunicis sumet noua ꝯsilia/ꝛ pes dormiet in lucẽ: et scorto prepo net honestũ ꝯsiliũ. Itẽ cauẽdũ est a colloquio meretricis. vñ Si dñz q̃ris fuge colloquiũ mulieris. Non bene castus eris si cũ meretrice morabris. vñ salomõ Fauus distillans labia meretricis. Et alibi. Qui meretrici adheret: efficitur vnũ corpuscũ ea Itẽ cauẽdũ est ab huiusmodi officio: qr inde frequẽter mors corporis sequit. vñ in ãphorismis dr. oñe aĩal quod multũ coierit cito mori tur. Itẽ fugiẽda est luxuria: qr vãnosa est mltis modis. qr famã multipliciter denigrat/corpus debilitat/bursã euacuat/ꝓdigalitatẽ ampliat/ corp⁹ ꝛ aiaz coinq̃nat ꝛ in infernum detrudit/a deo separat/vocẽ acerbat/visum minuit. ꝛ obfuscat: et multa alia facit mala. luxuriaz fugito ergo ꝓpter predictas cau sas. Scõm de quo agit hic actor est fuga auaricie. Añ videndũ est q̃d sit aua ricia scõm tullĩ. Auaricia ẽ iniuriosa alienoꝝ cupiditas Itẽ auaricia ẽ imo derata habendi cupiditas q̃ quãto plus habet: plus habere nititur. Et est du plex auaricia. Generalis. s. qñ aliq̃s quidq̃d ꝛ quomodo acquirere potest ac quirit et retinet. Spiritualis est amor pecunie in cupiditate retinendi. Aua ricia enĩ est vitanda in tribus. Primo seruãdo res ꝓut sunt vt tpalia habeã tur ꝛ expediañ. ita q̃ res subiiciañ hoĩ: ꝛ nõ homo rebus. vñ hora. Est mi chi res nõ me rebus subicere conor. Scõo in partitiõe amicis suis q̃n neces se est eis ꝓut homo potest. vñ thobias Da quod amas si quis deposcit amic⁹ Tercio ꝯstituendo penes se certũ votũ: q̃ si potest habere necessaria cõtent⁹ erit. vñ in euãgelio. Habentes victũ et quid induamini his contenti sitis. vñ horatius. Semper auarus eget. ꝛc. Terciũ de quo agitur hic est ꝯseruatio fa me honestatis ꝛ ꝯsistit ĩ fuga istoꝝ duorũ. s. luxurie/et auaricie. qr ex luxuria procedit ꝓdigalitas. ex auaricia nimia parcitas. Dicit [ergo luxuriã fugito] .i. ꝓdigalitatẽ. luxuria idem est q̃ ꝓdigalitas vel suꝑfluitas [simul et vitare re memento crimen auaricie] i. auariciã criminosam. Et subdit causam, qua re [nam sunt contraria fame]. s. bone si fueris prodigus diffamaberis: si vero fueris auarus infamis eris. hec enĩ vicia. s. prodigalitas/ et auaricia sunt cõ traria et opposita. qr prodigalitas oĩa expendit. auaricia vero retinet. Harũ ergo in medio incidamus ne'nr̃a nimis prodige expendam⁹: neq; nimis aua re teneam⁹: qr mediũ tenuere beati. medio tutissimus ibis. Dicit dedalus ad icarũ: qr prodigus tam distat a largo q̃ parcus. vel [Luxuriã fugito] ꝛc. i. car nis petulantiã et libidinẽ. Dicit ergo [Luxuriã fugito]. ꝛc. X⁹. In coitu sex dãna luo: qr denariũ do. Offendoq; deũ: dum turpi sorte redũdo. Humorem q; bonũ proprio de corpore fundo. Apocopo vitam studium cuz nomine perdo ꝛc. Augustinus vero de auaricia dicit. Cum oĩa vicia in senibus senescãt aua ricia iuuenescit. Añ versus. Tu nec auarus eris: nec luxu nate frueris. Non insanus eris: quisquis sic viuere queris ꝛ cetera.

Noli tu quedam referenti credere semper
Exigua est tribuenda fides. qr multi multa loquũtur

Hic mouet nos actor ne garrulis ꝛ vanis locutionib⁹ credam⁹. quia dicit apostol⁹ Nolite credere oĩ spiritui: videte vtrũ spũs sit de deo an nõ [noli cre dere semper]. i. assidue [referenti]. i. homini dicenti quedam noua et inutilia

vel sic[noli credere)de facili[referẽti q̃dam semp]vt inde h;abeat aliquod ꝛ ciũ.sicut ioculatores ꝛ hmõiq̃ sp rumores referũtvel[noli credere q̃dã]si sint magna[referũt]rumores bonos vel malos.vñ. Non omni spiritui credendũ est:quia virtutes se esse vicia mentiũtur. Raro enĩ est multiloquiũ sine peccato et sine mẽdacio.vñ quidã.Cerui cauda breuis male celat posteriora.Stulti lingua leuis pectus tegit interiora[q; multi multa loquunt).s.falsa:quibus non est fides adhibenda.et ideo Exigua est fides tribuenda.i.paucis credendum est:quia multi noua incredibilia loquunt de hoĩb⁹.quia raro aut nunq̃ multiloquiũ est sine peccato:q; dicit salomon. In multiloquio non deest peccatum.Quid est fides? Fides est sanctissime religionis fundamentũ / charitatis vinculũ/amoris subsidium/sanctitatẽ firmat/dignitatẽ exornat/castitatem corroborat.inuenibus apparet/in pauperib⁹ est grata/ in mediocrib⁹ leta/et in locupletibus est honesta.Vel scõm philosophum Fides est ignote rei certitudo. Alij versus. Raro credatur homini si multa loquatur. Unde versus.Omni relatori tu semper credere noli.

Quod potu peccas ignoscere tu tibi noli
Nam nullum crimen vini est:sed culpa bibentis

¶Quod potu.ꝛc.i.noli excusare te si peccas potãdo:dicẽdo vinũ hoc fecit.ꝛ ita sũ sine culpa[noli ignoscere]imo te corrigas:q; vltra nõ potes ad ebrietatem.vñ apls ad thimotheũ. Fili vtere modico vino propter stomacũ ꝛ alias infirmitates.vñ Crimen non debet reputari vino:sed bibenti.vinuz enĩ bonũ est si sumatur modice.vñ boetius Vinum modice sumptũ acuit ingenium.Et alibi.Elige que valeant subtili vina calore.Rare probatur odor / visu color. et sapor ore.vñ dicit aug.q; ebrietas est calamitas oĩm calamitatũ: culparuz mater/radix criminũ/origo'vicioꝝ/turbatio capitis/subuersio sensus / tempestas lingue/pcella corporis/naufragiũ castitatis/dedecus vite/ honesti infamia/animi corruptela ꝛc.Vinum ad hylaritatem cordis: non ad ebrietatem natum fuit.Versus. Potu commissum non debet esse remissum. Nam q̃ peccasti plus equo turpe parasti. Item Si post vina labes nõ vini sed tua labes Et dicitur vinum quasi vite'natũ.vel dicitur a vena:quia currit per venas.ꝛc. Alij versus.Si cumvicino moueas certamine vino. Non decet ascribi quod bibis immo tibi.

Consilium archanum tacito committe sodali
Corporis auxilium medico committe fideli.

¶Hic monet nos actor vt secretũ nostrũ non alicui nisi fideli ꝛ tacito socio cõmittam⁹ ad celandũ dicens.Cõsiliũ tuũ archanũ.i.secretũ tuũ[cõmitte sodali tuo tacito].i.fideli:qui consiliũ tacendo saluum potest facere. vñ salomon. A sapiente consiliũ tuũ require.i.a fideli[corporis).ꝛc.similiter[cõmitte auxiliũ tui corporis medico fideli.i.qui causã morbi tui cognoscat bene: vel[fideli]quẽ fidelẽ esse noscas Quid est dulcius q̃ habere amicũ:cũ quo audeas oĩa loqui sicut tecũ? Vel hic innuit catho filio suo:ne secretuz suũ reuelet stulto,sed sapienti ꝛ fideli.vnde horatius Quid de quoq̃ viro ꝛ cui das ipse vitето.ꝛc.Unde sicut medico fideli cõmittenda est cura corporis:ita tacito sodali est secretum suum releuandum.Dicit ergo consilium.ꝛ cetera.Versus. Res occultande tacitis sunt participande. Si non vis ledi medico te crede fideli.

Successus dignos noli tu ferre moleste
Indulget fortuna malis: vt ledere possit.

¶ Lege sic. Noli tu ferre moleste. irascendo cõtra deũ [successus] i. ea q̃ veniunt tibi ꝛ succedũt ex alijs / dignos: q̃ de⁹ ita permittit. Ipse enim scit q̃d de te sit facturus vel de alijs indulget fortuna ad tẽpus malis tibi forteꝝ alijs vt ledere possit grauius in futuro. Vel sic, Noli ferre moleste id est grauiter cũ dolore et inuidia successus. i. prosperos euentus aliorũ dignos quia deus permittit: vel indignos. Alia littera. Sicut tu crederes quia fortuna id est deus qui fortunã et alia habet in manu: indulget id est intendit p̃motioni malorũ ad tempus: vt possit ledere. s. eos q̃ magis te exaltauerũt deprimendo. quia quanto gradus altior: tanto casus grauior. Vnde illud. Tolluntur in altum vt lapsu grauiore ruant. ꝛc. Et alibi. Dum fortuna volet fies de rhetore consul. Cum volet hec eadẽ: fides de consule rhetor. Fortuna dicitur non habere pedes. quia dubia est et instabilis est. habet alas. quia tam ad bonos q̃ ad malos sine vllo examine cito accedit ꝛ recedit. ꝛ similiter habet duas manus. s. prosperitatẽ et aduersitatẽ. Successus dr̃ a succedendo: et est metaphora tracta a nauigantibus: quibus dicitur vẽtus succedere: quãdo est prosper et propicius. vel successus in mala significatione id est malos euẽtus dignos quos digne pateris pro excessibus tuis et peccatis. Vnde Ouidius. Leuiter ex merito quidquid patiare ferendum est. Et sequitur. Quę venit indigna pena dolenda venit. Versus de rota fortune. Glorior elatus. ꝛc. Alij versus. Scandit hic / ille sedet / ruit hic / pessundatur ille. Fortune mores tales sunt sic dat honores. Subleuat exaltat. ꝛc. Et dr̃ fortuna: quasi forte vna: quia vix aut nunq̃ permanet eadem. vnde depingitur eius ymago quasi voluens rotam propter sui voluptatem. Vsus. Prauos successus noli tu ferre molestus. Sepe mali florent: vt post sua gaudia plorent. ꝛc.

Prospice qui veniunt hos casus esse ferendos
Nam leuius ledit quidquid preuidimus ante.

¶ Prospice qui veniũt. ꝛc. i. a longe prospice in tẽpore felicitatis aggregando quod possis expendere in tpe caristie. vel [prospice] ĩ sanitate ne incurras in futuro infirmitatẽ. vel ꝓspice in felilitate: vt patienter sustineas infirmitatem vel paupertatem. vnde Iob. Si bona suscepimus de manu dñi: mala autem quare nõ suscipiamus. Vnde thobias. Si bona cepiti dño prestãte malorũ Articulo noli dissimulare fidẽ [hos casus]. i. multiplices miserias que accidunt homini. s. paupertatẽ senectutẽ: et hutusmodi. De miseriis que accidunt in senectute. Horatius in poetria. Multa senex circũuenitũr incommoda Vnde quidã. Querit et inuentus miser abstinet et timet vti. Vel q̃ res oĩs timide gelideq̃ ministrat. Dilator sepe longus / iners: auiduscq̃ futuri. Difficilis / querulus / laudator temporis apti [hos casus] in fortuna et miseria. q̃ mors est preponenda. Vnde Quocunq̃ ingredieris sequitur mors corporis vmbra. Et alibi. Ecce securis ad radicem arboris posita est. hos dicit demostratiue. quia presens vita infinitis inuoluta est miseriis [ferendos]. cum patientia. Casus est in opinate rei euentus. Et est casus fortune. ¶ Vnde. Ani cecidit stabili non erat ille gradu. Et est casus nature. scilicet de vita in mortẽ. Vnde in libro regum. Quõ ceciderunt in bello fortes. ꝛc. Et est casus

gratie.vñ apl'us.¶Qui stat videat ne cadat in casus glorie.i.gratie. Et alibi.
¶Quō credidisti bñ:ꝛ ē casus gr̄e.vñ dauid. Et cadet cū dñat⁹ fuerit pauperū
Casus ē accidēs nois vl' dictiōis:cū dr̄ cui⁹ casus noiatiui:ꝛ est cas⁹ argumē
ti.vñ loc⁹ a casib⁹.vñ seneca.Si amic⁹ prudēs ē tria tp̄a ꝓspiciat:p̄sentia or
dinet/futura prouideat/p̄terita recordet. Hā q̄ de p̄terito nō cogitat:pdit vi
tā.q̄ nil de futuro premeditatur: ī cīa incidit incautus.p̄pone ergo in aīo tuo
bona ꝛ mala futura vt illa sustinere possis et moderari. Añ boe.Mkti ei sūt
q̄ solūmodo de p̄ntib⁹ curāt dicētes.¶Pereat q̄ crastina curat.sz hoc malū est
vñ.Se min⁹ afflictū sentit q̄ preuidet ictū.Tela nocēt leui⁹ visa volare prius
hoc tractū a cornice q̄ rigat se tēpestate veniēte.Alij versus.Si tibi sint cure
res geste resq; future.Gaudia magna feres et erunt tibi precipue res.

Rebus in aduersis animum submittere noli
Spem retine:spes vna hominez non morte relinquit

¶Hic admonet nos ne in tēpore necessitatis anī ꝓstātiā supprimam⁹. iuxta
illud senece.Cōpone mores tuos/attolle aīm tuū:aduersus formidata ꝓsiste
¶Cōstrue[noli]desp̄are de salute ī aduersitate:ꝛ respicere an hec ꝓstans ꝛ le
nis.vñ[noli submittere aīm tuū]si tu es ī aduersitate noli attenuare aīz tuuz
p̄ timorē.vl'[noli submittere].i.humiliare ꝛ deprimere aīam vel aīm tuū[ī ad
uersis reb⁹].i.aduersitatibus.q.d. noli desp̄are.iuxta illud. Grata supueniet
q̄ nō sperabit hora[spē retine].i.spera in dño:qr[vna spes] i.sola non relin
quit hoiem in morte:qr homo in vltimo termino vite posit⁹ sperat adhuc vi
uere.Unde iob.Si me de⁹ occiderit:tñ in eū sperabo.in aduersitate et egritu
dine fides hominis probatur.Spes est expectatio siue fiducia alicuius boni
ex gratia dei.vel spes est expectatio futurorū bonor.vñ dauid Spera in deo
et ipse te enutriet. Desperatio vero est diffidentia ex dei mīa et bonitate. vñ
versus.Nemo malis credat:ne desperatio levat.Q̄ mīa spes vincat:nec nos
in morte relinquat.

Rem tibi quem noscis aptam dimittere noli
Fronte capilata post hec occasio calua

¶Hoc precepto supi⁹ dato ꝓsonat.Cum fueris felix.ꝛc.i.cauere de aduersis
frons ponit̄ pro principio capilli p̄ abundātia:caluicies pro aduersitate. Añ
lege sic[noli dimittere].i.remouere[tibi].i.a te[rem quā noscis aptā].i.fore
vtilē et tibi necessariā.qr[occasio].i.fortuna[frōte capillata].i. frontis capil
late existēs:ita q̄ isti genitiui frōtis capillate regātur ab hac dictione occasio
ex vi demonstrationis essentie.Et ponitur ibi casus pro casu: vt in doctrinali
Mulier egregia forma.i.egregie forme.i.fortuna p̄spera q̄ ꝓparatur frōti ca
pillate:qr bonis nō est nuda:quēadmodum frons capillata nō caret capillis
[post hoc].i.cōsequenter est[calua]bonis.i.nuda ꝛ aduersa.et ita p̄ capillatu
rā intellige prosperitatē:per caluiciē aduersitatē.vel aliter vt dependeat ꝓstru
ctio a p̄cedēti versu.noli dimittere rē aptā tibi.i.fronte capillata.i.dū tu es in
p̄speritate.qr post hec.i.post hāc p̄speritatē[occasio].i. fortuna q̄ est capilla
ta in sua fronte.s.in principio[est calua] i.decept:ōib⁹ plena[post hec).i.pos
q̄ dederit tibi multa bona:decipiet te pauperem faciendo:vñ horati⁹. Lucrū
summisq; negat stare diu. Hec enī est firmitas fortune vt nullum faciat secu
rum.hec securitas vt nullum faciat certum. hec certitudo: vt faciat dubium

Unde alexã. Solacz nobilitas stabilẽ facit. ꝛc. Vel aliter expone: et idẽ intelige vt habeẽ ad pictura fortune ocasio. i. fortũa. ¶ Et nota q fortuna colebatur rome pro dea: cui ymago in fronte erat pilosa. calua vero a posteriori parte. per qđ datur intelligi ꝓperitas et aduersitas fortune / siue intelligitur fortune fallacia. Vel aliter. Fronte capillata. i. quilibet homo fronte capillata. i. frontis capillate ab amicis diligitur. vñ ꝓuerbiũ qđiu capillatus eris id est abundãs diuitijs tãdiu habebis amicos. post hoc. i. cũ ꝓperitas defuerit: occasio erit calua: quia amici tui in tpe necessitatis recedẽt a te. vñ ouidius. ¶ Cũ fueris felix multos numerabis amicos. ¶ Tẽpora si fuerint nubila: solus eris Et alibi. Sorte patet misera que sit dilectio vera. vel sic. Fronte capillata fortuna, dicitur esse ceca ꝛ habere frontẽ capillatã. qz homo qui est in ꝓperitate cecus est quando non preuidet futura. dr̃ habere occiduã. i. partẽ caluã et videntem. qz dũ est in prosperitate videt q̃ sunt bona et mala. ¶ Potest ergo sic legi [occasio calua] i. fortuna: ita q hec dictio capillata sit noiatiui casus: calua in prima et posteriori parte. vel aliter vt sit sensus. Si aliquod bonum offeratur tibi licet sit parum non debes refutare dum habes oportunitatem accipiendi. qz si forsitã hoc non accipias nõ habebis aliud et hoc est noli dimittere si offeratur tibi res quã noscis futuram aptã: licet parũ valeat / ꝛ hoc est frõte capillata. i. dũ principio habes oportunitatẽ et copiã retinendi: per frontẽ accipimus principiũ: qz frons est altior et prima pars capitis: per occasionẽ caluã intelligimus finẽ. et hoc est si refutaueris et alijs insistas non habebis qz occasio post hec erit tibi calua, ꝛ sic legitur de oportunitate aliquid faciendi. Versus. Nostri fortunã pedibus dixere carentẽ. ¶ Pennataſq manus dixere hanc et habere. Alij versus. Fronte capillata facies ꝛ lumine ceca. ¶ Post debellata pars est sine lumine mecha. Fronte capillata bona res non sit reprobata. Unde monent illi quos dimisere capilli.

Quod sequitur specta: quod imminet ante videto
Illum immitare deum / qui partem spectat vtranq.

¶ Hic admonet nos actor ꝛ filiũ suũ vt ea que futura sũt necnõ imitãcia ꝓcogitem⁹ vt meli⁹ de eis disponam⁹: iuxta illud in poetria minori. Si quis habet fundare domũ nõ currat ad altũ. Impetuosa man⁹ intrinseca littera cordis. ¶ Premeditetur opus. ꝛc Construe sic. specta. i. ꝓspera hoc qđ sequitur. i. futurũ: quodq̃ imminet. i. qđ istat. i. quod presens est: ante videto. i. preuideto. et potest esse vna dictio vel due dictiones. vnde videto ante. i. prius pñs q̃ futurũ: qz primo debem⁹ considerare imminentẽ rem ꝛ instantẽ q̃ futurã. vñ subiungit [Illũ imitare deũ]. s. ianũ qui est deus anni. ꝛ ideo dr̃ bifrõs qz respicit annũ sequentẽ ꝛ ꝓcedentẽ. vel orientẽ ꝛ occidentẽ ꝓpter cursũ solis. vñ illud. Jane biceps anni tacite labentis origo. vel imitare illũ deũ oĩporientẽ q̃ spectat vtranq̃ partẽ. s. corpus et aĩam: vel presentia et futura. Ysus. Rem precedentem videas et cerne sequentẽ. Si frontez ianũ fieri non previco, vanum.

Fortior vt valeas interdum partior esto
Pauca voluptati debentur: plura saluti

¶ Hic inuitat nos actor ad sobrietatẽ ne ꝓ ingluuiẽ corporis et aĩe detrimentũ incurram⁹. Dicit ergo sic [esto partior]. i. moderatior victu et vestitu et in verbis [vt valeas fortius]. i. esse fortior et sanior in corpore ꝛ aĩa. In corpore

quia multi sunt q̄ per ventris ingluiē infirmant. In aīa q̄ nimia voluptas corporis perimit aiam. Vñ multi ieiunant ꝓpter sanitatē corporis. vñ Sarcito sepe cibis: nā tu sic sanior ibis. Alij ieiunant vt videant sancti. sc̄z hypocrite. vñ phariseus. Ieiuno bis in sabbato. Alij ꝓpter auariciā. Vñ ꝟ. Congere parta timet vt nō minuat acerui. Alij vero ꝓpter salutē aie. vnde. Ieiunate oēs. ⁊c. Vñ maceratio carnis est ieiuniū vigilie ipletio decalogi: ⁊ multa alia q̄ q̄libet potest habere vl̄ videre. Vers⁹. Ieiunat ianctus medicus simulator/auarus. Spiritui carni vicio causa retinēdi [pauca voluptati]. q.d. debes facere pauca ꝓpter voluptatē: plura vero propter sanitatē ⁊ salutē corporis et anime p̄cipue. q̄ legim⁹. Ut p̄cū pars/hec corpore maius hȝ. Xrus. Quere q̄d argētū/q̄d fouma/q̄d ordo clienti. Quid celebres fūdi: breue festū gaudia mūdi. Nulla fides ei⁹: hodie male cras quoq; pei⁹. Cōdecet his vti ſȝ non p̄ferre saluti. vñ quidā. Gloria nulla tui: ſȝ tpe vū potes vti. Oia virtuti prepone tueq; saluti. Resq; salus multas: paucas vult ipsa voluptas.

Judicium populi nunc̄ contempseris vnus
Ne nulli placeas: dum vis contemnere multos:

¶ Judiciū populi. i. arbitriū publica auctoritate iudicatuz. vñ sal. Fili mi ne imitaris prudētie tue. Imitatur q̄ opinionē arbitrij sui opinioni multoꝝ ante ponit. vñ. Sis talis q̄ placeas nulli. i. q̄ nō placeas alicui ſȝ displiceas oīb⁹ vel sic [ne] pro vt: vt placeas nōnulli. i. alicui. s. inimico tuo q̄ vellet ꝓpter malum tuum q̄ cōtēneres multos: vt inde malum tibi eueniret. Seneca. Qui se habet male: quod est optimum pervit. ¶ Construe [tu vnus]. i. solus [nunc̄ contempseris iudiciū] plurimorum: ne oībus displiceas [dum vis contēnere multos]. i. dū culpas quod factum est a multis. i. sententia vel iudiciū multorum. ꝟ. Spernere mundū/spernere nullū/spernere sese. Spernere se semp quattuor ista beant. Alij ꝟ⁹ Non tibi nate neges ppīo sub indice leges. Vñ nulli plebis multos spernendo placebis.

Sit tibi precipue quod primum est cura salutis
Tempora ne culpes: cum sis tibi causa doloris

¶ Sit tibi precipue quod primū est cura salutis. i. sanitatis corpore [sit tibi p̄cipue] in aīo tuo q̄ de alijs q̄ sunt corpori necessaria [quod]. i. q̄ hoc est primū. i. precipuū. q.d. ante oia sanitas corporis est petēda. et hoc sc̄ōm gētiles q̄ plus curabāt de salute corporis q̄ aīe. Nos aūt dicim⁹ sic [cura salutis] id est aīe [sit tibi p̄cipue] q̄ de alijs rebus oībus. q̄ aīa dignior est q̄ corp⁹ [Tempora ne culpes cū sis tibi causa doloris. q. d. cū egritudo tibi euenerit vel infirmitabit: non imponas culpā temporibus cū sis culpabilis ⁊ sis tibi causa infirmitatis. Solent enim quidā dicere: tempus est malum ⁊ pernicioſum/cū nullum tempus sit in se malum: sed malicia hoīz illud facit [salutis]. i. sanitatis Et est sanitas integritas corporis ⁊ tēperantia nature ex calido ⁊ humido: q̄ est sanguis. ⁊c. Versus. Puma sit in cunctis semper tibi cura salutis. Tempore non flebis si corpus forte dolebis ⁊c.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat
Dum vigilat sperat: per somnum cernit idipsum.

¶ Sōnia ne cures. q.d. noli habere curā de somnijs. q̄ dicit salomon. Mul-

tos fecerũt errare sõnia ꝛ exciderũt in sperantes eis. Et sciendũ est ꝙ somnis et somnus differũt: qz somniũ est ꝫ mago que videtur de nocte in somnis esse similis veritati. Sõnus vero est sopor mentis: ipsa quies hoĩs/ qñ aliqs dormit. Et describitur sõnus sic a scõo phõ. Sõnus est mortis ꝫ mago/ labor requies/ medicor experimentũ/ infit mantũ votũ/ miserorũ desiderĩũ/ vniuersi spũs requies. Et sciendũ ꝙ somnus dicitur multis modis. Sõnus ꝓprie secundũ ꝙ dictũ est requies corporis veniens cũ deliberio ꝛ obliuione delectabili. vñ ouidius de arte. Stulte quid est sõnus gelide nisi mortis ꝫ mago. ꝛc. Quandoq; dr mors christi. Ego dormiui ꝛ sõnũ cepi. Sõnus idẽ est ꝙ amor terrenor. Unde. Si vetero sõnũ oculis meis. ꝛc. Et alibi. Dormierũt somnũ suum ꝛ nichil inuenerũt. ꝛc. Somnus idẽ est ꝙ torpor ignauie vel accidie ad faciendum bonũ. vnde aplus. Hora est iam nos de somno surgere. Quãdoq; idez est ꝙ extasis mentis in qua aliquid reuelatur homini per angelum dei. vñ in euangelio. Angelus apparuit ioseph in somnis. Unde versus. Angel⁹ ad ioseph in somnis talia fatur. Ut puer hinc fugiat ne cum pueris moriat. Ñqs dr torpor. vñ in geneſi. Jacob audiens ꝙ filius suus viueret: quasi de graui somno euigilans ait. ꝛc. Item gregorius commemoratur quattuor genera somniorũ dicẽs. ꝙ quedã veniunt propter nimiã voluptatem eor ꝙ somniant: siue propter vanitatẽ vini et cibi et crapulã: que sunt spernenda qz vbi plura somnia: ibi plures vanitates. Alia veniunt ex fantasmate. iſ. uggestione dyabolica: que oĩa sunt vitanda. Alia ex cogitatiõe/ que nemo licet sanct⁹ potest euitare. Alia ex reuelatione diuina: sicut legit ex ioseph: ꝛ hec nullatenus sunt spernẽda. vñ. Sõnia ne cures: qz fallũt sõnia plures. Scriptũ est eĩ ꝙ multos fecerũt somnia errare: et multas curas iniecerunt. Nam pro qz: qz [mens humana]. i. mens multor ſi multor sperat se habiturã [quod optat dum vigilat]. i. quod cogitat vigilando: somniat dormiendo. vñ claudianus. Eia ꝙ sensu voluũtur vota diurno. Corpore sopito reddit amica quies. Dormiendo inq; hac sola de causa. qz cernit. i. videtur sibi cernere per somnũ illud qõ vidit vigilando: et ita fallũtur. quia per somnũ non potest haberi. vel aliter. Nam: mens humana quod optat dum vigilat. id est vigilando sperat sibi habere idipsum cernit per somnuz id est cernere putat in visione somni. ꝛc. Alĩ versus. Sollicitus durat frustra qui somnia curat. Nam quod homo sperat somnus sibi sepe reuelat.]

Hoc quicunq; velis carmen cognoscere lector
Hec precepta feres que sunt gratissima vite

Hic incipit tercia distinctio huius operis in cuius prĩcipio premittit actor quandam exhortationẽ/ que diuiditur in quinq; partes. Primo enim inuitat lectorem ad legendũ carmen suum: quando dicit. Hoc quicunq; velis. Est autem carmen opus quod pedibus constat et ipsis arte dispositionis pronunciatur: dictum sic ꝙ carptim proferatur distinctum per pedes. Et derivatur a carmino/ carminas. vel a carmenti tea que primo inuenit carmẽ vel a carminus/ ni quod est arbor: sub qua solent studere poete. vel a cano/ canis. qz carmen est quidam modus cantus. Secũdo exhortatur lectorem ꝙ licet multa precepta audierit in premissis distinctionibus/ ꝙ non esset propter hoc iterũ audiret ad im suũ ex virtutibus ꝛ scientijs informare: ꝛ hoc est qđ dicit. [Hec precepta feres]. Dicit enim salomon. Melius est senem addiscere q̃ ignorare. Idẽ. Audiens sapiens sapientior erit et intelligens gubernacula possidebit

Item audiat sapientiã auris tua. Ité legit q plato ī octogesimo et vno anno scribēs mortuus est Similit socrates nonaginta ꝛ nouē annos habēs in scribendi ꝛ docēdi labore vitā cōpleuit. Ité catho licet esset senex / nunq cessauit discere. Añ quidā. Viue carēs vicio tanq sis cras moritur⁹ Intendēs studio quasi vita non carituras. Tercio subdit causã quare nō debem⁹ cessare a doctrina: imo semp audire ꝛ audita memorie cōmendare. qz homo sine doctrīa et sciētia quasi mortu⁹ est. Añ dr [Nam sine doctrina] ꝛc. Viuere enī vno modo est in deū credere ꝛ opera iusticie facere: et cor doctrinis ꝛ sciētijs applicare. vñ in euāgelio. Qui credit in me etiaz si mortu⁹ fuerit viuet. Credit dico q bonā fidē operantē ꝛ dilectionē si mortu⁹ fuerit. s. vita culpe ꝛ ignorātie: viuet in pñti per gr̃am: et gloriã in futuro. Patet ergo q sine doctrina ꝛ dilectione dei hō mortuus est. Quarto inuitat lectorē ad multiplex cōmodū qđ puenit ex doctrina. vñ [Cōmoda multa feres: si nautē spreueris illud. Nō me scripto rē]. ꝛc. Quīto et vltimo quasi ꝛminādo et increpādo ꝛ culpā imponēdo si doctrinā nolit recipere monet lectorē: vt si ꝓpter multiplicē vtilitatē doctrine ad audiendū nō moueat: saltē minis et increpationib⁹ ducat. excusans seipsum et oēs doctores. q si parati sint docere licet alij minores nolint audire / culpa nō est in doctores: sz in discipulos resignāda vñ dicit [Si nautē spreuer] illud Nō me scriptorē: sed te neglexeris ipe] Dicit ergo [Hoc qcūqz velis) Cū enim in premissis distinctionib⁹ multa precepta dedit: q data ꝛ non intelleca nichil ꝓficerēt. iō nos admonet: vt nos tam in premissis q in sequētibus intelligēdis curā adhibeamus: et intētionē purā et benuolā prebeamus. Et inuitat lectorem vt legat et relegat: qz nemo repente fit. ꝛc Et alibi. Seruus venit vsus ab armis. ¶ Cōstrue sic. O lector qcūqz velis cognoscere. i. intelligere ꝛ scire hoc carmē meū [hec p̄cepta feres). i. sequaris. vel [hec p̄cepta). i. talia q̄ sunt gratissima vite. i. efficacissima ad vitā tuā vel nostram moribus informandaz et etiā instruendā. Vnde versus Quisquis adesse velis ꝛ carmen discere queris. Cum monitis multis dicam precepta salutis.

Instrue preceptisanimum ne discere cesses
Nam sine doctrina vita est quasi mortis ymago

¶ Añ hieronimus. Felix est anim⁹ illoz q se ꝛtutib⁹ iustruxerūt. qz melius est senē adiscere q̄ ignorare [ne discere cesses. vñ ysidor⁹ Disce qđ nesci. Esto prius adiutor q̄ doctor: et sume per disciplinam nomen magistri. Añ versus Disce puer duz tempus habes euo puerili. Ne doleas cum pauca scias etate senili. ꝛc. Nam sine doctrina vita est quasi mortis ymago. qz sicut species in speculo per se considerata nichil valet: et sicut tabula rasa inqua nichil scriptum est parum valet: ita hominis vita sine doctrina non est vita vera: sed ymaginaria. Vnde anima etiam est quasi tabula rasa in qua nichil depingitur: sed est pingibilis virtutibus et scientijs mortis quasi mortuus: et quasi animal brutum est ille qui non adiscit dum sit iuuenis. vñ q̄dam. Dum iuuenes estis et tempus habere potestis. Quare non discitis ne tanq bestia sitis ꝛc. ymago. Hylarius de trinitate dicit ymago est rei ad rem coequāda ymaginata et discreta similitudo. Et dicit ymago quasi imitago de imitor / imitaris. quia illum ad cuius similitudinez fit imitatur. id est imitari debet. Disciplina est omnium bonoum motus ordinatus dispositio decens in omni habitu [Instrue) inq̄ tali modo [ne cesses discere] dico q discas. ['nam vita humana sine doctrina] existens. id est sine disciplina [illa vita est quasi mortis

ymago. Dicit enim qui nichil discit vt qui nichil scit: est q̄st motiuus liber nō corpalit̄ tñ aio. ꝛc Vors exponit supra. vbi dr. In morte alteri⁹. ꝛc. Alij x̄ⁿ In: true tu mentē fili rōnis egentē. Vēs sine doctrina manet ī te certa ruina Quid est vita? Vita est beatox leticia/miserox mestitia/ expectatio mortis.

Commoda multa feres: si autem spreueris illud
Non me scriptorem sed te neglexeris ipse.

¶ Cōmoda multa feres. Dico q̄ tu feres hec p̄cepta q̄ sūt gratissima vite Si aūt hoc facias [feres multa cōmoda) Ita dico: si informas aiz tuū meis preceptis [si aūt) p sed et pro si. sed si [spreueris illud). i. despexeris et paruipenderis p̄cepta mea (nō me scriptorē). ꝛc. q. d. nō vāno meo: sed tuo contēnes doctrinā meā. q. d. nō ad incōmodū meū erit: sed ad tuū Duplex est scriptor. mechanicus et artifex. Mechanicus. q̄ scribit solūmodo. artifex. q̄ scribit ꝛ agit Si aūt pōt esse vna dictio vel due. Si sint due. sin pro sed: et si aūt pro certe. Si vna dictio: pro sed et pro si. vnde versus. Carmen si spernis tibi maxima commoda perdis. Hec carmen missum: sed te neglexeris ipsum.

Cum recte viuas ne cures verba malorum
Arbitrii nostri non est q̄ quisq̄ loquatur.

¶ Hic āmonet nos actor ne sub vite puritate ꝛ ignorantie iniquox mēdacia timeam⁹. Dicit ergo seneca. Malis displicere laudare est. Dicit ergo (Cū viuas). i. cū viuere debeas vel velis (recte). i. inocēter ꝛ iuste ne cures x̄ba malorū. i. ne sint tibi cure mala x̄ba. i. ne cures si mala dicūt et iniuste. Quantuz enī in nobis est debemus mala p̄uidere corā oīb⁹ hoīb⁹: sicut dicit aplus. Sē autē improb⁹ mala de nobis dixerit nō est curandū: sz hoc est curādū vt soli deo placeam⁹. vñ beati eritis cū vos oderit mūdus. ꝛc Nō nostri arbitrij id est nostri iudicij. i. nō iudicamur imo reprobam⁹ / q̄ q̄sq̄ loquat. i. rñdeat singulis x̄bis garrulox. vñ salo. Noli rñdere stulto iuxta stulticiā suā. ꝛc Vel sic Arbitrij nr̄i nō est q̄ q̄sq̄ loquat. q. d. nō est nr̄e ptātis ora loquētiū claudere ꝛ ꝓpescere. vt nō ē nr̄i arbitrij. i. iudicij. q. d. noli cēsere de quolibet x̄bo q̄ hoīes p̄ferūt. Sz si es bon⁹ noli curare q̄d maledicāt de p̄sona tua. Mali ei bene loqui nesciūt. vel. Nō est nostri arbitrij. i. nostre voluntatis q̄ q̄sq̄ loquat. i. loquit. p̄ns cōiunctiui pro p̄ti indicatiui. Dicit ergo. Cū recte viuas ne cures verba malox. Vñ bernardus ait. circa verbū cuiuslibet esse sollicitū: summa stulticia est. ꝛc. Alij versus. Tu viues morum ne cures verba malox Nulli scire datur semper quod quisq̄ loquatur.

Productus testis saluo tamen ante pudore
Quantumcunq̄ potes celato crimen amici.

¶ Hic vocet nos actor q̄ si in testimoniū adducamur: verum cōfiteamur testimonium et saluo pudore nostro amicox crimē inq̄tum poterimus celemus. vnde dicit [p̄ductus testis]. id est si adductus in alicuius rei testimoniū fueris coram iudice vel arbitro [celato crimē amici q̄tumcunq̄ potes]. i. p̄ posse tuo celare studeas. quia dicit salomon. Qui fidelis est celat amicum suum Si aūtem alij senserunt illud: caue nē videaris mentiri vel piurare. et hoc est [saluo tāmen ante pudore]. i. reuerentia tua verecundia existēte salua. ita q̄ non te manifeste alij mentiri sentiant: sed dic veritatez. vnde ysidor⁹ Ille erit

condēnat⁹ apud deum:qui aduersus innocentē falsum testimoniuz dicit.Testimonium est per signa alicuius rei precedentis significatio. Dicit enim salomon in prouerbiis.Amicus fidelis ptectio fortis. qui autem inuenit eum. inuenit thesaurum.Unde versus.Cum fueris teztis non sit pudor tibi pestis Non debet dici per te tunc crimen amici.

Sermones blandos blesosqꝫ cauere memento
Simplicitas veri fama est fraus ficta loquendi.

¶Preceptum est vt suauitatē adulādi in nobis vel in alio deuitemus.Dicit ergo[memento cauere].i.vitare in te vl̄ in alio[blādos sermões/blesosqꝫ]id est suaues et teneros.i.balbutientes/adulatores/vel mellitos.iuxta illud pphete'Melliti sunt sermones eius super oleū:ꝛ ipi sunt iacula[caue blandos sermones]in te. quia vir sapiens non debet nimiū blande loqui.vñ illō.Verba sapientis sunt quasi stimuli.ꝛ quasi claui in altū defixi.Clauis et stimulis verba sapientiū cōparant.qz culpas delinquentiū nesciūt palpare:sed pungere.Simplicitas.ꝛc.Here cauendi sunt blese ꝛ blande loquentes:sz mansueti videantur et simplices.qz simplicitas est palliū falsitatis ꝛ frudulentie: sicut veritas innocentie.Est enī quedā bona simplicitas quedā nō. vñ[Simplicitas veri].i.veritatis.i.vera simplicitas[est fama].i.famosa et laudabilis.i. homo qui est simplex ꝛ humilis in multiloquio:est multum famosus ꝛ valde laudabilis.Sed ficta simplicitas loquēdi est fraus:ita qꝫ ficta sit noīatiui casus/singularis numeri/feminini generis.vl̄ accusatiui casus: pluralis numeri/generis neutri.Et tunc dicas sic Simplicitas loquēdi ficta:id est fictas ad inuēciones ꝛ adulationes.Simplicitas inqꝫ talis est fraus id est fraudulētia quasi dicat.illi qui fingūt se esse simplices loquēdo:sunt fraudulenti.Cāñ memento vitare blandos sermones eorum.Et illa lectura est bona ꝛ sana.vl̄ aliter.fama veri.id est veritatis.id est verū est qꝫ fama multorū est qꝫ simplicitas loquendi est fraus.vel aliter incipe a superiori versu hoc modo dicēdo. Memento cauere.id est sis cautus et circunspectus qꝫ simplicitas loquendi sermones blandos est fraus.vnde caueas ab hmōi simplicib⁹. et hoc est qz fama veri.id est multi sapientes ita sentiunt. In veritate blesi dicūtur qui blandiendo ficte loquuntur.Unde.¶Qui mel in ore gerit.ꝛc.Alij versus.Sūt tibi vitandi sermones vndiqꝫ blandi.Sub specie veri nos fallunt sepe seueri. Et alibi.Sub specie tua tincta macte sub simplici veste.Sunt hodie fraus/ inuidie mentes inhoneste.

Segniciem fugito que vite ignauia fertur
Nam cum animus languet consumit inertia corpus

¶Segnis dr̄ multis modis.Segnis primo modo idē est qꝫ sine igne vel sensus ab igne.id est a vigore animi vel ingenii.Unde segnicies fugienda ē primo vitando ocia corporis immoderata:non vacando potationibus/ludis luxurie/somnis immoderatis.qz qui sequitur illa debilis efficitur:et ad luxuriam proteruus est.vnde.Ouidius. Languor et immodici sub nullo vice sōnt. Eripiunt omnes animi sine vulnere vires.Idem. Affuit incautis desidios⁹ amor.ꝛc.Secundo insistendo alicui operi.Tertio fugienda est segnicies.s.qꝫ nemo illud q3 pōt facere incōtinenti non differat vsqꝫ cras:sicut faciūt semp segnes.Cōtra q3 dicit horati⁹. Incipit viuere directe q̄ non prorogat horā.

Rusticus expectat dū tps defluat annis. ꝛc. Lucanus Tolle moras semp nocuit differre paratis. vñ aptus. Nō segnes efficiamini: verū imitatores eoruꝫ qui fide et patria hereditabūt promissionē. Et est pigritia tarditas corpis proueniēs ex metu laboris ꝙ sequētis. Ignauꝰ dr̄ quasi igne aī vacuus et mēte inde ignauia. Ouidꝰ. Ceruis vt ignauū corrūperat ocia corpus. Et captant viciū: ni moueant aque. Dicit ergo [Fugito segniciē]. i. ociosꝫ desidiā siue pigriciā. Se inseparabilis ꝓpositio est: ꝛ idē valet qñqꝫ ꝙtū sine. vt sedulꝰ quasi sñ dulia ꝛ dolo. Securꝰ quasi sñ cura [q̄ fertur]. i. q̄ dr̄ ignauia [vite]. i. corruptio ꝛ accidia Et dr̄ accidia a cō grece qꝺ ē tristē tarde. Dico ꝙ deuites ocia [naꝫ cū animꝰ languet]. i. languidus est. i. nullo studio est exercitatꝰ [iertia]. i. pigricia [cōsumit]. i. debilitat et euertat [corpus] qz qñ vides aliquē pigrū corpore: potes intelligere segnē aīo et infirmū. Ignerꝰ dr̄ quasi sine arte inde inertia dr̄. vnde. Segniciem linquas: te non ignauia vincat. Cum mens languescit caro defectiua pigrescit.

Interpone tuis interdum gaudia curis
Ut possis animo quēuis sufferre laborem

¶ Hic p̄cepit actor ne aliqs sp̄ labori insistat: sed aliqñ indulgeat labori vel operi. qz dixit supius Discere ne cesses. nō vacādo quieti: sz insistendo alicui operi. Posset q̄rere filiꝰ si semp insisteret labori. Ad hoc rñdet ponēdo moderantiā in eo qꝺ dixerat supra: dicēs ꝙ nō semp laborandū est: sed ociovacādum. vñ dicit. Interpone interdū gaudia tuis curis. qz hō curiosus nunq̄ requiescit. Vñ cura dr̄ quasi cor vrens. ouidꝰ Ocia corpꝰ alūt: animꝰ quoqꝫ pascitur illis. Immodicus cōtra. ꝛc. idē. Quod caret alterna requie durabile nō est. idem. Ferreus assiduo cōsumitur anulus vsu. Et ꝓpter hoc non est bonū esse semper in labore. Legitur enim ꝙ diuina sapīa vel prudētia disposuit ꝙ nox succedit diei.. qz si semp nox esset hō deficeret. si semp dies numis laboraret: et nimio labore deficeret. Vñ nox data fuit ad quiescendū. vñ quidā. Stare diu nescit qui non aliquando quiescit. Et illud. Ictibus assiduis fiet ebes qñqꝫ securis Dicit ergo. Interpone. ꝛc. vt possis sufferre. i. sustinere [aīo quēuis laborē]. i. quēlibet laborē. ita ꝙ quēuis sit vna victio vel due. ꝛ Gaudia sepe tuis debes adiungere curis. Sic superare datur si cui fortuna minatur. vel sic. Miuas maturis admiscens gaudia curis.

Alterius dictum factum ne carpseris vnq̄ꝫ
Exemplo simili ne te derideat alter.

¶ Hic p̄cepit actor ne facta vel dicta alicuius condēnemus vel reprehendamus et hoc respicit ad illud qꝺ dixerat superius. s. neminē irriseris. quasi dicat. noli aliquē irridere: ne irridearis ab aliquo: qz deridēs deridebitur. vñ dr̄ in auiano. Si quadam virtute nites: ne despice quenq̄. Et alia quadā forsan et ipse nitet Carpo /pis plura significat. vñ carpo dū lanas traho. ꝛc. Dico ergo sic. ne carpseris. i. redargueris vel desperaris [vnq̄]. i. aliquo tpe. vl in vita tua aliquē [Exemplo simili ne te derideat alter). q. d. noli aliquē deridere ne tu derideris ab ipso Versus. Nullum dicentem reprehendas vel facientez Ne similes risus aliis sis riddere visus.

Quod tibi sors dederit tabulis suprema notato
Augendo serua ne sis quem fama loquatur.

¶Quod tibi sors dederit. ꝛc. q. d. nō sis sollicit⁹ de pecunia ꝓgregāda vl̄ de possessionib⁹ ampliādis: vt ea reliquas heredib⁹ qō quidā q̄cūq; mor o ꝛ tur piter acq̄rūt vt diuites sint. Jn fine enī faciūt testamētū magnū: vt diuites ap reāt. ¶Añ [q̄d tibi sors dederit tabulis ſuprema notato). i. ſcribe in tabulis illō testamentū qō habebis ex dono fortune [ſerua) caue [augendo) patrimoniuz [ne sis que fama loquat). i. ne turpi acquisitione sis ifamis. videlicet ꝓpter rapinā vl̄ vsurā. ¶el aliter notato. i. ſcribe tabulis cordis tui. i. meōrie ꝓmēda illud lucrū vl̄ illud bonū [quod ſuprema ſors] i. vltima amputatio capitalis [augendo) illud iusto modo [ne sis quē fama loquat) ſ. q; incaute venis et emis: ꝛ nichil lucrar ſ. ¶el aliter [notato tabulis) i. cordis tui. vel ſcribe ꝛ fac ſingulare illud patrimoniū vel illā possessionē [qō ſuprema ſors). i. mors pa tris tui: vel extrema voluntas pr̄is tui vel alicui⁹ amici tui cui⁹ vita est ī dor te. i. in dubio. i. q̄ñ est in senectute vel infirmitate grauat⁹ [dederit tibi). i. lega uerit: in meōriā habeas legatū qō pater tuus vel aliquis amicus tu⁹ in mor te ſua legauerit: vt nō expendas prodigaliter. et post mortē bñfacias pro aīa ei⁹ et postea [ſerua). i. ꝓserua res tuas vel patrimoniū vel elemosinaz patris vel amici tui ꝛ hoc potius augēdo q̄ ꝓdigaliter expendēdo: vel ſerua ea que habes. nā ſeruare quodāmodo est augere [ne sis quē fama loquatur). i. ne in= famia ſonet de te: ꝛ dicatur q; sis prodigus dispēſator ſubſtātie: q; dilapidato res prodigi vituperantur. Et dr̄ ꝓdigus quaſi procul gerēs vel diſpergens. ¶el ne dicatur q; sis ignau⁹ patrimoniū tuū dimittendo. vl̄ q; nichil erogas ꝓ aīa patris tui vel amici tui. qui dimiſit tibi bona que possides ꝛ ex pendis. ¶el sic: ꝛ incipe ab ferioꝛi verſu [ſerua). i. ꝓserua rem tuā iusto modo, nec illā prodigalite: expendendo [ne sis quez fama loquat). i. post q̄ venies ad ſe nectutē [notato in tabulis). i. fac in bona memoria teſtamentū tuuz. notato dico illud [quod ſuprema ſors). i. extremitas vite tue. i. mors. quia mors vltima li nea rerum [dederit tibi] i. reliquerit ad hoc vt facias teſtamētuz: ne liberi tui post mortem habeant occasionem litigandi inter ſe. q: iunt nōnulli q; ita ex inaniſcunt bona ſua ꝛ cōſumunt, quod nō habent in morte de quo faciāt legā tum ſuum. Sunt alij qui licet plura habeant / neſciunt domui ſue exponere: et postea heredes litigant inter ſe et ſeſe mutuo interficiunt. vnde. Et mane as gratus celeſtibus et ſine labe. Quod prebet tempus hoc patienter habe. Alij verſus. Morte ſorte datum tabulis fit quaſi notatum. Et ſeruet actum ne cantet fama retractum.

Cum tibi diuitie ſuperant in fine ſenecte Bunificus facito viuas non parcus amicus

¶Hic docet catho hoīes esse parcos in iuuentute. q: multū possunt viuere et esse largos in ſenectute. i. in fine vite. vñ [Cū tibi diuitie). q: dr̄. Tunc debes ēsse copioſus ꝛ largiri: cū parū tibi vite ſupest: q: dicit ſeneca. Mōſtro ſimilis est auaricia ſenilis. Dicit ergo [Cum diuitie ſupant tibi). i. abūdāt [ī fine ſe necte. i. ſenectutē tue. ſenect⁹ enī ꝛ ſenecta idē sūt ſicut iuēn⁹ ꝛ iuēta. Quid ē ſe nect⁹ Senect⁹ ē optatū malū / veneris expers / mors cōis / iuuenis tediū / pci tas rectitudis [facito vt viuas) tūc [munific⁹). i. larg⁹ [nō ꝓcus). i. auar⁹ [ami cis) tuis. q: mirū est cur ſenes sint: cū parū tpis h̄eant viuere. Quid sunt diui tie? Auri pondus / cura ꝛ miniſter / delectatio iocunda / ſatiabilis inuidia / res deſiderata / deſideriū inexplebile / os excelſum: / inuidia concupiſcentia. Unde verſus. Jn ſenio diues cum paruo tempore viues. Multis multa dabis: nec

amicis plura negabis. Quia amicus est desiderabile nomen.

Utile consilium dominus ne displicet serui
Nullius sensum si prodest contempseris vncꝫ

Hic agit actor qualiť dñs dz sehr̃e erga seruũ suũ: ⁊ seruꝰ erga dñz qr dñs debet credere ꝯsilio serui sui. si sit vtile. ⁊ q nemo debet ꝓtẽnere nec vilipẽdere sensũ alteriꝰ si ꝓficiat ei: oñdit dicẽs [Utile cõsiliũ dñs]. ⁊c. Añ notãdũ est q bonũ est p̃esse domui sue: sicut patet p ẋba salomonis i ꝓuerbijs. Filio et fratri et mulieri et amico nõ des potestatẽ sup̃ te invita tua. Am̃ ergo bonuz est preesse domui sue sicut patet p ẋba salomonis. vñ vidẽdum est q̃liter dñs dz se habere supra familiã suã et oẽs alios. de officio serui. ⁊ iterũ q̃d sit vtile: ⁊ in quas ꝑtes diuidi. Dñs hz se hr̃e ad familiam liberaliť / caute / sollicite / moderate / prudẽter. vt p̃cipiat p̃cipiẽda / vetet fugiẽda / p̃mittat faciẽda dñs aũt maior. Seruus dz se hr̃e ad oẽs eodẽ modo quo dicit Tulliꝰ. Negocioꝝ quoꝝ diuersa sũt officio. qr officiũ est prelati / siue dñi / siue maioris estimare gregẽ / ptãtem euitare / retinere documẽta / seruare leges ⁊ causas fidei sibi cõmissas. Itẽ pegrini officium est nichil preter negociũ suũ gerere: ⁊ nil de alio querere. Priuati vero seu serui ẽ officiũ pari iure viuere / ciuibus non nimis submissũ: ne nimis offerentẽ se vellet in re pudica vel in honesta. Itẽ officiuz serui est res sibi cõmissas fideliter custodire: ⁊ dño suo ꝓut melius poterit sane ꝯsulere: et q̃dquid ab eo exigitur cõplere: cauereq; garrulitatẽ. Waz lĩgua mali ps est: ps pessima serui. Serui ergo est penuriã sine murmuratiõe sustinere: tñ si nõ sit verecũda dño suo. vñ lucanꝰ Nõ sibi sz dño grauis est cũ seruit egestas. Añ debet talẽ dñm eligere: cui seruire nõ sit. indecoꝛnã dignitate dñantis honestanť obsequia serui. Aliso qualiter dñs se dz habere ab seruum et econuerso.: videnduz est quid sit vtile et dispẽsatio eius. Utile est qd̃ ꝓpter fructũ expendendũ est. Diuidiť aũt vtile in bona aĩe ⁊ corꝑis: ⁊ in bona fortune. Bona aĩe sũt virtutes ⁊ scientie ⁊ hmõi. Bona corꝑis sũt certitudo / nobilitas / velocitas / robur / magnitudo. q̃ sepe plus incõmodi q̃ fructus afferunt Bona fortune sũt opulẽtia / prelatio / gloria / gratia / fama Ad opulentiam referuntur prandia / clientele / peculiũ / thesaurus / ⁊ hmõi. Sub predijs edificia agri / ⁊ hmõi. vñ dicit. Tu existens [dñs nõ despice cõsiliũ serui] si sit vtile. qr ꝯsiliũ est de bonis aĩe: et ita cõtinet honestatẽ vel virtutẽ et sciaz. Multotiẽs sciunt paruulli quod ignorant magni. vñ in euangelio. Confiteor tibi rex celi ⁊ terre: qr abscondisti hoc sapientibꝰ / ⁊ reuelasti ea paruulis [nullius sensum]. i. consiliũ nulliꝰ despicias cuiuscunq; sit ille professionis: licet vilis sit persona. vel seruus vel liber. si tamen vtile sit consilium: quia dicitur Vir qui consilio non credit: iure negatur. Et qui consilio quedam facit: ille probatur. Unde salomon. Omnia fac cum consilio: et postea non penitebis. Quia consilium defendet te et prudentia seruabit te. Qui agunt cuz consilio: regunť cũ sapientia. Unde versus. Non sit neglecta serui sententia recta. Non contẽnatur tibi qui bene consiliatur.

Rebus et in censu si non est quod fuit ante
Fac viuas contentus eo quod tempora prebent

Aliud p̃ceptũ est ne mouegmur vel despemus si sumus pauperes / cũ ante fuerimus diuites. quia diuitie transeunt cum tempore. quasi dicat. si diues fueris et modo sis pauper. propter hoc non despera. [Fac viuas contentus

eo quod tempora prebent]. q.d. sufficiat tibi quod habes in presenti tpe. quia non opū affluētia: sed mentis iusticia efficit viuitem hoiem. vnde. Non delectus opū sed desperatio confert. Pauperiē mentis deficiente flatu. Et alibi. Diuitie dne mundane sunt quasi spine. Pungunt in fine quod plus est causa ruine. Unde salomō. Melior est pauper et sufficiens sibi/q̄ diues gloriosꝰ et indigens pane. ¶ Construe sic[si hec). i. si tantū[non est in rebus) id est in possessionibus et mobilibus et predijs[et in censu). i. in facultate et pecunia et denarijs[quod). i. quantum fuit ante. i. in tempore preterito[sic viuas cōtentus eo]id est ea re[quod tempora prebent]. q.d. si diues primitus fueris et postea sis pauper. esto ptētus eo quod habes. id est ea re vel possessione. licet sit parua. quasi dicat. si diues fuisti quondam/nec tantus habeas modo quātum habuisti in principio esto contentus eo quod habes. dicit quod rebus. et cetera. Pauperies census non sit turbatio senius. Hoc sis conceptus sicut fert omnia tempus.

Uxorem fuge ne ducas sub nomine dotis
Hec retinere velis si ceperit esse molesta

¶ Hic docet catho filiū suū ne ducat vxorē sub nomīe dotis. i. pecunie sicut faciūt multi q̄ accipiunt adulteras/claudas/et dificiles vel vetulas: quādo datur eis multa pecunia. Vel aliter[fuge]. i. caue ne ducas vxorē sub nomine dotis. i. forme pulchritudinis. vnde. ouidius. Dos est sua forma puellis. Si fuerit formosa vix aut nunq̄ pudica erit. vñ ouidius. Vis est cū forma magna pudicicie. Et illud. Vix poteris aliquā pulchrā reperire pudicam. Rara vt dicit ouidius. Casta est quā nemo rogauit. Vel dotis. i. magne nobilitatis que sit tibi pondus et non solatiū. Sunt enim multi ignobiles qui accipiunt vxores de nobilibus: et nullam habent aliam dotem. et tales mulieres nō sūt sub potestate virorum: sed mariti subiciuntur eis. vnde hys dicit. Non est malicia super maliciam mulieris. Et etiam scriptum est. Non est caput super caput serpentis: nec fraus super fraudem mulieris. Unde quidē sapiētes antiquitus ducebant mulieres in hunc modum: q̄ possent eas relinquere tradendo libellum repudij. Libellus repudij erat charta dimissionis quam mariti dabant vxoribus suis: propter delictū suū dimittentes. Scriptū est enim. Si inuenta fuerit in adulterio: non vxor sed vt soror est habenda tamen viuente illa non licet viro aliam ducere in vxorem. Item cōtractus matrimonij institutus est solūmodo causa sobolis habēde: et causa fornicationis euitande: vñ thobias. Non incentiuo veneris: sed prolis amore. ꝛc. Sūt aūt quidā qui nō intentione prolis ducunt vxores: sed p̄ vote habenda. quod docet actor euitare. vnde subiungit[Hec retinere velis si ceperit esse molesta]. i. molestiā tibi inferens. si sit prodiga vel iracunda vel marito contraria et infesta vel adultera. Mulier enim si primatum habeat: contraria est viro. vnde quidā. Cū muliere maris qui gaudia vult numerare. Undas siccare dicitur ille maris. ꝛc. Alij versus. Non tibi cum votis vxor sit copia dotis. Sed dijungaris ab ea si forte grauaris. Item ducunt vxores quidaz: nec in his meliores. Nec querunt mores: sed querunt pro precio res. ꝛc.

Multorum disce exemplo que facta sequaris
Que fugias nobis vita est aliena magistra

¶ Hic ꝓcepit nobis actor vt per ꝯsiderationē factoꝝ alterius vitā nostrā disponam⁹. vñ Multos in melius exemplū formatalius. Et iuuat alterius vita ꝓbata pu⁹. Ouid. Fas ē ab hoste doceri. Aplus Quici. q̄ dolorē alter⁹ didi scit posse pati tuū. ¶ Cōstrue sic. Dulce exēplo multꝝ. i. sapiētū: q̄ facta. i. bona vel dona. sequaris. i. imiterꝭ. ꝛ q̄ fugias. i. mala opa. q. d. si viderꝭ alicui sapiēti de facto suo bñ euenire: cōsimili facto illuꝭ imitare. quare? vita aliena. i. alioꝝ est. i. debet eē magistra. i. docꝝ. vt ita le quar. Alij ẋ⁹. Et alijs dicas q̄d agas bene q̄d ve remittas. Aut bñ viuendi m sic est exemplar habentum:

Quod potes id tentes operis ne pondere prelius
Succnmbat labor: et frustra tentata relinquas

¶ Hic admonet nos actor ne q̄d vltra vires nostras aggrediamur: ꝛ dicit tētes. i. aggrediaris id operis q̄ potes ad finē perducere. i. eū ad implēdo te credas sufficientē. ne labor. i. ne tu laborans prelius pōdere. i. pōdet ostitate. ꝛ sic relinquas frustra tentata. i. inutiliter dimittas ea q̄ incepisti. quasi dicat. talia incipe que possis cōsūmare: ne in labore deficias. stulti enī est incipere non considerata licentia perficiente vel cōsūmandi. sed sapientis est īcipere cū fiducia consūmandi. q̄m ficucia est officiū ad consūmationes rei festinate vñ lucanus. Nil credas actum cū quid superextat agendū. Quid Pluribus intētus: minor est ad singula sensus [Succūbat labor]. i. deficiat si nō possis perficere vel relinquere ea que incepisti frustra. i. inuanū vel inutiliter. quasi dicat. talia incipias que potis perficere siue cōsummare: ne labore tuo deficias. dimittens ea que inutiliter īcepisti Versus. Quod potes tecū tētes ꝛ vi pibus equum. Defecisse vides nimio sub pondere vires.

Quod nosti factum non recte noli silere
Ne videare malos imitari velle tacendo

¶ Hic precepit catho ne malox nequicīā nobis ꝓiunctā taceam⁹: ne tacēdo similes consequenter iudicemur. Dicit ergo [noli silere] vel noli te super hoc quod nosti. i. nouisti factuꝭ nō recte sed prave. i. iniuste. quasi dicat. prauum ꝛ iniustū factū noli. i. noli reticere: ne videaris ꝓsentiens illis malefactoub⁹ ꝛ particeps illi⁹ pcti. Nō enī solūmodo rei sunt q̄ pctm̄ faciūt: sed qui consentiunt vñ paulus. Agentes ꝛ patiētes vel cōsentientes. pari pena punientur. Versus. Pellem tollenti vel tondenti pari pena pedēq; tenenti. Et alibi dicitur. Si quis delinquit: vt paulus apostolus inquit Qui consentit ei: fit reus ipe rei. Alii versus. Si michi tu credis: nunq; mala facta silebis. Nam q̄squis celat: se consentire reuelat.

Judicis auxilium sub iniqua lege rogato
Ipse etiam leges cupiunt vt iure regantur

Judicis auxiliū. ꝛc. q. d. Si ipa lex aliq̄n vel in aliquo tpe te dānauerit: fuge ad iudicē: et exora eū vt erga te ius legis tēperet Lex enī non est in se iniqua ꝫ videt dānare. q̄uis in se non dānet. sed iudex iniquus iniuste legē potest exercere. Lex aūt ꝓprie est ius scriptū: aciscens honestū: ꝓhibens ꝓtrariū [sub iniqua lege] nō dicit legē iniquā q̄ tū ad legē/sed q̄ tū ad iudicē. qr cōstitutuꝫ est q̄ si aliquis ꝓcutiat aliquē extra ciuitatē: magnā debet penā pati: si iuxta

maiorē.si in clauſtro:maximā.vñ monet catho filiū ſuū q̄ i tali casu exoret iu dicē.Ñq̄ lex ſignat vnū ſolū p̄ceptū.vñ. Lauerūt de lege lepre ⁊ zelotipie Ñq̄ dr̄ pctm̄ iiue ꝓcupiſciētia ꝓtra ſpm̄ vl̄ rationē.Ñq̄ dr̄ ratio.vñ apls Video legē aliā in mēbris meis.i.fomitē pcti:vel carnis cōcupiſcentiā repugnantē legi mentis mee.i.rōni.Ñq̄ notat iniquū iudiciū.Unde lege ſic[rogato auxiliū iudicis ſub iniqua lege].i.ſi iudex eſt cōtra te iuſte vic ei ⁊ rogā eū vt tēperet iudiciū ſuū:et recurrat ad iuſticiā.⁊c.Ipſe etiam leges cupiūt vt iure regantur.q̄ facte ſunt in ſe:vt rei per iniquos iudices ꝙuertātur.Uel alter et melius[rogato auxiliū iudicis].i.dei ſi tu es ſub iiqua lege.i. ſi carnis concupiſcentia vexat te vt leniat per gratiā ſuā[et ipſe leges].i.concupiſcentia et ratio[cupiunt vt iure regantur]q̄tuz in aia.vt iure.i. rigore rigor iuris non parcit vlli.Undeverſus ꝓdice ns tutus ſub iniqua legeſtatutus.Nam ſub iure regi placat omni tempore legi.⁊c.

Quod merito pateris patienter ferre memento
Cunq̄ reus tibi ſis:ipſum te iudice damna.

¶Documentū eſt vt ſcōm actū nobis penā inflictā aīo nō dedignāti :ſz patiēti et benigno ſuſtineam⁹ .Dicit ergo[memēto ferre].i.ſuſtinere[patiēter].id eſt cū patientia[q̄ pateris merito].i.penā quā meruiſti digne ſuſtine.Unde ouidi⁹ in epiſtolis.Leuiter ex merito q̄quid patiare ferendū ē.Cōtra Que venit indigne pena dolendavenit.vñ q̄dā.Non animo triſti fer penā quā meruiſti.Quā pateris digne penā patiare benigne.Et alibi.Aut ſi fortitervelis mores inquirere:nemo eſt.Qui ſe quod patitur cōmeruiſſe neget.[Cūq̄ reus tibi ſis.i.cū ſcias te eſſe reū in aliquo delicto[damna].i.dānabilem redde teip̄m.hoc eſt te iudice.i.per tuuz iudiciū.q.d.tibi ipſi eſto iudex. q⁹ q̄ ſe iudicat in p̄ſti non iudicabitur in futuro.vñ apoſtolus.Si iudicaremus noſmetipſos non vtiq̄ iudicaremur.Unde verſus.Omne tuum meritū ſemp̄ fer cōpatienter.Cūq̄ reus conſtes:non te ſine crimine monſtres.

Multa legas facito perlectis perlege multa:
Nam miranda canunt/ſed non credenda poete.

¶Hic actor'ad ſtudiū ⁊ ſapientie ꝓſcrutationē nos inuitat.Dicit ergo[facito vt legas multa].i.multas ſentētias ī libris cōtentas[plectis].i.mltis ſentētijs vl̄ ſcientijs in libris acq̄ſitis[plege mlta]vt ita poſſis veritatē dignoſcere vel diſcere.vñ.ſalomon.In luto quere argentū: in libris vero ſapientiam. Et inquibuſdā libris habeť[perlectis neglige multa].i. ſperne multa de his que leguntur.Boe.Sententias ſerua ſicut grana.perlectas proīce ſicut paleas.Non enī q̄ in his libris continentur oīa ſunt credenda. vnde ſubiungit [Nā miranda canunt/ſed nō credenda poete]id eſt res ad mirādas q̄ nō ſūt credende.vnde horatius.Aut prodeſſe volunt aut delectari poete. ſed nō credenda.quia miſtice intelligenda canunt.Cano/is.plures habet ſenſus Poeta dr̄ a poio/is.quod eſt fingo fingis.Unde poete.i. heretici qui nō inueniūt et fingunt noua facta et fallunt alios per prauam doctrinam: et talibus non eſt credendum.Alij verſus.Facvt multa legas:et ibidem ſedule legas.Sed nec vera petas fari:ſed mirari poetas.⁊c.

Inter conuiuas fac ſis ſermone modeſtus

Ne dicare loquax dum vis vrbanus haberi.

¶ Dicvocet euitare garrulitatē in quuiolo. Cōuius est ille q̄ facit cōuiuiū: ⁊ q̄ est iuitat⁹ ad quiuiū. Et declinat hic ⁊ hec cōuiua. vñ Inter cōuiuas fac sis sermōe modest⁹. i. iponēdo ori tuo. custodiā. vñ dō Pōne ori meo dñe custodi ⁊c. Et salomō: Si custodia custodi cor tuū ⁊ remoue os prauū: ⁊ detrahentia labia sint procul a te vel aliter. Fac i. caueas tibi a nimia garrulitate ⁊ potatione. vñ hor. Quid nō ebrietas dcuitat apta recludit Itē fe. ūdi calices quē nō fecere disertū [modest⁹] qz in multiloquio non deest pctm. vñ attēdit sapiens. dd /quō/qn/loquat. Profert insipiens subito quicqd meditat. Preceptū est vt inter quiuantes modestiā habeam⁹ ⁊ teneam⁹. vñ supra [Pauca i cōuiuio loquere. Dicit ergo [fac vt sis modest⁹. i. quiet⁹ ⁊ tēperat⁹] inter quiuas. i. discūbentes [ne dicare loquax]. i. litigiosus ⁊ garrulus. Loquax ppie dr garrulus / eloquēs vero dr facūdus. et discretus siue peritus. vñ quidam. Non vadit peritū q̄ vult audire peritū. i. doctū et discretū [dū vis haberi]. i. dici [vrbanus]. i. sapiēs vel facetus. Vrbanus dr ab vrbe qz qui in vrbe conuersantur faceti sunt [Ne dicare loquax. vnde. Inspice principiū / mediū quoq; cō spice finē. s. verbi: vt possis melius premeditata loqui. Et alibi dr. Qui bene vult fari: bene debet premeditari. Versus. Dū cōuiuaris, videas ne multum loquaris. Distat ab vrbanis vir garrulitatis inanis.

Coniugis irate noli tu verba timere
Nam lachrimis struit insidias dum femina ploret

¶ Hic docet nos actor ne linguis siue litib⁹ mulierū moueamur. s. ptra suos qz dr supra [Sepe etenī mulier quē nimiū diligit odit] Noli ergo timere vt iō eiicias seruū de domo tua vl [noli timere ẋba coniugis irate cōtra te] si sp facias voluntatē tuā. ⁊ sicut dūs presis domui tue ⁊ disponas: ⁊ nō des ei potestatem sup te in vita tua. nā debet esse sub potestate tua Mulier si primatū habeat erit cōtraria viro suo. De modo et manerie mulieris ita dicit q̄dā sapiens. Mulier in cultu pōmptuosa est in domesticis, grauiter īpetuosa / foras ispectari / intus teneri / vulgi fauorē: damnosa libertate mercat. Mulier absente viro q̄rit iubeat queritur quid liceat: in explendas voluptates tota despumat Cū igitur talis sit mulier: maritus si sit sapiēs ponat ori suo frenū: vt nō eū oporteat timere quin de ea faciat voluntatē suā si male se habeat. qz dicit salomō. Non est caput super caput serpētis: nec malicia sup maliciā mulieris. Alibi dr. Mulier oīs aut est stulta / aut insensata / aut magniloqua / aut superba. vñ q̄dam. Oēs īmunde mulieres sunt reor. vñ secōm phm Mulier est insatiabilis bestia ⁊ detestabilis viri confusio / dānū amabile / amor odibilis / origo litis / fomes mendacij / continua sollitudo / dom⁹ tēpestatis / castitatis īpedimētū / viri nau fragiū / hostis īsatiabilis / humanū mālpiū / indeficiēs pugna. nā lachrymis struit. ⁊c. Ouidius. Actu nec voces crede. Quid enī fallacius illis? Idē. Ut flerent oculos erudiere suos [nam struit insidias]. i. parat [lachrymis]. i. per lachrymas [insidias]. i. deceptiones dum ploret. Vers⁹. Femina fallere falsa dicere quando cauebit. Secana piscib⁹ et mare fluctib⁹ ante carebit Itē Vento quid leuius puluis quid puluere? fama quid fama? mulier. quid muliere? nichil. Mulier sic describitur. ab ysidoro. Mulier ē amicicie īimica dulcis calamitas / domesticum periculum / malum necessarium detestabile documentum / bono colore depicta / oñe facinus cōmouens. Versus. Nil tibi cū

retur si ꝑiugis irate mouetur. Femina dum plorat tunc fallere q̃uẽq̃ laborat

Utere quesitis:sed nevidearis abuti
Qui sua cũsumunt/cum deest aliena sequuntur.

¶ Ad expẽsax modestiã inuitat nos actor dicẽs. Non expẽdas res tuas in prauos vs̃:qr iubiũgit[Utere q̃sitis].i.reb⁹ quas acq̃siuisti viliter potiaris [ʒ ne videaris abuti].i. male vti vel ꝑtra suũ vti.ꝛ hoc est luxuriari ꝛ ꝓdige expẽdere:qr illi q̃ ꝑsumũt[res suas].i.dilapidãt sr̃ filue ꝛ ꝓdigalr̃ dcuorat.ꝛ cũ ita ꝑsũpserint res suas aliena sequũtur.i.rebus alioꝝ vtũtur cũ deficiũt ea q̃ habuerũt de patrimonio.vel q̃ expẽderũt de ꝓprio:ꝛ hoc malũ est. ℣. Si tibi sit vsus rerũ:ne fiat abusus. Qui sua demergunt post hoc extranea pergũt.

Fac tibi ꝓponas mortem non esse timendam
Que bona si non est:finis tamen illa malorum est.

¶ Hic docet nos actor vt mortis aduẽtũ sine timore expectem⁹. Dicit enĩ q̃ semp bonũ est meditari vt aĩo leto possis relinq̃re vitã. Qñ viuere nõ valeat q̃ mori nõ vult.vita eĩ cũ expectatiõe mortis data est. Dicit ergo[fac vt ꝓponas morẽ non esse timendã]quocũq̃ mõ accidat vr̃ egritudine vel alio casu eminente. Mors est finis oĩum rerũ et cõis qualitas:vr̃ quali naturalis[q̃ bona].i.que mors[si]ꝓ q̃uis:q̃uis non est bona et suauis.i. q̃uis non putetur esse bona/ab hoĩbus:qr minime placet eis[tñ est finis malox].i. miseriarus et laborꝝ terminatio. Vita enĩ termĩata omia finiũtur:et malox hoĩz malicia supple.qr ipsa imponit finem malicie ĩiquox ĩ hoc solũ bona est[sic]:nõ ꝓponas mortem non esse timendã].i.iis ĩ tali statu q̃ aduẽtuz mortis nõ timeas: sed sis paratus iudiciũ dñi suscipere:qr qui bene viuit male nõ morit. vnde apostolus. Cupio dissolui ꝛ esse cũ xp̃o.ꝛc. Stultũ est timere qđ impossibile est euitare:ꝛ ideo fac tibi muniendo te virtute q̃ dr̃ securitas q̃ describit sic Securitas est virtus per quã homo pericula ineuitabilia nõ verek:cui⁹ cõsilium est cõtra aspera fortune dare solaciũ.vñ seneca. Per hancvirtutẽ effugit timor mortis.vñ q̃ morieris hoc est natura hominis:nõ pena. vñ hac cõditiõe ĩtraui vt exirẽ. Gentiũ lex est ꝓprie qđ acceperis redde. ꝑegrinatio est vita.Cũ multũ ambulaueris redeundũ est. vñ stultũ.ꝛc.finis tñ illa malorũ miseriarũ[vr̃ malox.s.hoĩm.qr mors ĩponit finẽ malicie hoĩm.mali aũt moriunt in corpe ꝛ aĩa boni viuũt in eternũ et dicit finis.qr opinio quorũdã erat q̃ aĩa cũ corpore moreret.dr̃ enĩ mors vltĩa linea rerũ. ℣ꝝ. Rate timere mori pene fortitudine:noli. Que bona si nõ sit tñ hec mala nostra resoluit.

Uxoris linguam si frugi est ferre memento
Hamq̃ malum est nil velle pati:nec posse tacere

¶ Hic precepit actor vt aliqñ garrulitatẽ mulierũ patiamur. si tñ aliqñ vtilitatẽ videam⁹ euenire:ꝛ hic docet vxori credere si aliq̃d dicat qđ sit vtile qr nõ est bonũ semp eã despicere. Dicit ergo[memento ferre].i. pati linguã vxoris tue.i.garrulitatẽ[si est frugi].i.vtilis.ꝛest frugi nomẽ indeclinabile oĩs gñis et significat idẽ qđ vtilis. Dicit ergo q̃ feras illã[nãq̃ malũ est nil velle pati].i.non habere voluntatẽ patiendi aliquid[nec posse tacere].i. si te arguat ꝓpter vtilitatẽ tuam. Hic enĩ notat duplex cautela.s.q̃ debes pati linguam vxoris tue si vtilis est.ꝛ si non est vtilis:non debes pati.et hoc est malũ. Di-

ett ergo. Namq malum ẽſt nec velle pati linguam vxoris ſi eſt vtilis. t malã
eſt illa. n pati rationẽ ſi non eſt vtilis, vnde. Vxoris linguam ſi prodeſt. cur
egolinquam. Nam pati nelcit vir ſtultus nec reticeſcit.

Dilige non egra charos pietate parentes
Nec matrem offendas: dum vis bonus eſſe parenti.

¶ Hoc p̃ceptũ ꝓſonat p̃cepto dato in ꝓlogo. ſ. Parẽtes ama. iuxta illũ. Ho
nora patrẽ et matrẽ vt tis lõgeuꝰ ſup terra. qz q male dixerit pri vl mri mor
te moriet ¶ Lõ. ſic [Dilige nõ egra]. i. nõ ficta ſed ſtabili t firma pietate. i. to
to aĩ affectu [parentes tuos charos]. i. dilectos. ſ. patrẽ et matrẽ q ꝓprie dicũ
tur parẽtes: qz vterq; eſt cauſa partus: nec offẽdas matrẽ tuã carnalẽ. id ẽ in
nullo ledas t ſcãdalizes [dũvis bonus eſſe parẽti]. i. pri tuo. i. dũ vis placere
t eẽ amabilis pri tuo et matri tue. Alr ꝛc põt legi t itelligi de pre altiſſimo
et imortali. i. xpo: t de matre. i. ſctã eccleſia: t ꝓpetẽter. t ſic lege. Dilige parẽ
tes tuos. i. xpm et eccliam: qbꝰ debeẽ amor/timor/et reuerentia. nõ egra pie
tate/imo ex toto corde tuo et ex tota aĩa tua: et pluſq; teipz: nec offendas ma
trẽ. ſcz ſctãz eccleſiã per delictum tuũ: dũ vis bonus eſſe parenti. id eſt dũ deſi
deras chriſto complacere. vñ verſus. Eſto pius vere ſup his qui te genuere.
Nec ſpernas matrem niſi vis offendere patrem.

Securam quicunq; cupis deducere vitam
Nec vitiis herere animũ: que moribus obſũt

¶ Hic incipit quarta t vltĩa diſtinctio huius libri: in cuius principio monet
actor lectorẽ: vt ſi velit ſecurã vitam ducere et honeſtam: audiat precepta tua
et legat t relegat: qz qlibet clipeo virtutis munitus cuilibet aduerſitati ſecu=
rus poterit obuiare ad modũ boni viri. Sed qz nullus in aduerſitatibꝰ et ꝓ=
celloſis animi tẽpeſtatibꝰ ſine fortitudine põt obuiare: querẽda et appetẽda
eſt fortitudo per quã prudẽtia quaſi forti clipeo premunita poſſit reſiſtere ad
uerſitati: et ipſam equo aĩo tolerare. Unde cum iſta virtus ita ſit ꝙ pericula
contẽni faciat: difficilia aggredi et cõſummari conſulat/fortia roboret/robo=
rata/confirmet/et confirmata perpetuet: inhoneſtum erit ſi tanta et tam nobi
lis virtus ad palatum humani cordis inſociata incedat. Ducat ergo fortitu=
do tres puellas ſecum: quibus auxiliantibus t mandatum facientibus offi=
cium ſuum poſſit ducere ad effectum. Prima ergo puella vocatur fiducia q̃
aſſidet in primo. Secunda conſtantia: que cooperatur cum ea in medio. Ter
cia magnificentiaque cooperata cũ ea roborat t ꝓfirmat. Quicunq; ergo in
principio boni operis fortitudinẽ habeat. hanc puellã aſſociet videlicet fidu=
ciam. qz fiducia eſt virtus difficilium. ſpontanea et rationalis aggreſſio t ſic
incipiat. Qui vero poſt medium boni operis bonum voluerit perficere am=
plectatur ſecundam puellam. ſ. conſtantiam. Et eſt conſtantia virtus operi
incepto inſtans propoſitum non relinquens. et ſic homo in medio operatur.
Si vero hõ inchoata et iã pfecta voluerit ꝓſũmare: ãplectat terciã puellã ſcz
magnificẽtiã: qz magnificẽtia eſt difficiliũ t platorũ cõſũmatio. Quicũq; er=
go cupit ducere vitã ſecurã ſic incipiat: t inceptũ opus pſeuerando pducat ad
effectũ. Dicit ergo [Securã qcũq; cupis] ꝛc. i. deſideras [reducẽ]. i. de ſurſuz
ducere vel continuo ducere: vl pfecte ducere [ſecurã vitã]. i. ſeorſũ a cura et ſi=
ne ſollicitudine. i. quietam t tranquillã. vl [ſecurã]. i. ſine timore temporaliũ

vel[securā] .i. sine macula vicioꝝ.i. vitā mundam et honestaꝫ. Nō pōt enī viuere secure: q̄ vicio est īuolut⁹[nec] pro ꝛ nō ꝛ[vicijs aīm nō herere].i. ꝓiūgi et copulari vicijs .s. nullaten⁹ desiderās aīm totīvicijs adherere[que morib⁹ obsūt]q̄.i. vicia obsūt.i. officiūt vl nocēt: morib⁹ bonis.i. ꝟtutib⁹ vl obsūt.i. cō traria sunt morib⁹: q̄.s. mores multotiens ꝓpter vicia corrūpunt. vnde ꝟsus. Vitā securā q̄ vis deducere purā. Et q̄ si scieris te moribus addere ārīs.

Hec precepta tibi semper relegenda memento
Inuenies aliquid quod te vitare magistro.

¶ Ar meōria hoīs fragilis ē: ꝛ rep turbine nō audita semel sufficit retinere. vñ. Lectio lecta semel decies repetita placebit. ꝛc ¶ Cō. Memēto hec p̄cepta itep ꝛ itepeē legēda tibi.i. a te[ip].i. assidue: ita ꝙ sepe legas illa. inuenies ali q̄d ī p̄ceptis meis. qō. s. quā rē[magr̄o].i. doceo ꝛ moneo te vitare. Et declia magistro/as. vel inuenies aliq̄d qō docet supple vitare. i. ꝓtēnere ꝛ vilipēdere magistro. i. exīte magistro. ꝛ hoc tuo magistro exīte iudice. vel inuenies aliq̄d qō te vitare magr̄o. i. doceo te ꝙ vites: ꝛ me magistro exīte qō bonum est vitare. vel te vita q̄ per te potes cognoscere multa: licet illud nō expresserim tamē ex dictis meis plura potes euitare. versus. Corde sub attēto mea ponere verba memento. In quibus cognoscas que crimina linquere poscas.

Despice diuicias si vis animo esse beatus
Quas qui suscipiunt: mendicant semper auari.

¶ Hic ponit actor primū preceptū per qō ad rep tpaliū despectū nos inuitat Dicit ergo O tu lector[despice].i. vilipēde diuitias: vt potius tibi subijciant ꝙ tu illis. iuxta illō horatij Et michi res nō me reb⁹ subijcere conor[despice] inꝙ[si vis aīo eē beat⁹].i. si placidū ꝛ tranqllū desideras habere aīz tuū ꝛ sīs curis. Diuitie ei nō inferūt beatitudinē: sz potius inferūt curas ac sollitudinē ¶ Quas]diuitias[illi q̄ suscipiūt].i. sup. se cursum aspiciunt id est venerantur et amant. Suscipere ponitur ꝓ venerari. sicut despicere ꝓ contēnere. qui inꝙ tales sunt[mēdicāt semp].i. egestate afficiūtur[auari) ꝛ. cupidi. vñ illud. Cre scit amor nūmi q̄tū pecunia crescit. Et ouidi⁹ Creuerūt ꝛ opes opum furiosa libido. Et cū possideant: plurima plura petūt vel suscipiunt id est coadiunant: qui portant totam curam sub eis imponendā. Dicit boetius Si diuitie aliq̄d boni propīe in se haberent naturaliter in se nunq̄ contingerent vel euenirēt. Dicit ergo sic. Despice diuitias si vis esse securus in animo tuo et tranquillā vitam ducere. Qui enim diuites volunt fieri in hoc seculo: incidunt in sollici tudinem et in laqueum dyaboli. Unde augustinus. Qui terrenas sitit vel cu pit diuitias: eternis abrenunciat. Unde. Diues diuitias non congregat absq̄ labore. Nec tenet absq̄ metu: nō desinit absq̄ dolore. Alibi dr. Diuitie sūt re rū grata ꝯgregatio/curaruꝫ minister/siue fortuna immoderata/auri pondus sollicitudo anxia/ delectatio iocūda/ꝛ incōmoda/insatiabilis, inuidia/inuisa concupiscentia/res immoderate desiderata/inexplicabile desiderium. Quas qui suscipiunt mendicāt semper auari. auarus non implebitur pecunia. quia auari nichil volunt expendere: sed ab alijs exigunt. Auari dico: quia domi nus aliquibus dedit diuitias et alijs non. vt sic probet patientiam pauperuꝫ et dispensationem diuitum. ꝛc. vnde versus. Despice ditari si vis in mēte beati. Dives marcescit quanto plus copia crescit.

Commoda nature nullo tibi tempore deerunt
Si contentus eo fueris quod postulat vsus.

¶ Hic latenter inuitat nos actor ad sobrietatem et modestiam. Dicit ergo. [commoda nature].i. vtilitas.s.ea que necessaria sunt et hūane nutriture tuf ficiunt[deerunt tibi nullo tempore si contentus fueris eo quodvs' postulat) id est exposcit.. Seneca. Probabile est q̄ natura deliderat et expoicit ad na turaz,quod satis est hūc ꝓtra sitim quēlibet potū/contra famē quēlibz cibū contra frigus quodlibet postulat vestimentu.m. vnde thobias. Non reruz cu mulus sed sufficientia ditat. Si tibi sufficiant paucula diues eris. vnde ieñ. Nex autem illa ministrat:non esurire aut algere. vel. Con.moda nature.id ē virtutes que naturaliter insunt anime non deerūt. vñ Seneca. Nulli p̄clausa est virtus:omnibus patet/non querit domū nec censū:nudo hoī apparet. Vñ versus. Qui non curaret plus q̄ natura rogaret. Diues sic esset:q̄ res nulla sibi deesset. vnde alibi. Pauper enī non est rerū cui sufficit vius. Cui satis est quod habet:satis illum constat habere.

Cum sis incautus nec rem ratione gubernes
Noli fortunā que non est dicere cecam

¶ Preceptū est ne fortune iputem⁹ q̄ō fatuitati nr̄e iputādū est ꝛ negligētie ꝛ iprouidētie nostre. Dicit ergo. [Cū sis incautus].i. iprouisus sine prudētia mīta expendēdo inutiliter: ꝛ indiscrete. et hoc est quod subiungit[nec guber nes rē].i. possessionē tuā[ratione).i. per rationē:immo irrōnabiliter expēdē do incidis in aduersitatē:cū ita sit[noli fortunā cecā).i. fortune crimen īpone re:q̄ nō est ceca:q̄uis depingitur ceca.s.dando bonis mala/malis autem bo na. vel cum sis incaut⁹.i. tibi non precauens:q̄ō supponit nec gubernes.i. nō disponas[rem).i. statum rerum tuaruz ratione/ prout ratio exigit:immo per insipientiam tuam res tuas amittis:noli fortunam que non est dicere cecam .i. contrariam ꝛ peruersam q̄ nō est. quia nichil est q̄ō de fortuna estimatur et asseritur. Dicitur enīz. Absit a mentibus fidelīū vt fortuna aliquid esse creda tur. Re vera non est ceca fortuna q̄uis ceca depingitur. vnde. Motus fortūe variatur ymagine lune. Crescit et decrescit in eodem sistere nescit. Dicit ergo cum sis incautus. ꝛc. Vnde versus. Si male res seruas si perdis rursus acer uas. Fortune veras nequeas asserre querelas.

Dilige denarium:sed parce dilige formā
Quē nemo sanctus nec honestus captat habere

¶ Hic inuitamur ꝛt ad vsū vite nō ad auaricie pabulū tp̄alia acq̄ram⁹. iuxta illō. Ad vsū nō auaricie pabula ꝓfert opes. dicit ergo[Dilige denariū].i. vsū denarij vt ea q̄ tibi necessaria fuerint inde emas. iuxta illud horatij i sm̄oib⁹ Nescit q̄d valeat nūm⁹ q̄d p̄beat vsū Panis emak olus. ꝛc. In hoc positum⁹ ausros dignoscere:q̄ pri⁹ expendūt nūmos puos et curuatos q̄ magnos et bonos[sz dilige ꝑce].i. parū[formā].i. ꝓpositiōez vl̄ expositōez denarij ispici endo ꝛ venerando cā. ꝛ quē denariū vl̄ quā formā.i. formosā monetā:nemo sā ctus.i. null⁹ sctūs.i. ꝑfect⁹ nec honest⁹.i. prudēs:captat habere ad hoc vt ser uet illū.:sz ad hoc vt expendat. Sctī enim et boni viri ꝛ religiosi volūt dena= rium non ad cumulū faciendū:sz ad vsū vite et ad erogandū paupib⁹ Formā

denarij diligit ille q nūmos cōgregatos custodit. illos nen audēs vtiq; exp dere: qđ est auarū. vñ ho. Modis ꝓgestis vndiq; saccis: ⁊ tanq; sacris: aut tan q; pictis gaudere tabulis. Dicit ergo [dilige denariuz]. i. vsū denarij: vt inde emas necessaria [sed parce dilige formā]. ꝓpositionē denarij: ⁊ pulchritudinē monete nō diligas inspiciendo ⁊ venerādo ⁊ nō expēdēdo. Multi enī cōpositores denariox aspiciēdo ⁊ non expendēdo denarios ꝓgregāt. ⁊ cōgregatos custodiunt: et q̄si sacrosctñ venerant. Ūñ de his ꝓgregationib⁹ pecunie scriptū est. Argentū et aurū nō valebit liberare eos in die iudicii. vñ. Cuz forma hoim fragilis est q̄ tū succedit ad annos nit minor. ⁊c. Si ergo forma hūana nō debet appreciari: multo min⁹ forma denarij. vt formā. i. rotūditatē denarij que signat vt sis ꝑfect⁹ in moribus. qz rotūditas signat perfectionē. Denarius dr ꝓprie scrupul⁹ pōderis: sz mō i vsu accipit ꝓ cōmuni moneta currente de vno ad alium. Ūñ. Pro specie nullum: sed pro re dilige nummum. Quē nec adamauit sanctus nec honestus amauit.

Cum fueris locuplex corpus curare memento
Eger dues habet nūmos: seo non habet seipsum.

¶ Hic vocet actor ne ꝓpter auaricia curā corporis dimittamus. Dicit ergo. [Cū fueris locuplex]. i. dines plenos habēs loculos denarijs: sicut hñt diuites loculi enī dicūtur sacculi in quib⁹ denarij reponūtur. Unde locuplex q̄si loculis plenus. vel locuplex. i. habēs loca plena siue horrea/agros/villas/⁊ huiusmodi Unde cum ita sis: memento curare corpus/ne iis sicut diues eger qui nichil vult expēdere: vnde cito moritur. quia [eger dues habet nūmos] i archa sua [sed nō habet seipsū]. i. sanitatē corporis. Et nota q̄ habere vel haberi dicitur multis modis Queda habēt aliquid in se: sed non ad se: nec de se vt doliū qđ habet vinū in se et cōtinet: sed non habet ad se: qnia non habet ꝓ applicationē. nec de se: qz non est pars eius. Quida habent in se ⁊ ad se: sed non de se: vt iste habet culpā in se ⁊ ad se: qz hz applicationē: sz nō de se. qz nō est pars eius. Itē quida habēt in se/ad se ⁊ de se. vt xp̄us habuit corp⁹ ⁊ aiaz in se: qz in eo fuerunt/ad se: per applicationē. de se: qz fuerūt partes eius. Itez quida habēt aliqd nō i se nec de se nec ad se: sz iuxta se. sicut eger dues habet nūmos nō in se. sz iuxta se in archa. nec ad se scz advtilitatem sui sed ad damnuz. nec de se: qz non partes eius sunt. Itē quida nō habēt se: sed aliquid contra se: vt eger dues non habet se quia non habet sanitatez. sed habet nūmos qui sunt contra se. i. damnū corporis et anime sue. Habere enī notat possessionem et applicationem. vt iste habet hastam in manu. Inherentiam rei: vt hic Habe charitatem et fac quod vis. Unionē vt xp̄us habuit aiam. Existentiā vt hic. Nichil habet patrē quod ipse non sit. Usum vel cohabitationem: vt iste habet vxorē. i. ea vtitur. Dicit ergo [Cuz fueris locuplex). i. dues memento curare corpus tuū. i. procurare corpus tuum. s. ad seruandum sanitatē vel salutē. et hoc est melius. vt sis sanus et lāguorem possis euadere. quia eger dues habet nūmos: sz nō hz seipsum. s. suiipsi⁹ sanitatē. Uel sic. Dues eger. i. curis aggrauat⁹ et rebus acquirendis habet nūmos: sed non habet seipsum quia seipz cruciat cogitando de pecunia habēda. vel non habet seipz. i. potestatem sui. qz non est cōpos suiipsius: immo pecunie sue deditus est. Dicitur enim. Maledictus sit homo qui non possidet se: vel qui non habet seipsum. i. semet non vehementibus periculis. ⁊c. Unde versus. Cū locuplex fueris corpus curare doceris. Se male custodit dues quem copia ledit.

Verbera cum tuleris discens aliquãdo magistri
Fer patris imperium cum verbis exit in iram

¶ Hic docet nos actor obedire ꝑceptis magistri nostri et ꝑceptis pris dicẽs [Cũ tu discẽs aliqñ tuleris].i.pas' fueris verbera magri [fer pris. ꝛc). q.d. cũ obedias magistro q̃ q̃si alien' est: multo magis debes obedire patri tuo [cuius verbis exit in ira.i. cũ irat' te increpat. vel pris. s. magistri. qz sicut pr̃ carnalis generat corp', ita magister regenerat corp' reformãdo doctrinã. vñ qdaz Si tu doctoris mãdata feras gñis Sic debes ipiũ tã bñfacere piũ. Fert patiẽs dicit/ꝓfert/portat/cupit/aufert. Cõtinet hic agit: nec tibi ferre notat. Dicit ergo [Verbera cũ tuleris] ꝙ locũ a maiori oñdit q ꝑris debem' tollerare castigationẽ. vñ [cũ disces). i. cũ disciplinã capiẽs [tuleris].i. pas' fueris [aliqñ ꝟbera magri]. q.d. cũ ita sit q tu obedias magro. multo magis debes obedire pri tuo vñ dicit fer. i. sustine imperiũ pris tui. qz multo meli' debes obedire pri tuo vt̃ iperiũ pris. i. ꝑceptũ. Triplex est pr̃. s. pr̃ spũalis/ iformatiu'/ z generatiu'. Versus. Si fers doctorẽ discẽdi ꝓpter amorẽ. Fer non delyre patrẽ dũ subiacet ire. vel sic. Tu reprehendentem debes tolerare parentem.

Res age que prosunt rursus vitare memento
In quibus error ineſt: nec spes est certa laboris.

¶ Preceptũ est vt in reb' vtilib' laborẽ nostrũ ponam': vt res iutiles cuitem'. Res ibi large accipit qz quidqd est dr̃ res. vñ augu. Rerũ alie sũt quib' fruendũ est, alie qb' vtẽdũ est. Quoꝝ res significat rẽ incorporeã/ qñoꝝ idẽ est ꝙ ꝟitas. vñ nõ est ita in re. i. in ꝟitate. qñoꝝ significat coitũ: vt iste habuit rem cum illa. Quoꝝ idẽ est ꝙ ꝓpositũ. vt hoc facit ad rẽ. i. ad ꝓpositũ. Quoꝝ idez est ꝙ possessio. vt iste abstulit michi res meas. i. possessiones meas. Quoꝝ idẽ est ꝙ persona. vt in decreto. res que culparet. i. ꝑsona. ꝛc. Res idem est ꝙ vtilitas. vñ in horatio. Gaudeat aut doleat cupiat metuatq: qd ad rẽ. i. ad vtilitatem. Itẽ significat effectũ. vñ ouidi'. Ex re nomen habet. i. ex effectu. Et idẽ est ꝙ figmentum. vnde chimera est res. i. figmentum. Et idez est ꝙ causa: vt hic. Frasci abs re nolit. i. sine causa. q.d. dilige ꝓximum tuũ. et hoc erit ad ꝑfectuz. ne videas ea in quibus error ineſt. ꝛc. i. ex quibus laboribus non potes fructũ habere sed damnum: vt furtum et hmõi generale preceptũ est. Dicit ergo [Age res]. i. agere intende res [que prosunt]. i. que prosecture sunt [rurs' dico tibi vitare memento res in quibus error. i. potius damnũ ꝙ vtilitas [nec spes est certa laboris]. i. a qbus fructum laboris non speras habere. vnde in alexandro. Cum labor et merces equali lance coherent. Tunc labor est vulcis. z. Gerius. Res adiutrices age virtutisq; datrices. Sed dubitatiuas fugite nimiumq; nociuas. ꝛc.

Quod donare potes gratis concede roganti
Nam recte feciſſe bonis in parte lucrosum est

¶ Ut largiendi beniuolẽtiã et hylaritatẽ habeam' nos ĩuitat actor iuxta senecã q̃ ait. Jocunda sunt beneficia que manu leui placidaq; fronte tribuuntur. ꝛc. Dicit ergo [Quod donare potes. ꝛc) In his ꝟsib' pñt notari septẽ Primo persona illius q̃ dat. Scõo res q̃ dat. Tercio de quo datur. Quarto. possibilitas dantis. Quinto qualiter sit dandũ. Sexto cui sit dandum Septimo

quare sit dandū. Primo aūt videndū est q̄d sit donū vel datū. Sciēdum est ꝙ donū vel datū idē sūt largo sūpto vocabulo et oīne illud qō potest dari Item donū vel datū q̄nq; diuersa significāt Datū enī restringit ad naturalia. i. ad memoriā et ad itellectū et ad rationē. donū vero ad gratuita. vñ iacob⁹. Oīne datū optimū. i. oīne bonū naturale: ⁊ oē donū pfectū. i. oīne bonū gratuitū. scz virtutes ad sensū. ⁊c. Item differūt. q̄ donū significat ipam rē datū vero vsū rei. Vñ dr̄ q̄ spūs fuit donū sctis ab eterno. i. donabile. ⁊ tūc notat aptionem. Datū vero in tpe. ⁊ tūc significat vsū rei. Vñ viso q̄d sit donū ⁊ datū redeūdū est ad supra dicta septē q̄ possūt notari in precedentibus. Primo notatur psona dantis: vbi dr̄ cōcede roganti. i. da. Secō quid potest dari notat vbi dicit. quod donare. Tercio de quo dare debem⁹. vñ dicit. Justinia. Hoc solum possumus dare qō de iure possidem⁹. Quartū possibilitas dantis. qō notat in hoc verbo potes. q̄ ille qui dat debet sibi cauere q̄ donū non sit minus sua facultate. Quintū est q̄ in dono dz esse modus dandi: quod notatur vbi dicit gratis: q̄ gratis dandū est et sine dilatione. vñ seneca. Ingratū est donū siue bñficiū qō inter manus dātis diu hesit. ⁊c. Sextum est q̄ debem⁹ videre cui donem⁹ / ⁊ non ingrato sicut ioculatori et meretrici. vñ supra dr̄. Cui desvide to quod notat vbi dicit roganti supple grato et necesse hñti: et nō cupido nec ambitioso: Septimū est quare dare debem⁹. s. ꝓpter quā causaz. nam ex p̄cepto tenemur. vñ illud. Omni petenti te tribue. Vel q̄ amicos inde lucremur quod notatur vbi dicit. Nā recte fecisse bonis in parte lucrosū est. vnde. Denigrat meritū dantis mora: sed data statim Munera plus laudis plusq; fauoris habent. Alibi. Dandi tolle moras: dando cito mun⁹ honoras. ⁊c. Vel rogāti. i. supplicāti in hoc q̄ sumas ei rationē quod potes donare: q̄ debes. naz lucrosū est fecisse recte bonis. Dicit ergo. Concede alicui roganti gratꝭ. i. spōtanea voluntate: vel sine remuneratione et non vnde. q̄ preciū quod donum sequitur. Unde versꝰ. De re que venit gratia nulla venit Et illō Gratia nulla datur si munere munus ematur [Nam recte fecisse bonis] benefacere nō omnibus est lucrosum in parte. q. d. qui recte facit bonis: lucrum inde sibi acquirit Vel sic. nam recte fecisse bonis. i. prodesse bonis tantum in parte [est lucrosum]. q. d. non omne lucrum est quod fit parte. vnde in euangelio. Gratis accepistis: gratis date. ⁊c. Unde versus. Quod vis donare gratis nolo denegare. Nam bene facta dari bonus imputat esse lucrari.

Quod tibi suspectum est confestim discute quid sit Namq; solent primo que sunt neglecta nocere

¶ Preceptum est vt dubia et suspecta nobis inuestigemus: ne nobis inferāt nocumentū. Dicit ergo [Quod tibi suspectum est]. id est dubium et incertum discute. id est inquire et inuestiga [confestim] id est statim. [quid sit). id ē q̄d sequi potest inde. [Namq; solent nocere]. id est nocumentū inferre [que primo sunt neglecta] et minime preuidentur: quia si preuiderentur non nocerent alicui. Omne ergo ignotuz debemus inuestigare ne noceat nobis. vñ iob. Rem quam nesciebam libenter inuestigabā [Vel discute). q. d. totum deliberando inquirendo cuius vtilitatis sit opus quod vis aggredi. Nam si fueris in electiōe duorum quorum vnū est melius altero / ⁊ eligas tibi peius: postea dimisso meliori nocebit tibi [Namq; ea que sunt neglecta primo solent nocere]. vnde ex minima scintilla magnus nascitur ignis. Et Ouidius. Principijs obsta. ⁊c.

Uersus. Inuestigetur res que suspecta videtur. Nam solet vere res discussa nocere. Et alibi dicitur. Et neglecta solent incendia sumere vires. ⁊c.

Cum te detineat veneris damnosa voluptas
Indulgere gule noli: que ventris amica est.

¶Hic doceat nos actor remediū ꝓtra carnis petulātiā. De luxuria satis dictū est supi⁹. Ubi dr[Luxuriā fugito. vñ ad pñs pretermitto de illa. Sz qr actor lectorem inuitat in loco isto ad abstinentiā gule: videndū est qd abstinentia sit. Abstinentia enī est virt⁹ statutū prandendi terminum non preueniendi. Sic virt⁹ impedit primo horā prandendi debitā preueniēdo Scdo impedit querendo cibos nimis delicatos. vñ Horati⁹ Holcēda est mensura sui spectādaq rebus. Tercio impedit nimio apparatu cibariox. qñ his nimia opera datur. Uñ ho. Rā ꝓdiga res est. Luxuries nunq paruo cōtenta paratu. Et qsitorū terra pelagoq ciboꝝ. Ambitiosa fames et late glia mense. Discite q paruo liceat deducere vitā: et q natura petat. ⁊c. Quarto impedit nimio appetitu in edendo et mensurā sufficiētis refectionis trāscendendo ⁊ ebrietati vocando: qō est maximū pctm. qr qñ venter immoderate reficit: genitalia in libidinem puocant: et in cōtumelia excitantur. qr venter et genitalia sunt vicini. Et iō dicit voluptas: Est enī voluptas quedā lubrica suauitate ⁊ illicita fide mētis inclinatio. [dānosa]. i. dānū tibi inferens. qr aiaz denigrat/ bursā euacuat/ hominē diffamat/ corpus debilitat et eneruat [Indulgere gule noli]. i. consentire vel insistere. ⁊c. vñ Grego. Noli esse similis illis quox deus venter est. vñ. Uenter obest burse vacuū dū non patitur se. Uel aliter Cum voluptas veneris]. i. libidinis [dānosa]. i. damnū tibi inferens. qr aiam vel hoiem. ⁊c. [noli indulgere]. i. consentire gule. i. crapule. qr sine cerere ⁊ baccho frigescit venus. ⁊⁹. Luxuriat raro non bene pasta caro. Tho. Virt⁹ sobrietas dat grata remedia luxus. Qr. s. libido vel gula est amica ventris. Genitalia enī ⁊ venter sunt vicini. vñ illud. Uenter saginatus de facili spumat in luxuriā vel in libidinē. vñ tho. Uentre saginato veneris suspirat ad vsū. Ventris amica caro carnea membra petēs. Libido sic describit. Libido est humiliū vel vilium et turpium membro⁹um et indebito ordine prouenies appetitus. Amor ꝓ luxu describitur sic. Amor est quedam mentis infamia: quevagum animū fert per inania sitit delicias et bibit tristia. crebris doloribus permiscens gaudia. Uersus. Quem nimium tangit venus et quem fortiter angit. Nec credas vē tri: quod vult gula cuncta volenti. Et ven⁹ dicitur a veneror/ veneraris. quia solet venerari in pluribus locis. vel dicitur a vena. quia venit per venas.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere
Unum precipio hominem plus esse timendum

¶Hic doceat nos actor pre cunctis animātib⁹ ✳ sutijs humanā versutiā magis esse timendā. Dicit ergo. Cū tu ꝓponas. i. ꝓstituas tibi. i. penes te. cuncta animalia. i. fortia aīalia. s. leones ⁊ boues ⁊ hmōi aīalia ꝓ maiou parte timēda ne noceāt tibi. ꝓcipio tibi supple. i. doceo. vnū hoiem. i. solū hoiez plus esse timendū. qr dr. Sup oīa ⁊ inter cetera animalia debes hoiez timere. qr īgeniosior est ad nocendū q̄ alia aīalia ⁊ ppter reuerentiā ꝓsimilis nature. vt quia sancti⁹ et ceteris aīalib⁹. Et est aīa ꝓprie substātia sensibilis aīata. Aialium aliud rōnale/ aliud irrationale. Rōnale: vt homo. Uñ ouidi⁹. Sanctius his

aial mentis capacius alte. Deerat adhuc. ꝛc. Irrōnale. vt asin⁹ bos. ꝛc. vnde ouidi⁹. Pronaq; ꝯspectāt aialia cetera terrā. Os hoi sublime dedit: celūq; videre iussit. ꝛc. Itē aial qñq; idē est q; ymago. vñ i apocal. Quartū aial erat sicē adlevolanti Itē aial idē est q; hō simplex. vñ i ꝑlal. Aialia pusilla. cū magnis. i. maiores ꝛ minores q; sut de fide eccle. vñ. Luz tibi ꝓpuas. ꝛc. timore horroris quo aliqs timet sibi penā. vñ [ōcipio hoiez pl⁹ esse timendū Sicr timore horroris: qz ingeniosior ē ad nocendū q; cetera aialia. vt timore reuerē tie: qz hō est dignissima creaturaꝝ. vel ꝓpter ꝯformitatē consimilis creature. vl qz similis est creatori. s. deo. vñ homo habet esse cum lapidibus / vegetare cum arboribus / sentire cum brutis animalibus / ratione vti cum angelis.

Cum tibi prevalide fuerint in corpore vires
Fac sapias: si tu poteris vir fortis haberi

¶ Sapiaz fortitudini oñdit esse miscēdā. Dicit ergo sic [cū prevalide vires] .i. valide ꝛ robuste [fuerīt tibi in corpore]. i. cū sis fortissim⁹ in corpore [fac sapias). i. sis sapiēs. i. sapiam cū fortitudine habeas [sic]. i. si quidē [tu poteris vir fortis haberi] qz sapiens cum fortitudine virga optima est. vnde salomō. § Melior est vir sapiens viro forti. Et qui vñatur animo suo melior est q; vrbiū expugnator. Unde. Claudianus. Tunc omnia iura tenebis cū possis rex esse tui. Vel aliter [Cum tibi prevalide, fuerint in corpore vires] exercendo vires tuas [fac sapias] vt scias dicere quid bonum et quid malum. vnde Conuenit ingenio robur prudētia fortis Virib⁹ intēt⁹ nō est tibi fortis habend⁹ Sz quēcūq; putes sapiēter ducere vires. Si sapis ergo tace: bona res ē viuere pace.

Auxilium a notis petito si forte laboras
Nec quisq; melior medicus q; fidus amicus.

¶ Hic docet nos catho amicos nros ꝙrere qñ opus est. qz nobis tenenť vt possint subuenire. d [Petito a notis] id est ab amicis. vnde [auxiliuz a notis petito] et non ab ignotis. quia cognita in iudicio. ꝛc [si forte laboras] id ē aliquo laborioso negocio: vl aliqua infirmitate [nec ꝙs q; melior medicus]. q. d. sicut medicus vtilis est ad expellendos morbos: sic amicus ed adiuuandum et consulendum amico: si labor incumbat ei. Unde supra Corporis auxilium vnde. Plus valet in vico bene fidus amicus amico: q; nūmis plena de quolibet ere crumena. Alū versus. Natos implores fili si forte labores Hoc ideo dico. medico quis maior amico.

Cum sis ipse nocens moritur cur victima pro te
Stulticia est in mortem alterius sperare salutem.

¶ Hic ostendit actor sacrificiū nocētis nō esse deo acceptabile vl gratū. quia homo debet se primitus emendare anteq; deo offerat sacrificiū. quia dicitur. Nō bene celestes impia dextera colit Dicit ergo. Cū sis ipe nocēs. i. criminosus: cur moritur victima ꝓ te?. q. d. nichil ꝓfert tibi mors pecudis ad salutez anime: nec victima cum tu sis prauus: qz stulticia est. i. nimis stultum: sperare salutem. i. spem habere de salute eterna / in morte alteri⁹. i. pecudis. Non enim pecudes sed nosmetipsos deo debemus immolare Quia sacrificiū deo placens est spiritus contribulatus et cor contritum. Per mortificationem ergo proprie carnis debemus facere salutem: et non occisione hyrcine vel thau

rine:qz victima debet fieri p ꝓpunctionē ꝛ cōtrictionē cordis. Est ei cōpūctio cordis humilitas cū lachrymis ꝛ recordatione peccatorū. Victima dr̄ a victoria.siue ab hostib⁹ deuictis.qz post victoriā fiebat : sicut dr̄ ab eis q̄ vadūt in hostes. Vel victima dr̄ a viciando vel a ligando:qz q̄busdā vitib⁹ et fasciolis caput victime.s.arietis vel alterius aialis ligabat.vñ Quem mens vānabit hunc victima nulla piabit. Qualiter ergo malis succurret mors animalis.

Cum tibi vel socium vel fidum queris amicum
Non tibi fortuna est hominis sed vita petenda

Cōstrue[Cū queris tibi sociū].i. ad vtilitatē tuā fidū sociū vel fidū amicū .i.firmū ꝛ stabilē[fortuna hois].i.diuitie q̄ habent scōm fortunā:non est petēda tibi[sed vita.i.honestas vite.q.d.nō debes q̄rere diuitias ꝛ bonos mores qz si honesto associeris honestus efficieris.vñ dauid.Cū sancto sanctus eris ꝛ cū viro innocēte innocēs eris.Et eū electo electus eris: ꝛ cū puerso puerteris. Versus. Tu puerteris si puerso socieris. Si sctm̄ seq̄ris:tu quoq; sanct⁹ eris. Nota q̄ fidus dr̄ respectu societatis: sicut hic.Cū tibi vel socium vel amicū queris fidum.s.veracē in verbis vl̄ pmissis.De p̄mo dr̄ in psalmo.Fidelis dn̄s in oib⁹ operibus suis.De scōo ait ap̄lus.Fidelis dn̄s qui nō permittit nos tētari.Itē q̄nq; dr̄ fidelis in cōmissis.vñ in euangelio.Euge serue bone et fidelis.Item fidelis dr̄ a fide:sicut xp̄iani. Versus.Si quis amicari vult vlli vel associari.Non fortunatū querat:sed morē probatum.

Utere quesitis opibus:fuge nomen auari
Quid tibi diuitie prosunt si pauper abundas

Ad vsum rerū acq̄sitaꝝ hic nos actor inuitat dicēs[Utere opib⁹ acq̄sitis) cōsilio rationis.q.d.opes tibi a deo collatas/ad vsū ꝓuerte eas ꝓut ratio expetit vel consulit expendendo[fuge nomen auari).q.d.modo tuis rebus vtere vt fugias nomen auari.i.ne dicaris auarus ꝓpter tenacitatem ꝛ abstinentiam bonorū tuorū. Auarus ab aueo/es dr̄:quod idem est cupio/pis. et inde aueus.i.cupidus.vel auarus quasi habens varas manus.i. curuas ad retinendum:qz ofm̄e curuum melius tenet q̄ directū. qđ patet in hamo.vñ quidā Currit frustra mus cū murilegus tenet hamos.ꝟ⁹. Et fuge lucrari pđēdo nomen auari Cur tibi sit casus census quez seruat auarus.Quid tibi diuitie ꝓsunt.ita dico si tu abundas[pauper].i. si tu diuitijs abundas cum vivas pce in expendēdo misere egestatem patiendo.q.d.non prosunt diuitie tibi.vñ horatius.Quid fortuna michi si non conceditur vti. vel[pauper).i.cupidus et auarus. q. d. Quid prodest tibi habere multas facultates si non sufficiunt tibi q̄ possides:si pauper abūdas ne fruaris acquisitis. vel habere opes ꝛ ꝓ existens pauper bone opationis.ꝟ. Ergo facit virtus non rerum copia plenum. At vicium mentis vicios̄um reddit egenum.

Si famam seruare cupis dum viuis honestam
Fac fugias animo que sunt mala gaudia vite.

Hic p̄cepit actor ne de actibus criminosis gaudeam⁹ i possidēdo diuitias nec nos inde iactemus quia nichil aveo offendit deū sicut cervix erecta post pctm̄.Dicit ergo[si vis seruare famā honestam dum).i. q̄diu[viuis].i.si vis laudari i vita tua[fac)ne gaudeas de aduersitate alterius,nec velis de malis

oꝝib' gaudere:vt cū malefeceris noli letari.q: nſl.ꝛc.Et i reb' peſſimis noli ꝙgaudere:vt de luxuria/rapina/ingluuie,ꝛ hmōi ne dicat de te qđ dicit ſalo. Letant cū malefecerit:ꝛ exultāt in reb' peſſimis.qđ nō ē lr̃a tēdū. Ite. Riſ' in dolore miſcebit:et extrema gaudij luct' occupat.Vel[fugias gaudia vite] pñtis[q̄ ſunt mala]ꝛ nocina eterne.qđ dicit horati'.Oꝝia pcti multa petēda tui eſt.vel[fac fugias aio q̄ ſūt mala].i.q̄ reddūt malū ꝛ infamiā.vt ſūt ꝫplexus mulierū/guloſitas ꝛ hmōi q̄ hoiem diffamāt.Vñ x'.At tibi laus detur q̄ nunq̄ vituperetur.Quod male letatur nunq̄ tua vita fruatur.

Cum ſapias animo noli irridere ſenectam
Nam quocunq; ſene ſenſus puerilis in illo eſt.

¶ Preceptū eſt ne ſenes irrideam' [cū ſapias].i.ſapiaz habes ītegrā in ālo tuo[noli irridere ſenectā].i.ſenē aliquē noli deſpicere.ꝛ ponit ꝓpetatē ꝓ ſub iecto dicēs[nā q̄cūq; ſene].i.ſeneſcēte.ſic rege latino ꝓ regēte latino[puerili ſenſ'].i.acut' ſenſ'.ꝛ ſertil' ſenī' ē ī illo ſene vt i puerꝫ.Iz ei ſenes ſint debiles et titubātes.tñ validi ſūt ꝙ ſilio et prudētia.Et ſcoz hoc ſenex dr a ſenos qđ ē ſenſ'.vl' alr[noli irridere ſenectā.Nā quocūq; ſene ſenſ' pueril' in illo eſt[.ſ. ſene.i.ninnio ꝙfect' ſenio.Delirat ſenex ꝛ ī puericiā redigit.vñ modū pueri ꝛ fatuitatē in mitis ſenib' ꝙſequtur.Cū igitur puerū turpe ē ii ridere:ita turpe ē ſenē irridere cū hēat modū pueri.ſicut nec de factꝫ puerox nō ē curādū:ſic nec de factis ſeniū eſt curandū.Senecta deliratꝫ etatē:q: ꝓtinuo obſcurat aiam et memoriā.vñ ſenex dr quaſi ſe neſciēs.vl' alr.noli irridere ſenectā.i.etatē illā ſcz ſenectutē q: ꝙfert ſapiaz.vt pz in pl'ib'.nā q̄cūq; ſene ablatiui abſoluti vt pri'.ſenſ' puerilis.i.indiſcret' ē in illo ſicut ī puerꝫ ita fiet pūct'.ſenſ' pueril' eſt in illo.i.ex vicio ſenis ꝛ nō etatis.ſ.luxuriā ꝛ potū euacuāt aſſidue ꝛ in iuuētute ſua ſicut puerilis ſenſ' fit ī ſene.ꝛ nō ex ſenectute:ſz ex ꝙſuetudine.Cō ſuetū eſt eī ſenes eſſe inſenſatos et fatuos.Vñ x'us.Senſu defectā noli irridere ſenectā.Omnibus eſt vilis ſenibus et mens puerilis.

Diſce aliquid:nam cum ſubito fortuna recedit
Ars remanet:vitam que hominis non deſerit vnq̄

¶ Ad doctrinā hic ĩuitamur.Quidā.eī ꝓpt' rex ſuax affluētiā/ q̄dā.ꝓpt' ſanguis claritatē/q̄dā.ꝓpt' elegātiā corpis ſui ſtudere dedignāt.qđ ꝓhibet acror ꝛ deſſuadet.d.[Diſce aliq̄d).i.alicui' ſcie doctrine intēde[nā cū fortūa].i.rex ꝑſpitas[recedit ſubito).i.repēte[ars].i.ſcīa ꝑ artē hīta[remanet]tecu[q̄ nō deſerit vnq̄ vitā hoīs].i.hoiez dū viuit.qvſq; ad mortē ꝙcomitat ipz.qz ſcīa eſt theſaur' quē fures nūq̄ effodiūt:nec mures corrodūt.ꝛc.vñ q̄dā ſap'.Sapiētia neſcit ſuū derelinq̄re poſſeſſorē:ſz magis ipm facit viuere ꝑ famā. Ite ſapia ē aī nobis poſſeſſio:q̄ diſtributa ꝑ ptes ſuſcipit īcrementū:ꝛauarū dedignat poſſeſſorē q̄ niſi publicet:cito elabitur. Ite diſce aliq̄d vt poſſis docere. vñ ſalo.Doctrinā magis q̄ aurū elige. Melior eſt eī ſapia cūctis opib' p̄cioſiſſimis.vñ.Pl' pbo theſaurū docti q̄ diuitis aux.Dicit ergo[diſce aliq̄d.nā cū ſubito fortūa recedit.ꝛc] Fortūa q̄nq; dr dea vñ in alex Sedebat humi fortuna.ꝛc]Proſpitas vt hic.nā cū ſubito fortuna recedit:ſtat' hoīs ī bono vl' in malo remanet.ouiđ Et cū fortūa ſtatq; caditq; tides.x'.Resvalet ars p̄ſtat ſires pit ars michi reſtat. Ite artē ſcruteris q̄uis opulētus haberis.ars manet/ars durat/fortuna recedere curat. Condita decreſcit vulgata ſcīa creſcit

Prospicito cuncta tacitus q quisq loquatur
Sermo hominum mores celat et indicat idem.

¶ Precipit hic actor vt verba cuiuslibet in mẽte nr̃a cũ diligẽtia qua intẽtos ne ꝓcurẽt hoĩes ꝓsiderem⁹. Prospicito cũcta. i. ꝙ morã. et hic ista dictio cũcta est ablatiui cas⁹ ⁊ habet vltimã lõgã. nã si esset alterius cas⁹ x⁹ sus nõ valeret Et dr̃ cũcta a cũctor/ris. qõ ẽ moror/ris. tu dico tacit⁹ ⁊ nõ loquẽs hoc qõ qisq loquat. qr sermo hoĩz celat. i. tegit qñq [mores]. i. cõsuetudines suas. qr aliõ hñt hoĩes in corde. aliud in ore. vñ a talib⁹ caueas tibi. vñ. Qui mel in ore gerit et me retrõ pũgere ꝙrit. Eius amicicią nolo michi sociã. Et idẽ. Sermo indicat mores hoĩm. i. suas ꝓsuetudines. qr qñq homo hz illud i corde qõ hz in sermone et opere. vñ. talẽ diligas. x⁹. Alteri⁹ serua tacito moderamine x⁹ba Verba quidem celant mores: eosdẽq reuelant. vñ. Prospicito. ⁊c.

Exerce studium cuius perceperis artem
Ut cura ingenium sic et manus adiuuat vsum.

¶ Ad ꝓtinuũ exercitiũ studij hic nos iuitat actor. qr studẽdo sapiẽtia augmẽtat. Dicit ergo [Exerce studiũ]. i. exercitiũ adhibe studio. vl̃ adhibe studiũ artib⁹ vt possis dicere cũ seneca. Null⁹ dies erit. ⁊c. [cuius ꝓceperis artẽ] i. intellexeris. i. artis intelligẽtiã habueris. qr vs⁹ reddit magistrũ. vñ dr̃ Natura reddit hoĩez ydoneum ad aliqd. Cũ sũma ait diligẽtiã pagẽda vsus ꝓpinqu⁹ reddit artificẽ. Nota q studiuz sine ingenio est quasi faber sine instrumento. x⁹. Ingeniũ nisi sit/studiũ flos est sine fructu. Nec duo cõiũcta fructificare solent. Studiũ est vehemẽs animi applicatio ad aliquid agendũ cũ sũma velocitate [vt cura ingeniũ]. i. manus artificis [adiuuat vsum] rei ita cura. animi exercitiũ [adiuuat ingeniũ]. i. scientiã siue sapientiã mediãte ingenio (sic manus]. i. manualis operatio [adiuuat vsũ]. i. vs⁹ manuũ. Versus. Si studeas per te cuius sis doctus in arte. Sensus curando crescunt vsus operando Vel sic. Ars est discendo post exercendo studendo.

Multum venturi ne cures tempora fati
Non timet mortem qui scit contemnere vitam.

¶ Hic a metu mortis dissuadet actor. non enĩ bñ viuẽtib⁹ honestũ est timere mortẽ. Dicit seneca Mors adeo est malũ: vt sit extra omnẽ malor metũ Demoria mortis adeo est habẽda: vt male viuẽdi periculũ relinquamus. Dicit ergo [Ne cures multũ tẽpora fati). i. mortis vẽture. i. ne sis curiosus ⁊ sollicitus de morte vẽtura [multũ vẽturi. ⁊c) id est diligas tẽpora vẽturi fati. i. vẽture mortis. Dico ne cures multũ vt amittas gaudia vite presentis/⁊ q doleas tñ q oporteat te mori q iã desperes de salute aĩe: ⁊ illã postponas tanq̃ desperans. Similiter ne cures parũ ventura tpa fati vẽturi: ita q nũq̃ habeas memoriã mortis: ⁊ q nunq̃ dimittas peccare: et presumendo speres te habere salutem aĩe. Añ non cures parũ vel multũ: sed mediocriter amorẽ salutis ⁊ timorẽ pene: tanq̃ inter duas molas ꝓstrictus cures de morte habẽda: sic q de ea memoriã habeas ita q nõ pecces. Añ salomon. Memorare nouissima tua ⁊ in eternũ non peccabis. Dicit ergo. [Multũ vẽturi ne cures tpa fati). i. mortis. Fatũ idẽ est q mors: sicut hic. Itẽ fatũ est diuina dispositio in rebus hũanis per quã dei ꝓuidẽtia singula nectit/suis ordinibus et dirigit in motũ

Fatum

Ān sciēdū est q illa dispositio ī diuina mēte adunata prudētia appellat. digesta vero et explicata tpib⁹ fatū. Non metuit mortē q̄ scit cōtēnere, vitā. scz presentē. qz vita pñs debet eē cōtēpta Ān vita breuis velut aura leuis quo fine tenetur. ꝛc. Thobias. Tenebrosa sophistica vita. ꝛc. non metuit mortē corporis qui scit contēnere vitam. s. presentem. Versus. Non tibi sit cure mortis formido future. Mors vero curatur: sed viuere despiciatur:

Discе sed a doctis: indoctos ipse doceto
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum

¶ Hic docet nos actor vt discam⁹ a sapientib⁹: nō stultis: nō vilia sed vtilia: Nulla dicit salo. A sapiēte tuū pquire cōsiliū. ꝛ illō instrue desolatū. ꝛ hoc est [indoctos ipe doceto] ꝛ post hoc sequtur [doctrina bonaꝝ]. i. scia [ēppagāda]. i. dilatāda alijs. qz vt pdictū est scia ē nobilis animi possessio. ꝛc. ꝛ alibi. Scire tuū nichil est nisi te scire hoc sciat alter. vel alr [discе] dixerat actor superi⁹ discе aliq̄d Hic aūt docet nos a q̄b⁹ debem⁹ discere. s. a doctis verbo. ꝛ exēplo qz pl⁹ valet doctrina exēplo. vñ [Discе sed a doctis]. i. ꝯsiliū quere a discretis ꝛ a sapientib⁹. qz sepe rogare. ꝛc [ppagāda]. i. dilatāda ꝛ publicāda. vñ Cōdita tabescit vulgata scia crescit. Et ecōtra doctrina malaꝝ rerū est excerpēda vel extirpanda sicut heresis. ꝛc Versus. Scire rudes querūt: quod docti nos docuerunt. Ut successorum fiat doctrina bonorum. ꝛc.

Hoc bibe quod possis si tu vis viuere sanus
Morbi causa mali est hominum quandoq̄ voluptas

¶ Preceptū: est vt in potu mēsurā ꝛ tēperatiā teneam⁹: et sic de crapula dissuadet. qz vt dicit: multi p crapulā pierūt. qz dixerat supi⁹. vino te tēpera modo repetit illud q̄ dixerat dicēs [hoc bibe quod]. i. q̄ tū [possis]. i. sustinere. q. d. nō ad superfluitatē: sz ad nature exigentiā ꝛ tēperātiā ꝛ nō vltra. vl sic [bibe hoc q̄ possis]. i. potēs sis. i. q̄ potentiā habeas ad regendū te vt potētiaz teneas. qz qñ aliq̄s est ebri⁹ nō est potēs sui. qz superfluitas vini aufert hoī potentiā et valorē. vñ ouid. Certa tibi a nobis dabit mensura bibendi. Officiuz prestant mensq̄ pedesq̄ suū [Si tu vis viuere sanus]. i. si vis ducere vitā salutarē et incolumē tā in corpore q̄ in aīa. Ān salo. Gimū ꝛ mulieres apostatare faciūt sapiētes [quecūq̄ voluptas]. i. superfluitas bibēdi vel comedēdi est causa mali morbi. s. corporis ꝛ aīe. vñ. Rationis vile sepulchrū ebrietas. Multi enī per potus superfluitatē incurrūt egritudinē q̄ eos ad mortē ducit. nā quecūq̄ voluptas. i. quecunq̄ superfluitas est causa. i. materia mali morbi. i. infirmitatis. vñ galien⁹ ꝺr respōdisse cuidā querenti de morbo sic. Abstinētia est sūmum bonū et sūma medicina. vel si vis viuere sanus. i. sapiēter et honeste. qz q̄cunq̄ voluptas. i. oīs superfluitas comedendi vel bibendi est causa mali morbi ꝛ luxuria q̄ pre cunctis est dānosa. Ān in esu et potu regnū dei nō possidet Bibere equiuocū est ad plura. Bibere est proprie vinū vel aquā per os trāsglutire. Itē idem est q̄ intelligere. Alexander. Ut q̄ hic dicentē vigili bibit aure magistrū. Itē bibere mistice accipit vt in euāgelio. nisi māducaueritis carnē filij hoīs et biberitis eius sanguinē nō hēbitis vitā in vobis. Istud exponit primo ad litterā / et sensus potest esse talis. nisi māducaueritis carnē filij hoīs ꝛc. i. nō eritis de ecclesie vnitate Itē bibere idē est q̄ ī corporari. vñ ī euāgelio Non bibā āmodo de hoc genimine vitis: donec bibā illud nouū vobiscū in regno patris mei. i. nō incorporabo michi vitā donec bibā. ꝛc. Itē bibere est su-

scipere passionē.vñ in euangelio. Potestis bibere calicē quē ego bibiturus sum[.i.suscipere passionē.ytē bibere idē est q̄ instrui.vñ in euāgelio Si q̄s sitit veniat ad me et bibat.i.qui deliderat doctrinā veniat et istruatur.Dicit ergo.Hoc bibe quod possis si tu vis.ꝛc. Alij versus Sanior esse potes si cū moderamine potes.Vat penas multas nimis accumulata voluptas.ꝛc.

Laudaris quodcunq; palā quodcunq; probaris
Hoc vide ne rursus leuitatis crimine damnes

¶Preceptū est ne q̄ prius laudauerim⁹ vituperem⁹.q̄ crimine incōstātie videremur reprehendi. Debem⁹ igit̄ pliderare ne indignū laude cōmendem⁹ iuxta illud.Qualiter p̄mēdas ꝛ qualiter vituperas aspice.Seneca.Ne extollas aliquē:ne vicies.Dicit ergo[quodcūq; laudaris].i.laudaueris[palā].i.corā mittis[quodcūq; pbaris].i.pbaueris quo ad facta vt pbaris.i.reprobaueris vel culpaueris[vide].i.caue nē dānes prius laudatū culpādo crimīe leuitatis.i.incōstātie.vel sic[laudaris]verbis q̄ sūt bñ dicta.pbaris tact̄ quia sūt bñfacta.q.d.turpe est illū qnē laudaueris semel iterū reprehēdere:q̄ de incōstantia et leuitatis vicio potes redargui.Vers⁹.Tu non esto leuis laudanda decens bona queuis.ꝛc.Alij versus. Si q̄s dānauit quod primit⁹ ipe probauit.Talis laudator leuitatis habetur amator.ꝛc.Vide est verbuz antiquū Et declinatur vido vivis:q̄ aliter esset penultima longa:de video in imperatiuo.vel est licentia poetica.scilicet sistole figura.

Tranquillis rebus que sunt aduersa caueto
Rursus in aduersis melius sperare memento

¶Hic p̄cepit actor de p̄speritate ꝛ aduersitate caueam⁹.Dicit cī seneca.Voli:in trāquillitate pfidere.memēto q̄ marc̄ quertitur codē die ꝛ vbi luserūt nauigia ibi absorbentur Dicit ergo[caueto aduersa).i.ne cauas in auersitatē in tranq̄llis reb⁹.i.in tpe p̄speritatis.vñ in alexādro.Sub cardine cardo:sic nichil est firmū:cui nō met⁹ esse ruine.Posit adhuc.ꝛc. Ytē ecōtra. trāquillis reb⁹.i.tu exñs in p̄speritate caue tibi de aduersis.q̄ dicit salomon In die bono⁊ non sis īmemor malo⁊.Ytē cōtrariū tu existēs in aduersis rebus[ruri⁹ in aduersis]rebus existens supple[memēto sperare melius in tēpore aduersitatis].i.noli desperare cū habeas adhuc p̄speritatē.Horati⁹.Grata supueniet que nō sperabitur hora.Et ouidi⁹.Sepe creat mores aspera spina rosas vel trāquillis reb⁹.i.ī parte q̄ sunt aduersa.i.guerrā:rursus in tp̄e guerre memento sperare q̄ habeas salutē.Versus.Rebus tranquillis metuas aduersus sub illis.Rebus in aduersis melius sperare superiis.

Discere ne cesses:cura sapientia crescit
Rara datur longo prudentia temporis vsu.

¶Hic iterum nos ad doctrinā inuitat actor.dicit ergo[ne cesses discere].i.sine intermissiōe doctrine ꝛ studio indulgere.q̄[sapiētia crescit cura].i.studio curioso et intento:studii assiduitas ꝛ doctrine augmētum suggerit sapientie.Dicit eī seneca Nichil ē q̄ nō expugnet continua expugnatio vel operatio et intenta ꝛ diligens cura[rara prudentia datur].i.acquirit̄[longovsu tēporis]ergo multo minor breui vsu tp̄is.ꝛ sic pbabile est q̄ sit dicendū. rt rara .i.p̄ciosa.q̄ quāto rarius tanto preciosius per doctrinaz diuinam ad scientie

peruenitur ꝓmanentiã. ℟ꝝ. ⁊ñe qꝺ eſt rarũ ꝫſtat me iudice carũ. ⁊Hoc cõtra dicit gallo rufinus iuuidus. ⁊Cõtradicit regine: vel legis gallo rufine. ⁊Quãuis te rarũ credo valere parum. ⁊Alij ℟ſus. ⁊Ut valeas mltũq; queas fili bone ſcire. ⁊Multa legas facito: cũ ſit modus ipſe perito. ⁊Itẽ ⁊Viue quaſi cras moritu rus: diſce quaſi ſemꝑ viuiturus. ⁊Verſus. ⁊Viue carens vicio tanꝯ ſis cras moriturus. ⁊Intendens ſtudio quaſi vita non cariturus. ⁊Verſus. ⁊Diſcat q̃ neſcit cura ſapientia creſcit. ⁊Creſcit et augetur ſi tempoꝛis vſus habetur. vel ſic ⁊Hã datur immenſus in longo tempoꝛe ſenſus.

⁊Parce laudato: nam quem tu ſepe ꝓbaris
⁊Una dies qualis fuerit monſtrabit amicus

⁊Preceptũ eſt vt in laudibꝰ alterius modeſtiã teneamꝰ. ⁊Dicit enim ſeneca ⁊Parce lauda: vitupera parciꝰ. ⁊Similiter repꝛehẽſibilis eſt nimia laudatio ⁊ imoderata vitupatio. ⁊Dicit ergo [ꝑce laudato] ⁊Parcẽ ꝓꝓꝛie ẽ iniurias illatas remittere. vñ oꝝ quotidie. parce michi dñe. ⁊c. i. remitte pctã meũ. Itẽ ꝑcere eſt ſuggeſtionẽ maloꝝ hoĩm vl̃ demonũ ꝓtra hoĩez refrenare. vñ dõ. ⁊Ab occultis meis mũda me: ⁊ ab. ⁊c. Itẽ parcere eſt nõ corrigere vt iſte parcit virge. Itẽ ꝑcere idẽ eſt q̃ nõ expendere: vt iſte parcit burſe. ⁊ inde veniat ꝑcuſſa/cũ. a quo parce aduerbiũ de quo habetur hic. parce laudato. ⁊c. ⁊Beatꝰ petrus dicit. ⁊Nemo ꝓpheta eſt in vita terrena. ⁊Verſus. ⁊Laudãdi parcus culpãdi partioꝛ eſto. ⁊Peccatur ſi non ſilit vterq; modꝰ. ⁊Et ſeq̃tur [vna die qualis fuerit]. i. in tẽpe neceſſitatis apparibit amici tui fidelitas vel infidelitas. q̃ aurũ in fornace fides ĩ anxietate ꝓbat ⁊Thob. ⁊Aurũ in fornace: fides ĩ anxiete nitet ⁊In tẽpe felici nõ cognoſcunt amici. ⁊Sorte patet miſera q̃ ſit dilectio vera [parce laudato]. i. mediocriter ponendo tẽperamentũ. ⁊Quidã ſũt q̃ vltra modũ laudãt: quod eſt vicioſũ [vna dies]. i. vnius diei momentũ forte mõſtrabit. i. oſtendet [qualis fuerit] ſiue bonus ſiue malus amicus tuus [quẽ ꝓbaris]. i. ꝓbaueris ſepe: q̃ in vniꝰ diei momẽto poteris ꝓbare forte amoꝛẽ ipiꝰ quẽ ſepe laudauiſti. q̃ nõ faciunt anni quod facit vna dies. ⁊Verſus. Tu caueas vicinimiũ laudatoꝛ amici. ⁊Tẽ mõſtrabit q̃tum te ſemꝑ amauit.

⁊Ne pudeat que neſcieris te velle doceri
⁊Scire aliquid laus eſt: turpe nil diſcere velle.

⁊Hic docet actoꝛ nẽ ꝓpter pudoꝛẽ deſiſtamꝰ adiſcere q̃ neſcimus. ⁊Quidã ei ſunt q̃ malunt neſcire q̃ inquirere ⁊ addiſcere. ⁊Dicit ergo [ne pudeat te doceri que neſcieris; laus eſt] id eſt laudabile et vtile eſt [ſcire aliq̃d] id eſt aliquãtulũ habere ſcientie. ⁊Unde verſus. ⁊Diſcere quere ſepe. reuoluere ſit tibi cura. ⁊Hec tria ſunt via qua ſapientia fitvalitura. ⁊Dicit ergo [ne pudeat]. i. ne aſcribatur tue ſtulticie. ⁊Añ ſalomon. ⁊Sapientiã atq; doctrinã ſtulti deſpiciunt. et ne aſcribatur arrogãtie ⁊ ſuꝑbie. vñ idẽ arrogantiã ⁊ ſuꝑbiã ⁊ prauã vitam et os bilingue deteſtatur ſapĩa [ſcire aliq̃d laus eſt]. quia inde laudatur ſciens [turpe eſt nil diſcere velle]. i. pctũ. q̃ nolens addiſcere habet in ſe ignorãtiã vincibilẽ: qꝺ eſt maximũ pctũ. vñ ſcienꝺũ eſt q̃ duplex eſt ignorãtia. ⁊Quedã eſt neceſſaria que vitari nõ põt: ⁊ hec dr̃ inuincibilis: q̃ nõ põt vinci ſtudio vl̃ alio modo: et talis nõ eſt pctũ. ⁊Alia volũtaria ſiue vincibilis: q̃ doctrina vel ſtudio vel alio modo vinci põt. ⁊ talis eſt pctũ. ℟ſus. Tres infelices ĩmũdo vicinꝰ eſſe. ⁊Infelix q̃ multa ſapit: neſcitq; docere ⁊Infelix q̃ pauca ſapit: ſper

nitq; doceri. Infelix cui⁹ ꝓdest sapientia nulli. Aliꝫ vers⁹. Ne pudeat q̄ri: que nescis arte doceri. Qui scit laudat: qui nescit vituperat. Ite plus est oi re sapiẽ ti plurima scire. i. oẽs diuitie succũbũt phie. Pol⁹ q; diuitias scire valere scias

Cum venere et baccho lis est sed iuncta voluptas
Quod lautum est animo complectere: sed fuge lites.

¶ Cũ venere et baccho lis est. i. cũ luxurioso. qz si hõ sit luxurios⁹ et zelotip⁹ et bilinguis: ꝛ sitr linguos⁹ erit. Ite lis est cũ baccho. i. cũ ebrio. qz si aliquis ebri⁹ est et iracũd⁹: insanus ꝛ iurgios⁹ erit. vñ. Iurgia ꝑcipue vino stimulare caueto [sz iũcta voluptas]. i. vnũ seqtur ex altero: qz ebrioli sunt luxurioli. vñ illud. Qeter mero ciboq; estuãs de facili spumat in libidinẽ. vl aliter. Cũ venere et baccho lis est. qz vltra modũ pot⁹ opus veneris nõ põt ꝑficere: sed sobrius maiorẽ habet voluptatẽ et effectũ q; ebrius. vñ Ouidius. Aut nulla ebrietas aut tanta sit vt tibi curas. Eripiat. ꝛc. sz iũcta voluptas. qz si vinũ sumat i magna q̄titate non vltra mensurã: sic opus veneris põt ꝑfici. vel voluptas. i. vtilitas vel delectatio. qz in vtroq; est vtilitas. In venere q̄tũ ad ꝓlez si nõ exerceatur superflue. In baccho est vtilitas. qz potus moderat⁹ necessarius est hoi Sed inde non est potu abutendũ: cõplectere in aĩo tuo qd lautũ est. in mũdũ et dl a lauo/lauas. i. dilige castitatẽ et sobrietatem nõ immũdiciã. Salomon Qui ingreditur ad vxorẽ ꝓmi sui: nõ erit mundus cũ cõtigerit vl tetigerit eã. vel lautũ. i. laudatũ: p syncopã. i. laudabile et amabile. s. sobrietatẽ veneris et bacchi: sed fuge lites. Si cũ hec tuo vitra motũ sumãtur: lites fiunt. s. vinũ et luxuria. vñ salomon. Sũmopere caue iurgia. nam contra pacẽ contendere ineptum est/cum superiore furiosum/cum inferiore sordidum. ꝛc.

Demissos animo tacitosq; vitare memento
Quo flumen est placidum: forsan latet altius vnda

¶ Nt nimis simplices et assidue silentes cuitem⁹: docet nos actor Sũt enĩ q dã q vulpina sub specie pollẽt colũbina. dicit ergo [memẽto vitare de. et ta) qz nõ credas eis nec socieris [aĩo]. i. ĩtẽtione. aut demissos ꝛ tacitos. i. nimis huĩles ꝛ vltra modũ silẽtes: sicut sũt hypocrite. vñ Quilibet hypocrita specie tenus est heremita. Mẽte tñ tacita latet anguis hñs aconita. q. d. noli credere illis q̄ celãt q̄ in corde cogitãt. vñ Nõ te decipiãt animi sub vulpe latẽtes. Impia sub dulci melle venena latent. vñ Attendite a falsis ꝓphetis q̄ veniũt ad vos in vestimẽtis ouiũ: int⁹ aũt sũt quasi lupi rapaces Et q; vitãdi sint hmõi hoies: oñdit p metaphorã sumptã a fluĩe currẽte leuiter/ dicẽs [quo]. i. ĩ quo loco [flumẽ est placidũ vnda latet forsan altius]. i. ꝑfũdi⁹ q; in illo loco quo impetus currit. vel sic. flumẽ qd est placidũ vnda. i. p vndã quod non est rapidum: latet forsan altius. i. ꝑfundius q; crederes. Unde. Fac tibi deuites sub falso nomine mites. Nec credas vndam placidam non esse profundam.

Cum tibi displiciat rerum fortuna tuarum
Alterius specta quo sis discrimine peior

¶ Preceptũ est vt cũ pauptatis vrgẽtia nos aggrauat: alioꝝ infortuniũ nr̃o ꝓformem⁹ conferẽdo vt pauptatẽ nostrã leuius patiamur. qz dr̃/ leui⁹ cõsa tãgũt. dicit ergo [Cũ fortũa. i. cũ status tuaꝝ rerũ male se hñt. vel cũ fortũa tuaꝝ rerũ displiceat tibi vni. i. si mala fortũa sit ĩ diuitijs ꝛ ĩ aliis reb⁹ [specta). i. cõ

sydera diligēter[quo].i.in qua re vl quō[tu sis peior].i. infelicior[discrimie]
.i.dāno vl piculo alteri⁹.q.d.ꝛsidera alioꝝ discrimia:et inuenies multos nobiliores te q̄ sūt infeliciores q̄ tu:et ita poteris leui⁹ dolere ⁊ nō displicebit tibi fortuna tui.vñ.Felix quē faciūt aliena picula cautū.et econuerso. Vel specta
.i.ꝛsidera q̄ discrīe alti⁹.i.q̄ differētia alteri⁹ sis peior:⁊ inuenies aliquē silis ꝛditiōis . vel si nō es peior vl infelicior oīb⁹: nō debēt tibi displicē res tue vl fortūa tuaꝝ rez.vel sic.quo discrīe.i.quo pctō tuo tu sis peior statu alteri⁹.vl quo discrīe alteri⁹.i. quo pctō alteri⁹ tu sis peior.qz pctā alteri⁹ īpediūt sepe hoīes.vñ ouid.Alioꝝ respice casus.Cōscius ipse feres leui⁹ cōia tangūt.vñ Si contristaris ⁊ rerū dāna sequaris.Hi te solentē qui pius habere vidētur.

Quod potes id tenta:nam littus carpere remis
Tutius est multo:q̄ velum tendere in altum

Hic p̄cipit ne opus aggrediamur virib⁹ incōueniēs ad finē ducere habēdo fiduciā.Quid ē fiducia Fiducia ē certa spes aī ꝓducēdi ad finē rē inchoatā siue rē iceptā.qz officiū fiducie ē adꝛsūmationē rei festinare.vñ lucan⁹ Nil crediderꝭ actū cū q̄d supesset agendū.Et alibi.Incepturū opus sūmā spectare memēto Incipe sz leta pficiēda manu.vñ Luti⁹ ē aggredi pua q̄ magna qz magnū magna decēt:et p oppositū:puū pua decēt.dic ergo. tēta id qđ potes supplē ꝛsūmare.i.aggredere illā rē quā tu potes ducere ad effectum qz tuti⁹ est.et hoc ostendit p metaphorā dicēs.Nā tuti⁹ est carpere litt⁹ maris.i.securi⁹ est multo nauigare circa litt⁹ marꝭ:q̄ velū tēdere in altū.i. ī mare ꝓfundū.scz q̄ nauigare in medio marꝭ:vbi est magnū periculū aliquotiēs.vñ ꝟ⁹ . Sitque tentabis fieri qđ posse putabis Tutius est portaꝭ semp maris ire per horam.

Contra hominem iustum praue contendere noli
Semper enim deus iniustas vlciscitur iras.

Preceptū ē ne iuste ⁊ inocēter viuētib⁹ molestiā īferam⁹.qz boni a malis despiciunt.vñ salo. Ambulās recto itinere ⁊ timēs deū:despicitur ab eo q̄ īfamiter gradit.Vñ catho a vicio iuto volēs remouere filiū suū: ꝓhibet ei ne cōtēdat ꝓtra iustū ne eū despiciat:qz de⁹ accipit vltionē de illis q̄ ꝓtra iustos ꝓtē dūt.vñ Michi vindictā et ego retribuā dicit dñs. Itē pspiciūt oculis sr mortalia iustis Nota q̄ hō ponit qñq̄ in plenitudine sue significatiōis in qua cōprehendit totā vnā speciē:vt oīs hō est aīal. Qñq̄ ponit p digniori pte hoīs vt in alexādo. Interior tibi sumat hō.ꝛc.i.aīa. Qñq̄ ponit in designatiōe exteriorīs ptis.Vñ apl's distinguit inter hoīez exteriorē et interiorē.qz interior est aīa:exterior vero corpus. Itē hō ꝟstat ex q̄ttuor elemētis sicut alia corpa terra est in carnē/humor in sanguinē/aer in spiritū/ignis in calorē. Itē hō cōstat ex mortali ⁊ īmortali.Et diffinit sic.Hō est aīal rationāle mortale sensibile disciplineq̄ capax:q̄ ingenio valet/artib⁹ et cognitiōe rez q̄dq̄d agere debet eligit:vt si q̄d inutile/ꝓtēnat.Cōtra hoīez iustū.i.aīaz.dicit ergo[noli ꝓtēdere).i.ꝓtētionē ꝺmouere[praue].i.iniuste et nūq̄ cōtra hoīez iustū.i.factū ⁊ religiosū:qz[de⁹ īiustas vlciscitur iras].i.vltionē agit de ira īiuste illata.Vñ habem⁹ de sctō britio q̄ sctm̄ martinū deridebat: q̄ cū flagellabat ait. Hoc merito patior:qz peccaui in sctm̄ dei.ꝟ⁹. Aspiciunt oculis supbi mortalia iusti.
Multū deliras si iustis porrigis iras.Iras non iustas dns dānabit inultas.

Ereptis opibus noli merere dolendo

Sed gaude potius tibi si contingat habere

¶Hic docemur poti⁹ gaudere de habitis vl̃ inuētis q̃ dolere de amissis ⁊ hoc est ꝓtra auaros. qr dr̃: grauiꝰ torquēt auari Amissi meōres q̃ delectent habē do: Et alibi Plorat lachy⁊mis amissa pecunia veris. Añ hō debet esse ꝓstās ⁊fortis aīo: sicut iob q̃ mutabilitatē rex tp̃aliū paruip ēdit vicēs amissis reb⁹ suis Dñs dedit dñs abstulit: sit nomē dñi bñdictū Añ quidā cōsolās quēdā de morte filij dixit. Noli flere qr talē filiuz amisisti: sed gaude potius qr talē genuisti et habuisti. Dicit ergo [noli merere dolēdo]. i. flere [sz gaude potiꝰ]. q̃ doleas. q. d. potius gaudēdū est de habitis: q̃ de amissis dolere. Añ qdā sapiens qui lugebat mortē filij sui ait sibiipsi. Luctū depone pro rerū perditione Sed congaudebis potius super hoc quod habebis

Est iactura grauis que sunt amittere damnis
Sunt quedam que ferre decet patienter amicum

¶Jactura est ꝓprie illud quod naute ꝓclitātes iactāt ī mari: sz ponit hic ꝓ incōmodo. Itē iactura venit grauis ī dānū q̃venit ex ip̄rouiso Grauis hz mlt̃as significationes. Quīq̃ notat pōderositatē: vt onꝰ est graue. i. ponderosū. Quīq̃ notat p̄ciositatē. vñ alexādꝰ Humus ē p̄cios⁹ ⁊ ablq̃ pōdere sermo grauis. Quīq̃ idē est q̃ p̄ssius. vt dū nocte grauē sōno. ⁊c. Quīq̃ idē est q̃ iracūdus: vt iste est grauis familie sue. Quīq̃ notat difficultatē: vt lectio ē grauis i. difficilis. Quīq̃ dr̃ pregnās: vt ista mulier est grauis. Quīq̃ molestū: vt cuz dr̃. noli michi esse grauis. i. molest⁹. Quīq̃ idē est q̃ dānosꝰ: vt iactura est grauis. i. dānosa. Itē qīq̃ idē est q̃ odiosꝰ: vt cū dr̃ iustꝰ ē grauis ad videdū mala. Quīq̃ dr̃ grauis rōne pcti: vt ppᷠo graui iiqtate. Quīq̃ dr̃ grauis rōe virtut⁹. vt in psal. In ppᷠo graui laudabo te. Añ lege sic [grauis iactura ē amittere ea q̃ sunt]. i. ea q̃ aliq̃s hz si sūt magna ⁊ preciosa: ⁊ sūt aliqua nō ita magna q̃ si amittātur: dz amicus sup. sui [ferre] i. sustinere [patiēter] qr hō amicꝰ sui ē q̃ nō irascit sine causa. vñ [irasci abs re noli] vl̃ alr̃. grauis iactura est. i. magnū incōmodū est et etiā dānosū est amittere. i. perdere dānis. i. ad dānum hois vel dānis. i. prauis vsibꝰ. vel dānis. i. ad dānū suuz haberi: q̃ vere. s. eterna gaudia. Sūt q̃dā alia. s. tp̃alia que si amittant [decet] hoīez amicū sui ferre. i. sustinere patienter. sicut iob q̃ ait in rebꝰ amissis. Dñs dedit dūs abstulit sit nomē dñi bñdictū. vel alr̃. grauis iactura. i. maximū dānū est amittere. i. recipere ad vsurā dānis. i. ad dānū suū ea q̃ sunt hoī necessaria. qīq̃ sunt q̃dam sicut paupertas ⁊ hmōi: q̃ decet hoīez amicū sui ferre. i. sustinere patienter vt q̃ hz nō vēdat: ⁊ aliā pecuniā nō recipiat advsurā. vñ supra. Infantē nudū. ⁊c. vel alr̃. iactura grauis est. i. magnū dānū: dānis / inter damna q̃ sunt amittere. i. pdere amicum. vñ salomon. Omni tempore diligendus est amicus. Et sūt quedā. s. alie res q̃ si amittātur decet ferre. i. sustinere patienter. vel sūt q̃dam q̃ ferre decet. s. amicū si aliq̃n est iratus. Añ versus. Non est causa leuis dānosa perdere queuis. Quidam portabit patienter quisq̃ amabit.

Tempora longa tibi noli promittere vite
Anocūq̃ ingrederis sequitur mors corporis vmbrā

¶Hic docet nos actor ne ꝓfidam⁹ ī vita humana. qr dicit btūs greg. Breuis est huius vite felicitas: ⁊ glia scl̃aris. vñ salo Ne glieris in crastinū ignorās

qd supuenṫura dies pariat. Añ. Noli ꝓmittere tibi lōga tpa vite: cuz nichil sit certi⁹ morte: ⁊ nichil incerti⁹ hora mortis. Preterea ip̄ossibile ē senē diu viuere: sz possibile est iuuenē cito mori [quocūqꝫ] supple loco [ingrederis: mors]. i. necessitas moriēdi seqtur vmbrā corpis. i. corp⁹ qō ē veluꝺ vmbra qz cito trā sit. Añ qdā Nos leuis vmbra sum⁹: nos apti turbine fum⁹. Et nichil est fum⁹ nos ergo nichil sum⁹. vl̄ sic. Nil nichil terra fum⁹: ⁊ terra nichil est nisi fim⁹ Et nichil ē fim⁹. vtz Mors ī hoc loco ponit ꝓ necessitate moriēdi. qz vbicūqꝫ ingredit hō in actu nō morit: sz sp comitat hoiez necessitas moriēdi. De qua dr̄ in Genesi Quacūqꝫ hora comederitz: morte morieni. i. necessitati moriēdi subiacebitis. vl̄ alr̄. Noli ꝓmittere tibi sperādo lōga tpa vite. s. eterne. qz vere sūt lōga si nō cessas peccare. qz qcūqꝫ mō tu ingrederis: exn̄s in pctō: mors eterna seqtur vmbrā corpis: quoqꝫ puniarz in corpe ⁊ aīa. vel mors. i. dyabol⁹ q est cā mortis. Et dr̄ ab adā vsqꝫ ad xp̄z regnauit mors. i. dyabol⁹: seqtur vmbrā corpis tui: nec dimittet te donec puniat i futuro. vl̄ alr̄ Tpa lōga. ⁊c. Scriptū est: mors et vita in manu dei sūt. Quocūqꝫ ingredieris. i. ambulas: sequit mors corpis vmbrā: qz sicut vmbra seqtur corp⁹ / ita mors seqtur hoiez qz vbi hō ibi piculū. Añ xl⁹. Nō tibi ꝑfidas q multo tpe viuas. Nā quo qsqꝫ abit: mors post vestigia vadit. Itē Preterit hic vita velut sit missa sagitta. Est hic vita breuis: transit vt aura leuis. Alij versus. Nunqꝫ promitte longe tibi tempora vite. Nam quocunqꝫ datur gressus te mors comitatur.

Thure deum placa: vitulum sine crescat aratro
Ne credas placare deum dum cede litatur.

¶ Hic docet nos catho placare deū thure. i. pura mēte: ⁊ nō vitulo īmolato. qz sacrificiū deo spūs ꝯtribulat⁹ coz ꝯtrictū. ⁊c Primo legit iuxta litterā. ⁊ qz lectura illa est breuis: iō breuit illā ptrāseo. Sed allegorice pōt sic legi vl̄ itelligi. Per vas ī quo portat thus mēs pia designat: qz debem⁹ hīe mentē eleuatā ad celū ꝑ ꝯtēplationē nr̄az. Per thus: oī onē ⁊ deuotionē mētis quā debem⁹ ad deū effūdere. Añ in cāticis. Que ē ista q ascēdit p desertū sicut x̄gula fumi ex aromatib⁹ myrrhe ⁊ thuris. Per myrrhā mortificatio carnis designat: ꝑ thus deuotio. ꝑ ignē quo ascēdit thus: ītelligim⁹ supnū amorē ⁊ diuinū. Añ versus. Mistica sunt vas / thus / ignis: nā vase notat. Mēs pia. thure p̄ces / igne supnus amor. Añ lege sic [placa deū thure]. i. mentis deuotiōe vl̄ deuotis p̄cib⁹ [⁊ sine]. i. ꝓmitte [vitulū]. i. mentē tuā a pctō alienā [crescat] ꝑ bona opa [aratro]. i. ad portandū iugū dei. Per vitulū intelligit hō qñ est a pctō alien⁹. Añ dō. Imponēt sup altare tuū vitulos. i. viros iustos ap̄ctō alienos: ponēt angeli sup altare hirl̄m [ne credas placare deū dū cede litat. i. nō credat q de⁹ sit placabilis ꝑ carnis afflictionē: si nō p̄cedat deuotio ouidius Ante deos hoī q cōsiliare valeret. Fac erat et puri aliqd amica salis. Aliter [Thure deū placa]. i. mitiga deū thure incenso ī igne [sn̄ vitulū]. i. desine vitulū tuū [crescat aratro]. i. vt apt⁹ sit ad trahēdū aratrū Ne credas placare deū ⁊c. i. īmolare [cede]. i. īmolatiōe alicui⁹ aīalis. vnde Victima seruetur domio thus sacrificetur. Hunc̄ letatur dn̄s cum cede litatur.

Cede locum Iesus / fortune cede potenti:
Cedere qui potuit aliquando prodesse valebit.

¶ Cede locū lesus.i.da locū leso vel ledenti quouscz sit tps.vñ cede ⁊ huīliā=
do te.vñ sal.Ubi est huīlitas:ibi ē sapia.Huilia te ergo ī oīb⁹. qz q̄ se huīliat
exaltabit.⁊ q̄ se exaltat huīliabit.vñ aug.Qui sine huīlitate ceteras x̄tutes
congregat:q̄si puluerē in aere portat[fortune cede potēti].i.forti ⁊ nobili.qz di=
tior ⁊ potētior est te.ledere q̄ potuit.⁊c.vel aliter[tu lei⁹.⁊c]. i. da locū ei q̄ te
lesit[fortune potenti].i.felicitati illi⁹ q̄ fecilior et potentior est te.x̄⁹.Nōvlci
sceris q̄uis tu lesus haberis.Qui lesit temere poterit quandocz valere.

Cum quid peccaris castiga teipse subinde
Vulnera dum sanas dolor est medicina dolozis

¶ Hic docet nos actor q̄ post pctm̄ corrigam⁹ nos ⁊ similiter adverā confessio
nē nos inuitat.d[Cū peccaris].i.cū peccaueris[q̄d).i.ī aliquo[castiga teipz
.i.puertēdo te de pctō[subinde.i.post pctm̄.castiga inq̄ confitēdo ore:penitēdo
corde:satisfaciēdo opere:qz aliter nō bñ penitebis.vñ.Cor compūgatur os dicat
opusq̄ sequat.Ei licet correctio sit aspera:tñ est bona ⁊ mitigat viciū q̄ō oñdit
per metaphorā.d.Vulnera dū sanas.i.pctā per confessionē oris / ptrictionē cor
dis ⁊ operis satisfactionē.dolor est.⁊c.x̄.Ut corpus redimas ferrū patiaris
et ignes.alibi.Asperior sanat grauiores potio morbos.Et sili de confessiōe vel
aliter.ide.i.postea:qz q̄uis correctio sit aspera:tñ bona est.⁊ hoc oñdit p me=
taphorā.dolor est.⁊c.i.dū sanas vulnera.s.medēdo dolorē.Medicina ei egro
tāti īposita dolorē infert:sz postea dolorē sanat ⁊ emendat.Et alibi.Si pecca
ueris te reprehendas ⁊ cōsciētia te remordeat:et hec erit pctī sanatio.x̄.Qñ
peccat correctio multa sequat.Sanat et languorem faciēs medicina dolorē.

Damnaris nunc̄z post longum tempus amicum
Mutauit mores sed pignora prima memēto.

Noli leui occasione ab amicitia desistere.q.d.si aliqs q̄diu fuerit in amicitia
tua et post peccet in te:condona ei.qz[mutauit mores]ouiēdo illū quē pri⁹ ama
bat[sz memēto pria pignora].i.primā amiciciā s.primū pign⁹.⁊c. Damnaris
.i.nūq̄ dānabis illū quē apuericia habuisti amicū:et noli aliqua occasiōe ab
ei⁹ amicitia desistere qz[mutauit mores].s.te obliuiscēdo.Versus.Hō est an
tiquus a te dānandus amicus.Mutauit mores effectus cerue priores.

Gratior officiis quo sis mage carior esto:
Ne nomen subeas quod dicitur officipezdi.

¶ Gratior officijs.⁊c.i.fac te esse gratū et memorē beneficij accepti a te.⁊ ita
amaberis.qz munera sūpta ligāt[esto gratior] i.amicabilior[officijs) i. ope
rib⁹[quo].p vt[vt sis mage carior].i.magis carus[ne nomē subeas qō dī of
ficipdi].i.officiū pditū.⁊ est nomen indeclinabile oīs gñis.⁊ pōt adiūgi cuili
bet casui.Et est officipdi q̄ nō remunerat sibi seruiētē.vel q̄ perdit operā vel
officiū.qz p illis nullā consequatur remunerationē.Vel aliter. sis mage carior
officijs.s.operib⁹ tibi exhibitis.i.vt illi q̄ tibi aliq̄d debuerint meli⁹ amēt te
p⁹ mun⁹ datū tibi:q̄ illō mun⁹ qō tibi dederūt.Ne subeas nomē qō dī offici
perdi.i.ne voceris hō officipdi.i.talis q̄ officiū tibi exibitū pdat.Et sic offici
perdi est nomen indeclinabile ex duob⁹ obliqs cōpositū.Officiperdi dī illud
qō non remuneratur qñ aliqs perdit operā dādo alicui.vnde x̄sus.Officijs
gratus sis vt fias adamatus.Ne possit verti tam te super officiperdi.

Suspectus caueas ne sis miser omnibus horis
Nam timidis et suspectis aptissima mors est

¶ Suspectus caueas.i.suspitiones.ne sis miser oīb⁹ horis. qr ꝺ semp in suspitione est:miser efficit. Nam timidis ꝛ suspectis aptissima mors est.i.suspitiosis. Nam melⁱ⁹ esset talib⁹ mori ꝙ semp viuere in timore. Vel caueas suspectus.i.ne sis suspectus. Unde versus. Suspectus semp cur sis miser tpe libenter. Nam mors apta quidem suspicio comitat eidem.

Cuz fueris seruos proprios mercatus in vsus
Et famulos dicas:hoies tamen esse memento.

¶ Ad humanitatē nos inuitat actor.dicēs ne nr̄os famr̄os ducam⁹ in ptem ptū.cū eiusdē sim⁹ nature. Qr dr̄ in genesi qñ de⁹ creauit hoies:nullum creauit nobiliorē altero. Et cū a sūmo creatore originē habeam⁹ ꝛ oēs fratres simus:iō dicit[Cū fueris seruos ꝓprios mercar⁹ in vsus].i.ꝓpriū vsū vr̄ seruitutē[hoīes tñ esse memēto]Iz seruiāt tibi:tñ erga eos age humanitatē. Ueri⁹ Cū iis mercar⁹ famulos seruosq; lucratus. Sūt hoīes isti ꝑcio qs sic hūisti.

Quāprimum rapienda tibi est occasio prima
Ne rursus queras que iā neglexeris ante.

¶ Cōstrue. Pria occasio.i.prīa eportunitas faciēdi hoc qō tu desideras:est rapiēda.i.aggrediēda ꝙ̄pmū.i.cito ꝛ velociter tibi.i.a te:cū occasio boni operis venerit tibi. Añ Lucanus. Tolle moras semp nocuit differre paratis Ne rursus.i.postea cū volueris facere illud vl̄ habere de quo prius habuisti possibilitatē q̄ras illō ꝛ nō inuenias.vel queras ꝛ inuenias que iam neglexeris .i.omiseris ante. Unde versus. Que tibi queq; datur occasio prima petatur. Ne reperire velis que neglexisse videris.ꝛc.

Morte repentina noli gaudere malorū
Felices obeunt quoruz sine crimine vita est.

¶ Hic monet nos actor ne morte alicui⁹ mali subitanea gaudeam⁹: qr ꝛ sīr felix hō pōt mori. vñ ꝺd̄ā. Oēs crede mori:mors nulli parcit honori Oēs maiores mors occupat atq; minores. Equa falce secat: humilē maiorib⁹ equat. et alibi. Quidqd agas meōr mēte teneto mori Añ.[Noli gaudere.malorum morte repētina].i.subitanea[morte.s.hoīz. Scriptū est enī. Noli gaudere de morte inimici tui sciēs qr oēs hoīes moriūtur:Iz etiā felices.i.beati[obeūt]id est moriūtur.quor.s.feliciū[vita est sine crimine).i.sine pctō. Cū ergo tā boni ꝙ mali moriantur.nullius mortis gaudere debes Añ Ihūs. Ars subitam mortē pranos venisse quid optem? Occidit iniustus.necnō sine crimine iust⁹

Cum coniunx tibi sit nec res et fama laborat
Uitanduz ducas inimicuz nomen amici.

¶ Cū cōiunx tibi sit nec res.i.pecunia:cū sis paup[ꝛ fama laborat]qr hoīes male loquūtur de ea. vl̄ dicēt o te esse diuitē:cū nō sis [ducas).i dignū iudices [vitanduz nomē amici]adulteri:fingēs se esse amicū tuū[inimicuz tibi]qr revera inimicus est adulter ꝛ nō amicus.qr vxoris tue significat se esse amicū,

Vel aliter. Cum coniunx tibi sit. i. cū fama cōiugis laborat: ita ꝙ fama mētis tur ⁊ ea sit falsa. vñ dr. Verū dicēs non laborat [nec res). i. non sit ita in rei veritate. i. vxor tua nō ē talis q̄lis dr a fama: vitā cū ducas. i. vita ne ducas [nomen amici inimicū]. i. vt inimicū. q. d. ne facias de amico inimicum. q̄ causa vxoris tue non fingit se esse amicū tuum. quia falsū est: quod de ea dr. Vñ xv⁹ Junctus ad vxorem turpē vitabis amorem. Ne labor incumbat: qui rem famamq; retundat. ⁊c.

Cum tibi contingat studio cognoscere multa
Fac discas multa: vita nescire doceri.

¶ Cū tibi cōtingat. ⁊c. q. d. noli superbire si tu scias aliq̄d: imo velis scientiā tuam amplificare ꝑ addiscēdo et alios instruendo. vñ supra. Exerce studiū. ⁊c. Dicit ergo [Cū tibi cōtingat]. i. acciderit [cognoscere multa). i. multas res [studio]. i. p studiū [fac discas. ⁊c. noli superbire inde: sed te ꝑ neciente reputa [vita]. i. caue nescire doceri. nō phibēdo alijs audita. i. res auditas. vñ vers⁹ Nemo sit oblitus cū fuerit multa rit⁹. Quin pl⁹ addiscat ne discere q̄so fatiscat.

Miraris verbis nudis me scribere versus
Hec breuitas sensus fecit coniungere binos

¶ Finiturus actor opus suū: excusat se ꝙ loquitur adeo breuiter: dicēs hoc non fecisse ex negligentia. sed ex sensus breuitate Vñ dicit [Miraris verbis) Interrogatiue potest legi. quasi dicat non debes mirari me non amplius vel plurius tractasse. hoc enī feci ꝓpter sensus mei breuitatem: q̄ non ium magnus poeta. vel propter paruitatem sensus mei [me nudis. i. apertis vel non sententiosis: et ita euitat arrogantiaz. Sequitur [Hec breuitas sensus] scz. vt breuiter doceret: nudis. i. apertis verbis [fecit coniūgere binos) q̄ bini et bini coniuncti sunt seriatim: ad ostendendū quid agendū/quid fugiendum/q̄d tenendum/quidve imitanduz sit filio et nobis: quos sub persona filij instruere intendebat. Unde versus. Nullus miretur si carmen nudū habetur. Dēs paupertina coniungit carmina bina.

¶ Liber Cathonis cum glosa finit feliciter Impressus et diligēter nouissime castigatus parisius: per Georgium mittelhus. Anno. ⁊c. millesimo quingentesimo Mensis Augusti. die vicesima.

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE
SG